

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СУЧАСНИЙ СВІТ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

***Матеріали
науково-практичних круглих столів
(Україна, м. Київ, 10 грудня 2021 року)***

КИЇВ 2022

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВ ЛЮДИНИ**

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА СУЧАСНИЙ СВІТ – ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

***Матеріали
науково-практичних круглих столів
(Україна, м. Київ, 10 грудня 2021 року)***

КИЇВ 2022

УДК 340.12; 342; 342.7

Редакційна колегія:

Кулик Татяна Олександрівна – доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Сьох Катерина Ярославівна – доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 22.06.2022 (протокол № 4)

Матеріали подані в авторській редакції

Права людини та сучасний світ – виклики сьогодення [Текст]: матеріали науково-практичних круглих столів (Україна, м. Київ, 10 грудня 2021 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2022. 138 с.

Національна академія внутрішніх справ, 2022

ЗМІСТ

1.	DENYS CHYZHOV. Comparative legal characteristics of the provision human rights in the sphere of national security of ukraine on the example of the nato member countries.....	6
2.	DENYS DENISOV. The principle of the rule of law through the prism of the case law of the European court of human rights.....	8
3.	АДАМЕНКО А.О. Свобода, рівність, гідність особи як критерії законодавчого прогресу.....	12
4.	БОНДАР А.В. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини.....	15
5.	БОРЕЙКО Р.М. Правовий статус осіб з інвалідністю та їх соціальний захист.....	19
6.	ГАЙДАШ К.О. Забезпечення рівності прав людини як протидія всіх видів дискримінації.....	22
7.	ГАЦЬ Д.О. Жорстоке поводження з жінками в Киргизстані: викрадення наречених.....	26
8.	ГЕЗЕТ І. Право на відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів: аспекти реалізації.....	28
9.	ГОЛОЦЕВИЧ С. Політичні права, обов'язки та свободи людини і громадянина в Україні.....	31
10.	ГРАБОВСЬКА В.В. Права людини в сфері охорони здоров'я.....	34
11.	ГУЛЬТАЙ М.М. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини.....	37
12.	ДЕМИДЕНКО В.О. Сучасні аспекти реформування муніципальної влади в м. Києві.....	39
13.	ІГОНІН О. Є. Дотримання прав громадян в правоохоронних органів.....	43
14.	КАПУСТА К. Правовий аналіз інституту президенства в Україні та Франції.....	46
15.	КАШТАН М.М. Рішення європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України.....	49
16.	КЛЕМЕНТЬЄВА М.С. Проблеми домашнього насильства над дітьми	52
17.	КОЗЬМІН А. Інститут Омбудсмана в країнах світу.....	56
18.	КОШОВА Ж. Гендерна рівність в Україні та світі.....	58
19.	КРИШТАЛЬ Д. Міжнародний досвід протидії тероризму.....	61
20.	КУЛИК Т. Доступ до правосуддя осіб із інвалідністю: How to ensure ability for those with disability.....	63
21.	ЛУК'ЯНЕНКО А.С. Захист прав людини в ЄС: досвід для України.....	65
22.	МАЛЯРЧУК О.М. Конституційно-правовий статус судді Конституційного суду України.....	69
23.	МІРОШНИК Л.О. Права людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.....	72
24.	МІШКО М.С. Міжнародно-правові стандарти в галузі прав людини та їх відображення в Конституції України.....	76

25.	МЕЛЬНИК Ю.О. Проблема домашнього насильства над жінками.....	79
26.	МОГИЛЬНИЙ А.А. Проблематика забезпечення прав та свобод ЛГБТ-спільноти на міжнародній арені.....	82
27.	МУДРА О. Трансплантація в Україні у світлі конституційного права на життя: окремі питання удосконалення законодавства.....	84
28.	МУСАТЕНКО В. Розвиток кримінальної відповідальності за торгівлю людьми в Україні: історичні аспекти та сучасність.....	86
29.	ОЛАДЬКО І.В. Державна політика щодо реалізації права громадян на медичну допомогу в Україні.....	89
30.	ОСАДЧА К.О. Реалізація європейських стандартів прав людини в Україні.....	92
31.	ПОНОМАРЕНКО О.О. Гендерні правовідносини та забезпечення принципу рівності.....	95
32.	САДУРСЬКА А. С. Порухення прав людини, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі.....	97
33.	САМОЙЛОВА К. Порівняння і проблематика парламенту в Україні і зарубіжних країнах.....	101
34.	СОЛОНЕНКО О.М. Права людини як національна стратегія: напрями та завдання національної поліції України.....	103
35.	СРІБНА А.Ю. Особливості виконання рішень Україною Європейського суду з прав людини.....	107
36.	ТАТАРОВСЬКА Я.В. Захист прав і свобод дитини в Україні.....	109
37.	ТЕРЕЩЕНКО В.В. Правовий захист дітей та підлітків.....	111
38.	ТЕРЕЩЕНКО Л.В. Світова та національна регламентація питань щодо подвійного громадянства.....	115
39.	УЛЬЯНЧЕНКО Ю.О. Щодо проблем реалізації та захисту прав і свобод людини.....	117
40.	ФІЛІПЕНКО І.В. Правові механізми захисту прав людини.....	120
41.	ХОРОША Я.А. Поняття конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.....	124
42.	ЦИРУЛІК А.Ю. Право на свободу світогляду і віросповідання.....	125
43.	ЧАНТАЙ С.В. Вплив Covid-19 на права жінок в Україні.....	128
44.	ЮГАС О.Є. Право на вільне пересування громадян держав-членів на територію Європейському Союзу.....	133
45.	ЯКОВЕНКО М.В. Проблематика універсальності прав людини в умовах глобалізації.....	135

Denys CHYZHOV,

Ph.D in Law, Associate Professor of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Researcher at the Institute of State Building and Local Self-Government of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

COMPARATIVE LEGAL CHARACTERISTICS OF THE PROVISION HUMAN RIGHTS IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE NATO MEMBER COUNTRIES

National safety of the country is one of the main priority of the functioning and activity of any state. Despite the hostilities in eastern Ukraine, such issues are more pressing than ever, especially in the context of human rights. It is known that the ideal model of national security is the countries that are members of NATO so this research provides a comparative legal description of human rights in the field of national security in NATO countries.

It is necessary to agree with the definition of national security presented in the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine», where it is interpreted as «the protection of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional order and other national interests of Ukraine from real and potential threats». Instead, the provision of human and civil rights and freedoms should be considered through the system of human and civil rights and freedoms. It consists of institutional, legal, organizational and resource support. The stable connection of these elements creates an interacting environment for ensuring rights and freedoms.

Consequently, ensuring human rights in the field of national security is a complex and sophisticated phenomenon of a systemic nature, which, without a well-established mechanism, will not function properly and effectively.

NATO is a model for ensuring human rights in the area of national security. This organization managed to transform its status from a purely military bloc into a political-scientific-military organization. Nowadays, firstly, it ensures the security of each member state of the Alliance. Secondly, it forms a system of collective security. Thirdly, it creates partnerships with non-NATO countries. Fourthly, it establishes and increasingly applies mechanisms for non-violent crisis management and conflicts. Fifth, it performs humanitarian, scientific, and educational functions, which show that NATO exists not only for military purposes.

For a comparative legal characteristic of ensuring human rights in the field of national security of NATO countries, such NATO member states as the United States and Great Britain will be analyzed.

The experience of Great Britain in introducing the concept of sustainability in the field of national security seems interesting for Ukraine. Thus, in order to implement an integrated approach and strengthen the ability to respond to large-scale emergencies of

various origins, the UK government is working systematically to develop mechanisms for interagency interaction and coordination of activities carried out by the Cabinet of Ministers, individual ministries, local authorities, the private sector and civil society.

It should be noted that the United Kingdom has a Civil Contingencies Act (2004), which defines emergencies as hazardous events or phenomena that can seriously adversely affect or cause significant harm to citizens' lifestyles, the environment or national security (in particular, as a result of war or terrorist acts). That is, we are talking about a wide range of threats.

In order to implement the provisions of this Law, the government has developed a number of guidance documents that provide recommendations and offer flexible mechanisms for prevention, preparation for response, direct response to emergencies and recovery. In particular, these are: a program for increasing resilience, which defines the area of responsibility of various government bodies and the procedure for interagency coordination and cooperation in the preparation, response and elimination (minimization) of the consequences of emergencies; an emergency response concept that defines the principles and procedures for responding to emergencies, as well as flexible coordination mechanisms; Handbook on Emergencies and Recovery, which defines the principles and effective practice of responding to emergencies and post-crisis recovery, the powers of government agencies and services in this area, provides recommendations for the organization of interagency cooperation and work with the media; contingency plans to respond to the highest priority risks identified in the National Risk Assessment; National strategic principles of community resilience, which define the principles and capabilities of communities and citizens in strengthening their resilience to threats of various origins, include examples of concrete actions, recommendations for emergency preparedness and planning, response and recovery.

The US national security strategy in the XXI century envisages a humanitarian aspect - the education system. This became an official confirmation of the policy pursued by the United States - the stimulation of the scientific sphere, the creation of the best conditions for the development of the intellectual potential of the state. World experience proves that the living standards of the population, the socio-economic situation in the country is determined by the degree of education of society and its attitude to intellectual values. Therefore, national security is inextricably linked with the intellectual component of humanitarian security. The 2015 US National Security Strategy states that it is based on the rules of an international order that promotes global security and prosperity, as well as human dignity and rights. The authors of the document emphasize the history of their own people, defending democracy and human rights, paying special attention to the struggle for freedom, maintaining peaceful democratic change, implementing a policy of mobilizing international support to strengthen and expand global human rights norms. The strategy points to the obligation of governments to fulfill their human rights obligations, to confront and prevent any repression, and to respond appropriately to mass crimes. It also emphasizes that human rights protection is most effective when activities are carried out jointly with a wide range of partners (civil society, religious leaders, businesses, other governments and

international organizations). The Strategy stipulates the expediency of creating rules, norms and institutions that are the basis for peace, security, prosperity and, of course, the protection of human rights in the XXI century.

In conclusion, for Ukraine, which has begun its path towards the formation of an optimal model of national security, the most acceptable solution is to adopt the above concepts. Of course, the process of joining NATO is long and presupposes the need to adapt domestic legislation to NATO legislation, but with clear actions and political will, it is achievable for us.

References:

1. Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» of June 21, 2018 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (date of application 15.11.2021) (In Ukrainian).
2. Reznikova O.O., Misyura A.O. Ways to modernize the system of national security in the context of building national stability. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ_NatRes-fd32c.pdf (date of application 15.11.2021) (In Ukrainian).
3. Romanova A.A. The system of ensuring human and civil rights and freedoms in Ukraine / A. A. Romanova // Forum of law. - 2012. - № 2. - P. 599-602. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_95 (date of application 15.11.2021) (In Ukrainian).
4. Soskina O.I. Ukraine's accession to NATO - ensuring the national integrity and security of the country. URL: <https://www.en.gov.ua/spvrobtnictvo-ukrani-z-nato/vstup-ukrani-do-nato-zabezpechennya-naconalyno-clsnost-ta-bezpeki-krani> (date of application 15.11.2021) (In Ukrainian).
5. Titko E.V. National and international security in the context of human rights protection in today's conditions / E.V. Titko // Philosophical and methodological problems of law. - 2016. - № 2. - P. 126-139 (In Ukrainian).

Denys DENISOV,

*Student of the Educational and Scientific
Institute of International Relations of
Taras Shevchenko National University
of Kyiv*

Academic advisor:

Denys CHYZHOV

*Ph D in Law, Associate Professor of
Constitutional Law and Human Rights of
the National Academy of Internal Affairs*

THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW THROUGH THE PRISM OF THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Currently, principle of the rule of law successfully implemented in a vast majority of countries. It is a means of achieving internal goal of law and legal system in general – to ensure the priority of natural human rights [1, p. 18].

In the report of the Venice Commission in 2011 on the basis of analysis of legal systems of European countries in search of common elements, characteristics of both «Rule of Law» and «Legal state» proposed at least six necessary components, such as: 1) Lawfulness, including with a transparent, accountable and democratic process of passing laws; 2) Legal certainty; 3) Prohibition of arbitrariness of decision making; 4) Access to justice, provided by international and impartial courts, including the right to appeal the administrative acts in court; 5) respect for human rights; 6) non-discrimination and equality before the law.

For today, meaning of these components of the studied principle has been disclosed in sufficient detail by the European Court of Human Rights, which is confirmed by numbers of its decisions.

The first component of concept «Rule of Law» is «quality» of legislation, which P.M. Rabinovych characterizes it as meaningful compliance with human rights – at least in the nomenclature that is fixed in relevant international conventions (both «universal» and European); the actual accessibility of the law to people, the opportunity to get acquainted with its text; sufficient clarity, linguistic clarity of the law, which would allow, even with help of legal specialist – to foresee, with a measure of certainty reasonable for the given circumstances, the consequences of the behavior regulated by him) [2, 3].

Such element of studied concept revealed in the decisions of European Court of Justice: «Poltoratsky v. Ukraine» «Mykhailiuk and Petrov v. Ukraine». In these cases, the court stated, that the expression «in accordance with law», first of all requires, that the impugned interference has the basis in national law; it also concerns the quality of relevant legislation and requires, that it be made available to the person concerned, who, moreover, must predict its consequences for himself and also that legislation must comply with the principle of the rule of law [4].

The second element of the principle of the rule of law is legal(juridical) certainty. This requirement is disclosed in the decision of such cases: «Brumarescu v. Romania» «Hristov v. Ukraine» and «Ryabykh v. Russia». In particular, in the judgment in Hristov v. Ukraine, the court noted that the principle of legal certainty was one of the fundamental aspects of the rule of law, according to which in the event of the final resolution of the dispute by the courts their decision, which has entered into legal force, cannot be questioned. Also, in this judgement the principle of legal certainty requires respect for the principle of res judicata, that is, respect for the final decision of the court [5].

The third element – prohibition of arbitrariness in decision-making, this constituent element of the rule of law is mentioned in the decisions «Asanidze v. Georgia» «Aleksanyan v. Russia» and others. In particular, the decision in the case «Volkov v. Ukraine» the court emphasized the need to reinstate the plaintiff, and points to the need for sufficient separation of the judiciary from other branches of government, because such independence of judiciary is one of the most important values that support the effectiveness of democracies [6].

The next element of principle of the Rule of Law reflected in the decisions of the European Court of Justice – access to justice, that provided by international and

impartial courts, including the right to appeal the administrative acts in court. In the case «Nikula v. Finland», the court came to firm conclusion that it is the duty of the national courts in general, and of the presiding courts in particular, to manage the process in a way that would ensure the proper conduct of the parties and, most importantly, the fairness of the process, and not left the decision on the legality of statements of the participants in the proceedings to other judicial authorities [7].

Respect for human rights - this constituent element of the principle of the rule of law, as the Court itself notes, is embodied in almost all articles of the Convention, which all Member-States of Council of Europe pledge themselves to abide by [2, p.9] as well as in «Hassan Ilhan v. Turkey» «Hunt v. Ukraine» and others. Thus, in its legal position in Hunt v. Ukraine, the Court concluded that the applicant had not been involved in the decision-making proceedings to the extent that it was sufficient to protect his interests and the state authorities went beyond their discretion and failed to ensure a balance between the interests of the applicant and others [8].

With a regard to non-discrimination and equality before the law as a component of principle of the Rule of Law, the practice of the Court has established that discrimination means treating persons differently, without objective and reasonable justification, in relatively similar situations. Difference in relation to discriminatory, if it does not have an objective and reasonable justification, in other words, if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable balance between the means used and the aim pursued [9].

With the choice of the European direction of development of our state, there were changes in the legislation, namely changes were made in the activities of the court and executive authorities. Thus, it has been enshrined in law that the principle of the rule of law is applied taking into account the case law of the European Court of Human Rights.

The decisions of the European Court of Human Rights provide a wide range of interpretations of this principle. This court operates on the basis of the 1950 European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The preamble to this Convention recognizes the rule of law as the principle that unites the member states of the Council of Europe. In its decisions, the Court repeatedly refers to the principle specified in the Preamble of the Convention and, considering it one of the fundamental principles of the functioning of the member states, interprets it when deciding cases and reveals its content through the formulation of requirements derived from this principle. However, the principle of the rule of law is not exhausted only by the requirements specified by the European Court of Human Rights, determined in the decision of specific cases, and is constantly being enriched with new content.

In concluding, the rule of law is not to identify it with the law, because the law is only one form of this principle. And by combining the interpretation of the principle of the rule of law submitted by the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights, it is possible to obtain an objective understanding of this principle. However, the versatility of this principle and the complexity of its perception makes it impossible to derive a universal definition of the rule of law that would be applicable to each case of its application, as stated in the report of the Venice

Commission «On the rule of law» [10], as this principle includes universal social regulators (norms of morality, traditions, customs), ideology of justice, value of good and other civilizational achievements, legal and political ideas, scientific achievements of legal theory and practical legal experience, national and international law.

References:

1. Malishev B.V. The principle of the rule of law (theoretical and legal aspect)/ BV Malyshev // Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine.- 2012. - № 8. - P. 14-20 (in Ukrainian).
2. Rabinovych P.M. Rule of law (based on the case law of the Strasbourg Court and the Constitutional Court of Ukraine) / P.M. Rabinovych // Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine. - 2006. - № 2 (45). - P. 3-16 (in Ukrainian).
3. General theory of state and law: textbook. / M.B. Tsvik, O.V. Petrishin, L.V. Avramenko and others. - Kh .: Law, 2009 . - 583 p. (in Ukrainian).
4. Judgment in the case «Kudla v. Poland» Mykhailiuk and Petrov v. Ukraine» [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_500 (date of application: 02.11.2021) (in Ukrainian).
5. Judgment in Christ v. Ukraine Statement № 24465/04) Strasbourg, 19 February 2009. [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_443 (date of application: 01.11.2021) (in Ukrainian).
6. Judgment in the case of Oleksandr Volkov v. Ukraine Statement № 21722/11 [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_947/print (date of application: 01.11.2021) (in Ukrainian).
7. Judgment in the case of Nikula v. Finland [Electronic resource]. - Access mode: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/980_042 (date of application: 11.10.2021) (in Ukrainian).
8. Judgment in Hunt v. Ukraine (Application no. 31111/04) Strasbourg, 7 December 2006 [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_126 (date of application: 02.11.2021) (in Ukrainian).
9. Case of «Pichkur v. Ukraine» (Application no. 10441/06) [Electronic resource]. — Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_984 (date of application: 17.10.2021) (in Ukrainian).
10. The report of the European Commission «For Democracy through Law» «On the Rule of Law» was approved at the 86th plenary session (Venice, March 25-26, 2011). [Electronic resource] — Access mode: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr) (date of application: 17.10.2021) (in Ukrainian).

АДАМЕНКО А. О.,
*студент 2 курсу Навчаль-наукового
інституту №3 Національної академії
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.
*доцент кафедри конституційного
права і прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

СВОБОДА, РІВНІСТЬ, ГІДНІСТЬ ОСОБИ ЯК КРИТЕРІЙ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОГРЕСУ

В наш все частіше постає питання про те, якою ж має бути влада, достойна демократії та громадянського суспільства.

З проголошенням курсу розвитку нашої держави в європейському напрямі, все частіше викликає занепокоєння проблема декларативності демократії в Україні наразі. Політичні партії, прагнучи стабільності та задоволення власних інтересів, все більше порушують права людини, прикриваючись законодавчими актами та нормами, що їх декларують. Така ситуація не зовсім правильна з точки зору демократії. Тому таким важливим питанням сьогодення є розкриття суті демократії в нашій державі, її проявів та функцій, які вона покликана виконувати.

Між державою і суспільством, мабуть, ніколи не буде таких відносин, де влада дійсно є слугою народу, виконує всі необхідні дії лише для блага народу та розвитку демократичних процесів. Зрозуміло, що влада – не автоматичний механізм, а такі ж як і ми живі люди, що мають власні амбіції та прагнення. Але, маючи політичну владу, вони мають виконувати покладені на них функції.

В. А. Бачинін визначає гідність як етичну та природно-правову категорію, що означає цінність людської особистості, визнану як самою людиною, так і її соціальним оточенням. Він вважає, що саме природно-правова філософія зводить юридичну формулу людської гідності до універсальних етичних максимів та релігійних абсолютів.

Окремі науковці визначають гідність людини як об'єктивну, суспільно-моральну цінність особистості, а також як потребу і власне оцінку людиною своєї моральної цінності [1, с. 33].

Саме людська гідність є критерієм можливості та затребуваності прав людини. Вона індивідуально визначає для себе той комплекс прав, який для неї є пріоритетним. В залежності від внутрішнього самовизначення для різних суб'єктів права цей комплекс прав буде різний, припускаємо, для певної категорії осіб право участі громадян при здійсненні публічної влади є особистісно ціннісним, для іншою (з пасивною правовою та політичною активністю) вказане право може бути другорядним [2, с. 10].

Представники юридичної науки, визначаючи гідність, стверджують, що гідність людини - це визнана та захищена законом і правопорядком цінність, яка утворює одну з основ конституційно-організованого суспільства.

Г. Д. Бандзеладзе визначає гідність особи як суттєву ознаку і якість, що відрізняють людину від інших істот і, разом з цим, не просто відрізняють, а складають її почуття власної вишості, перевагу за визначеною шкалою цінностей і за визначеними критеріями прогресу [1, с. 33].

Отже, ми виходимо на інший важливий принцип прав людини, що має значення для правозастосування і теорії конституціоналізму як доктрини обмеження влади, а саме - принцип пропорційності, оскільки ще навіть Арістотель стверджував, що «справедливість є пропорційна, а несправедливим є те, що порушує пропорцію».

Коли ми говоримо про права людини, поширеною є думка, що більшість із них не є абсолютними, оскільки допускається їх певне обмеження як з боку інших людей, так і з боку держави, і навіть такі основоположні права, як право на життя, теж підлягають правомірному обмеженню в окремих випадках (наприклад, необхідна оборона у кримінальному праві) [3, с. 524].

Попри те, що людська гідність має індивідуальний характер, все ж як ціннісна категорія вона має становити основу міжнародних стандартів у сфері прав людини. Преамбула Загальної декларації прав людини 1948 р. передбачає: «... визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру...» [2, с. 10].

Багатогранність категорії свобода демонструє різнобічність даного феномену й виключає можливість єдиного підходу щодо визначення. Світова сучасна думка розуміння свободи породжує різні підходи щодо формування понятійно-категоріального апарату свободи, не лише правниками, а й політологами, соціологами та філософами та ін. [4, с. 47].

Саме тому право повинно передбачити такі межі, коли буде збережено баланс між сутністю самого права і його забезпеченням, та допустимими його обмеженнями. Це є предметом як конституційного регулювання, коли певні межі встановлюються у Конституції (як у загальних рамках, - наприклад, норма ст. 27 Конституції України, згідно з якою людина свавільно не може бути позбавлена життя, так і конкретніше - наприклад, ст. 30 Конституції України, яка передбачає, що у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення у них огляду і обшуку, в такий спосіб встановлюючи умови, за яких може бути обмежене певне право) [3, с. 524].

Так, американський соціолог С. Нірінг наводить посилання на ряд англomовних словників, у яких визначено спектр сутнісних характеристик поняття свобода. Свобода означає не знати обмежень – фізичних, державних, моральних; володіти свободою волі, зокрема в етиці; користуватися недоторканністю; бути невимушеним, відкритим. Серед синонімів слова свобода

– незалежність, емансипація, звільнення, відсутність перешкод, рятування, простір, визволення з рабства [4, с. 47].

На різних етапах людського життя, розвитку свідомості, культури, індивідуальних цінностей та пріоритетів змінюється самоідентифікація людини та її антропологічні визначники. Як вказує професор О. Петришин, людська гідність є постійно змінюваним суспільним явищем, її сутність може бути теоретично виражена лише поняттями, що розвиваються, перетворюються, змінюють одне одного. Вона склалась як відображення в свідомості людей того особливого місця, яке займає людина, а також як відображення її соціальної цінності [2, с. 10].

Переважає більшість праць політологів, спрямована на виокремлення свободи політичної. Де, політична свобода – це свобода індивідів у виборчих, управлінських відносинах, що сприяє створенню правил співжиття. Зокрема, політична свобода відображає ступінь участі громадян у суспільних і державних справах та уособлюють демократію [4, с. 47].

Отже, підсумовуючи, слід наголосити на тому, що, як ми бачимо, демократія дійсно має виконувати цілий ряд функцій в нашій державі, що, власне, і відбувається на даний час. Одні з них виконуються в повній мірі, інші – не зовсім. Проте це ще раз доводить, що демократичні процеси в нашій державі знаходяться ще на стадії свого становлення, не говорячи про розвиток. А проголошення України демократичною державою лише показує декларативний характер даної норми права та закладення її на майбутнє з надією, що демократія дійсно буде пронизувати кожную сферу діяльності в Україні.

Для розвитку законодавчого прогресу важливим є поняття політичної свободи як один із аспектів прояву свободи, зокрема, правової (юридичної) та він визначається рівнем розвитку громадянського суспільства, його економічною, соціальною, культурною, ідеологічною організацією, а гарантованість і реалізація політичної свободи і визначає ступінь розвитку суспільства, для функціонування якого створюється законодавча база. Закони мають ґрунтуватися на свободі, гідності та рівності, що є показником розвиненої правової і демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Марущак Н.В. Деякі аспекти розуміння людської гідності у працях видатних представників філософської думки Нового часу. *Форум права*. 2018-4. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/033-041-2018-4----Marushchak--6-.pdf> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Турянський Юрій. Права людини нового покоління: суспільна мораль vs людська гідність. *Публічне право № 3 (35) (2019)*. URL: <https://www.publichnepravo.com.ua/files/35/pdf/pp-2019-35-01.pdf> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Забокрицький Ігор. Рівність, гідність та пропорційність як принципи прав людини. 2018. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13463/81.pdf> (дата звернення: 15.11.2021).

4. Осядла М.В. Свобода як цінність права. 2016. URL: http://idpnan.org.ua/files/osyadla-m.v.-svoboda-yak-tsinnist-prava-_teorktiko-pravoviy-aspekt_-_d_.pdf (дата звернення: 15.11.2021).

БОНДАР А. В.

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ «ПРАВА ЛЮДИНИ»: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права людини визнаються універсальною формою взаємовідносин між людиною, суспільством і сучасною державою. Саме з допомогою прав людини визначаються межі соціальних можливостей людини та встановлюється інституціональний і соціальноправовий механізм їх реалізації. Нині загально визнано, що громадянські, політичні, соціальні, економічні, культурні й інші права людини – не подарунок держави (влади) чи політичної партії або якоїсь групи осіб, а невід’ємна властивість кожного індивіда, яка належить йому від народження незалежно від раси, кольору шкіри, статі, релігії, мови, політичних та інших переконань. Тобто права людини – це природні права, якими в рівній мірі володіють усі люди від народження у тому числі й основними правами. Уважається, що права і свободи людини складають основи самого суспільства й держави, її конституційного ладу [1, с. 204-205], базис цивілізації, найважливіша компонента соціокультурної цивілізаційної системи, яка визначає стиль цивілізації [2, с. 6], а соціально-економічні права – один з конституційних індикаторів соціальної держави. Не випадково положення про права людини відкривають текст конституцій, визначають ставлення держави до людини, а також і те, що держава зв’язана правами й походить від людини, що її існування, соціальне призначення і цінність обумовлюються тією мірою, якою вона задовольняє насущні потреби людей, забезпечує права і свободи громадян. Юридична природа прав людини виражається в закріпленні норм в міжнародно-правових актах і в конституціях держав, а також у кодифікованих актах.

З’ясування змісту поняття прав людини – завдання не з простих, хоча це питання звичайно ж не є новим. Щонайменше воно ускладнюється багатоаспектністю свого звучання у повсякденному житті, інтерпретацією в суспільно-політичних процесах, у законодавстві та поліваріантністю термінів, наявних у наукових дослідженнях, де воно набуває різних змістовних відтінків,

інтерпретацій і визначень. Угорський учений Імре Сабо з цього приводу пише: «Проблема прав людини – є далеко не новим питанням. І якщо в пошуках витоків цих прав нам немає необхідності переноситися в глибину століть, в епоху первісного суспільства, коли така першооснова – прав людини як рівність перед законом для людства була ще невідома, то в усякому випадку ми знайдемо ці витoki вже в епоху Французької революції кінця XVIII століття. У ролі такого джерела ми можемо розглядати Декларацію прав людини і громадянина, ухвалену Установчими зборами Франції в 1879 році» [8, с. 12]. Дійсно, метою буржуазних революцій була ліквідація феодального способу виробництва й затвердження нових суспільних відносин. Особливо важливе значення такі революції надавали принципу рівності. Усі громадяни оголошувалися рівними перед законом незалежно від їх майнового й службового становища. За цих умов на перше місце висуваються права людини. Уважається, що історично першою генерацією прав людини стали громадянські й політичні права і свободи, офіційне визнання й нормативне закріплення яких було здійснене на хвилі Американської та Французької революцій і вони є осердям усієї системи прав людини. Поодинокі «украплення» до конституційно-правових актів цієї доби деяких економічних і соціальних прав (часткове визнання) лише підтверджує той факт, що в тогочасних суспільствах належним чином ще не склалися відповідні відносини між носіями та адресами цих прав – діяти (чи утримуватися від учинків) стосовно один одного, та ставлення кожного до певних благ, які забезпечують його добробут. Тут, як ніде інше, доречним є зауваження В. Селіванова про те, що «рух юридичних (і не тільки) понять завжди ґрунтується на діалектиці руху реальних державновладних і політико-юридичних явищ. Тобто не явище повинно йти за поняттям, а будь-яке поняття – за відповідним явищем» [9, с. 6-7].

З огляду на це, очевидно, коли контури класичної наукової картини прав людини вже набули чітке осмислення та нормативне визначення, відносини з благами як такі, що утворюють засади (причину, засновану на реальності) необхідності здійснення певних дій у сфері забезпечення добробуту особи ще не набули тієї ваги аби стати основою обов'язку інших людей, владних структур діяти або утримуватися від певних дій. Отже, нормативне закріплення прав другого покоління ще чекало своєї пори, настання якої прискорювала боротьба з економічною нерівністю, за матеріальний добробут населення. Її ідеологічною основою ставали різного роду соціалістичні вчення, утопічні теорії, неоліберальні концепції тощо. Необхідність нормативного закріплення прав цієї категорії була усвідомлена лише наприкінці XIX - початку XX ст. у зв'язку з тим, що склалися несприятливі умови розвитку в суспільстві, викликані його різкою поляризацією буржуазного суспільства й боротьбою трудящих за покращення свого економічного й культурного становища.

Наразі, крім усталеного поняття «права людини» у міжнародних документах, які стосуються прав людини, у національному законодавстві та в юридичній літературі використовуються такі терміни, як «основні права людини», «основні (фундаментальні) права людини», «основоположні права людини», «суб'єктивні права», «конституційні права і свободи», позитивні і негативні права, активні і

пасивні права тощо [11]. Філософи-правознавці також розрізняють «спеціальні» та «загальні права». Перші – мають загальний характер, як то право на життя, свобода слова та інші, а другі – стосуються відносин лише в окремих випадках, приміром, права людей похилого віку, права чоловіка і жінки, які перебувають у шлюбі тощо. Близькими до прав людини є суміжні категорії, такі як «права громадянина» і «права особи». Між тим, визначення сутності прав людини як логічної операції над поняттями в юриспруденції полягає в тому, щоб розкрити їхній зміст шляхом указівки на основні, істотні ознаки досліджуваного предмета, які відрізняють його від інших суспільних явищ та виокремлюють із числа правових [12, с. 86]. Розкрити сутність прав людини – означає виявити те головне, визначальне, що зумовлює їх об'єктивну потребу в суспільстві, з'ясувати, чому людина й суспільство не можуть існувати й розвиватися без прав людини.

Смислова багатоманітність прав людини виявляється в їх родовому розподілі. Їх система диференціюється за різними підставами: за сферами, за генезою й поколіннями, за суб'єктами-носіями тощо. Крім того, права людини розрізняються й за характером здійснення (одні реалізуються в конкретних правовідносинах, інші – у загальних правовідносинах), за порядком реалізації (окремі права людини можуть реалізовуватися самотійно, індивідуально, а інші – колективно), за формами реалізації тощо. Необхідним є законодавче визначення процесуальної форми такої реалізації. Порядок реалізації окремих прав визначає сама людина, громадянин (вільно, на власний розсуд – ст. 12 ЦК України). Саме таким порядком реалізується більшість прав першого покоління: свобода пересування, свобода слова, свобода віросповідання, право на утворення громадських об'єднань тощо. Однак є й такі права людини, які не вимагають від їхніх носіїв учинення тих чи інших дій, приміром, право на життя, право на повагу до гідності тощо. Водночас деякі права людини, для того щоб бути здійсненими, вимагають певних вчинків як від носія цих прав, так і від іншої правозобов'язаної сторони, тобто держави й суспільства. Вони передбачають таку процесуально-процедурну форму як правозастосовну діяльність компетентних органів публічної влади і посадових осіб. Акт застосування по суті означає офіційне визнання переведення права чи обов'язку в стадію фактичного здійснення прав. Прикладом реалізації таких прав, як правило, є права другого покоління: право на працю (ст. 43 Конституції України), право на соціальний захист (ст. 46 Конституції України), право на відпочинок (ст. 45 Конституції України), право на житло (ст. 47 Конституції України) тощо.

Висновок: Розглянуті нами підходи щодо з'ясування сутності поняття прав людини (а вони, з огляду на обмеженість рамок статті, є неповними) дозволяють дійти висновку, що права людини визначаються і як поняття, і як система принципів, що забезпечують умови можливості людського існування, норм і традицій, і як міра свободи та складова правового статусу особи тощо. Водночас права людини розуміються і як засади конституційного ладу, основа громадянського суспільства і базисусучасної цивілізації. З урахуванням таких підходів до розуміння прав людини та їх тлумачення, права людини можна визначити як поняття, що тісно пов'язане зі свободою особи і є її основою,

поняття, яке так само відображає гідність і цінність людської особи і водночас її домагання володіти певними можливостями (суб'єктивними правами), що дозволяють зробити життя цієї особи дійсно гідним. Одночасно права людини характеризують вертикальні відносини, що складаються між людиною й державою та є інструментом обмеження держави влади. Закріплення цих прав у правовому акті створює більш надійні гарантії їх реалізації.

Насамкінець, з урахуванням розглянутих варіантів розуміння прав людини, критичного узагальнення наведених висновків та взяття за основу їх провідних ідей, можемо сказати, що права людини – це загальна й рівна для всіх міра (норма) свободи (можливої поведінки), необхідна для задоволення основних потреб її існування, розвитку й самореалізації, яка в певних конкретно-історичних умовах визначається взаємним визнанням свободи суб'єктами правового спілкування (з іншими особами, суспільством і державою) і не залежить від її офіційної фіксації державою (права людини фіксуються міжнародними актами), хоча й потребує державного визнання й гарантування. Таке розуміння поняття прав людини, з урахуванням існуючих особливостей, якими охоплюються всі категорії прав – уключаючи соціально-економічні, екологічні, хоча й не є універсальним, однак воно розкриває сенси й призначення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Скрипнюк О. Конституційний лад в Україні : методологічні проблеми розвитку у й удосконалення в контексті конституційної модернізації /О. Скрипнюк // Щорічник українського права: зб. наук. пр. / відп. за вип. О. В. Петришин. – Х.: Право, 2013. – №5. – С. 202-212.
2. Лукашева Е. А. Человек, право, цивилизации: нормативноценностное измерение / Е. А. Лукашева. – М.: Норма, 2009. – 384 с.
3. . Добрянський С. Права і свободи людини: класична доктрина і сучасна концепція (до порівняльної характеристики) / С. Добрянський. // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – Випуск 36. – С.3-7; його ж: Добрянський С. Інститут прав людини: до характеристики вихідних засад / С. Добрянський. // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Випуск 37. – С.3-9.
4. . Ярошевська Т. Становлення і розвиток прав людини в Україні та в окремих іноземних країнах / Т. Ярошевська. // Право України. – 2010. – № 11. – С.84-89.
5. Трубников В. М. Історія формування прав і свобод людини і громадянина / В. М. Трубников // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 988. Серія : «Право». – Х.: ХНУ, 2011. – Випуск № 10. – С.292-296.
6. Глухарева Л. И. Понятие прав человека: теоретико-правовое и социогуманитарное определение –<http://www.pvlast.ru/img/pdf2004-4/6.pdf> (дата звернення 13.11.2021 р.)
7. Луковская Д. И. Понятие прав человека: многообразие подходов. Проблема универсальности прав человека // История государства и права. – 2007. – № 12. – С. 32-36.
8. Національна стратегія у сфері прав людини: затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 [Електронний ресурс]. – Режим

доступу // <http://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364> (дата звернення 13.11.2021 р.)

9. Государственное право Германии. Сокращенный перевод немецкого семитомного издания. Т. 2 / Отв. ред.: Топорнин Б. Н. – М.: Изд-во ИГиП РАН, 1994. – 320 с. 38. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та інші; За ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
10. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004.
11. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности / Витрук Н. В. – М.: Норма, 2008. – 448 с.

БОРЕЙКО Р. М.,

*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Особою з інвалідністю - є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Дане визначення було закріплено в Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 1991 р. Відповідний закон було прийнято з метою визначення основ соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні і забезпеченню рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість особам з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями та інтересами [1].

Важливим кроком на шляху правового захисту осіб з інвалідністю, стало підписання Україною в 2008 р. Конвенції ООН «Про права осіб з інвалідністю» та Факультативного протоколу до цієї Конвенції. В 2010 р. дана Конвенція набрала чинності, і саме з цього часу імплементація Конвенції вважається одним із пріоритетних завдань нашої держави [2].

Україна з прийняттям Конвенції ООН поставила перед собою ціль, яка передбачає створення в суспільстві рівних можливостей для осіб з інвалідністю та їх інтеграція у суспільне життя, переосмислення поточних соціальних послуг для створення системи підтримки, що забезпечить суспільну активність та незалежність людей з інвалідністю.

Станом на 1 січня 2021 року в Україні налічується 2 млн. 703 тис. людей з інвалідністю, серед осіб з інвалідністю – 163,9 тис. дітей; 222,3 тис. людей з інвалідністю I групи, 900,8 тис. – II групи, 1 мільйон 416 тис. – III групи [3].

Щороку в світі 5 травня відзначається міжнародний день боротьби за права осіб з інвалідністю. Метою запровадження даної події, було звернути увагу громадськості на проблеми, які пов'язані із захистом прав людей з обмеженими можливостями.

В сучасності, особи з інвалідністю, або, як ще їх називають, особи з особливими потребами, є серед усіх верств населення будь-якого суспільства. Постійно зростає кількість осіб з особливими потребами, при цьому, причини і наслідки інвалідності можуть бути різними: зумовленими як соціально-економічними обставинами, так і різним ступенем забезпечення державами добробуту своїх громадян. Такі реалії дають можливість говорити про глобальний характер проблеми інвалідності, так в усьому світі близько 650 млн. осіб мають ті чи інші обмеження пов'язані зі здоров'ям, з них майже 470 млн. осіб працездатного віку. Тож, проблема соціального захисту осіб з інвалідністю є особливо значущою, у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки особливих людей у загальній структурі населення.

Особи з інвалідністю на рівні з іншими особами, мають рівні права в суспільстві. Вони наділяються громадянськими, економічними, політичними, культурними й соціальними правами. Серед основних прав є:

- право на життя, свободу і безпеку;
- рівність перед законом без дискримінації;
- свобода від експлуатації, насильства і тортур;
- право на фізичну і психічну недоторканість;
- свобода пересування і громадянства;
- право на участь в політичному і суспільному житті держави;
- свобода висловлювання думок і переконань та ін.

Всі особи з особливими потребами наділяються правом свободи від дискримінації в здійсненні своїх прав. Це включає право на свободу від дискримінації за ознакою інвалідності, а також за будь-якими іншими ознаками, такими, як раса, колір шкіри, мова, релігія, політичні або інші переконання, національне або соціальне походження, майнове становище або інше положення.

Особам з інвалідністю держава забезпечує пільги стосовно побутового, транспортного, медичного обслуговування та надає можливість до працевлаштування. Даним особам також надається санаторно-курортне лікування, протезування.

Рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх

десятиліть у світі відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до інвалідів. Основою цих змін є визнання рівності прав осіб з інвалідністю на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їх прав. Обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення осіб з інвалідністю до духовного, культурного, спортивного життя.

В Україні кожен 18-й громадянин – є особою з інвалідністю, тобто людина, яка потребує допомоги та підтримки від держави не лише в грошовому еквіваленті, а й особливого планування житла, облаштування під'їздів, громадського транспорту, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприяння у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг. Широкий спектр проблем людей з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги з боку держави й суспільства [4].

Так, для реалізації прав та соціального захисту осіб з інвалідністю, в Україні діє Міністерство соціальної політики, як центральний орган виконавчої влади. Мету, яку поставив перед собою даний орган, передбачає: забезпечення дотримання прав та свобод особам з інвалідністю гарантованих законодавством України та міжнародно-правовими актами.

Також, в Україні функціонує інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який сприяє у здійсненні парламентського контролю за дотриманням прав і свобод людей з інвалідністю у тісній співпраці з організаціями громадянського суспільства.

Про права людини з інвалідністю, так само, як і про права людини взагалі, слід говорити з точки зору взаємовідносин «влада - людина». Якщо людина з інвалідністю має право, то це означає, що держава зобов'язана забезпечити їй можливість скористатись цим правом. Також мають існувати процедури виконання такого права. Тому, наявність права означає можливість пред'являти претензії чи здійснити оскарження, інакше право залишиться лише на папері [5].

Проте, як показує практика, відбуваються ситуації, за яких порушуються права осіб з інвалідністю. Так, для прикладу можна взяти справу «Савіні проти України» від 18 грудня 2008 року, де Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) визнав факт невинуватеного втручання у сімейне життя заявників, які були обидва сліпі з дитинства стосовно рішення місцевого суду, яке передбачало відібрання дітей від батьків. ЄСПЛ визнав порушення ст. 8 Європейської Конвенції з прав людини - право на повагу до сімейного життя [6].

Таким чином, можна стверджувати, що життя людей з обмеженими фізичними можливостями продовжує залишатися дуже складним. Перед державою лежить обов'язок забезпечувати особам з інвалідністю належний соціальний захист і створювати доступні можливості для їх самореалізації та

достатнього рівня життя. І потрібно пам'ятати, що люди з обмеженими можливостями є повноцінними членами суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21 березня 1991 р. № 875-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 26.11.2021).
2. Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю» від 13.12.2006 № 995-g71. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 26.11.2021).
3. Статистика осіб з інвалідністю. Станом на 1 січня 2021. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2021).
4. Кравченко М. В. Актуальні проблеми соціального захисту інвалідів в Україні: наук. стаття. 10 с. URL: [file:///C:/Users/%D0%95%D0%B2%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9/Downloads/10kmvziu\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%95%D0%B2%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9/Downloads/10kmvziu(1).pdf) (дата звернення: 26.11.2021).
5. Байда Л. М., Красюкова-Еннс О. В, Буров С. Ю. Інвалідність та суспільство : навч.-методич. посіб. К., 2012. 216 с.
6. Рішення Європейського суду з праву людини. Справа «Савіни проти України» (заява N 39948/06) від 18 грудня 2008 р. № 974-454 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454#Text (дата звернення: 26.11.2021).

ГАЙДАШ К. О.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ПРОТИДІЯ ВСІХ ВИДІВ ДИСКРИМІНАЦІЇ

В будь-якому сучасному демократичному суспільстві захист прав, свобод та інтересів людини є пріоритетним напрямом розвитку державної політики. В Основному Законі нашої держави визначено, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Найбільшого поширення захист прав жінок і чоловіків набув лише у XX столітті. У 1948 році було запроваджено новий для людства документ, це

Загальна декларація прав людини, яка докорінно змінила місце людини і її прав у суспільстві. З того часу міжнародна громада запровадила вагомі концепції цього документу в багатьох міжнародних, регіональних і внутрішніх правових інструментах. Відповідно до цього документу права людини є невід'ємними, вони є неподільними, взаємозалежними і взаємопов'язаними. Також права людини є універсальними, що означає, що вони так само стосуються всіх людей у всьому світі, причому без обмежень в часі. Кожен громадянин і громадянка має право користуватись правами людини без будь якої різниці, як щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або ідеологічних переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [1].

Однак не завжди людство дотримується у рівності прав і свобод людей. Нерідко постає проблема дискримінації, що безпосередньо виявляє себе в неповазі тої чи іншої статі до іншої, неповазі до людей з особливими потребами, або ж іншої національності чи з іншим кольором шкіри. Відповідно до національного законодавства, дискримінація це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних, та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами у будь якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обгрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [2].

Спостерігаючи за історією нашого людства, боротьба за рівність прав жінок і чоловіків була завжди. Яскраво виражено це в русі жінок за свої права. Це так званий «феміністичний рух», головними ідеями якого були пропаганда досягнення рівності політичних, економічних, особистих, і соціальних прав людини для жінок. Від другої половини 1990-х років феміністський рух в Україні почав активно поширюватись. Зокрема, почали діяти регіональні об'єднання та клуби, наприклад Асоціація жінок в агробізнесі в Луцьку, Донецька обласна ліга ділових жінок, Харківський міський центр солідарності жінок творчої орієнтації, Клуб одеських дам (котрий об'єднує жінок-директорок підприємств та організацій, а також діячок культури, медицини і архітектури), «Відродження нації» в Тернополі, «Дочки-матері» в Сімферополі, татарський жіночий клуб «Ізгелік» у Києві, Клуб ділових жінок у Ялті. Виникли жіночі політичні партії: «Жінки України», Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Жіноча народна партія (об'єднана). На кінець 1990-х рр. в Україні вже було зареєстровано понад 100 громадських жіночих об'єднань — регіональних, всеукраїнських та міжнародних (серед останніх — вже згадана Жіноча громада, міжнародна федерація ділових жінок «Либідь», «Надія», міжнародний фонд «Панна»). До останнього часу розвиток жіночого руху в Україні ілюстрував різновид розвитку активізації громадської діяльності жінок, що виростає з актуальних для певного історичного періоду конкретного суспільства потреб, а не з нового для всієї

історії людства розуміння (актуалізованого фемінізмом) легальних прав. Саме цим цей різновид жіночого руху відрізняється від фемінізму англо-саксонського типу, який розвивався в правовому суспільстві й тільки в такому суспільстві міг з'явитися. Український фемінізм намагався відстояти права жінок в українському громадському житті. Він не був орієнтований, як фемінізм англосаксонського типу, на глибинну феміністську перебудову всіх суспільних відносин. На 2005 рік фемінізм в Україні продовжував розвиватись, українські жіночі організації ставали політичною та громадянською силою, роблять значні кроки в розвитку гендерних студій в Україні. Також в Україні діють декілька правозахисних груп жінок до яких відносяться: Феміністична Офензива і Український жіночий союз. FEMEN, київська жіноча правозахисна група, була закрита в 2013 році і покинула країну, бо керівництво побоювалося за своє життя і свободу. В соціальних мережах найбільшою феміністичною спільнотою є Фемінізм УА (більше 11 500 підписниць), яка була створена у 2011 році феміністкою Марією Дмитрієвою. Останніми роками активно розвивається рух різних феміністичних груп, які підтримують Шведську модель протидії проституції і торгівлі людьми. Український мережевий флешмоб 2016-го року ЯНеБоюсьСказати задля дестигматизації розмов про сексуальне насильство щодо українок у приватному, сімейному та робочому житті набув міжнародного розголосу, оголивши масштаби проблеми, котра в Україні традиційно замовчується. Віднедавна 8 березня феміністки в різних містах України виходять на марш за права жінок, який щороку стає все більш масштабним [4,5,6].

Як на мене ще одним головним аспектом у державному механізмі забезпечення рівності прав людей виступає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. На даний час цю посаду обіймає жінка- Денісова Людмила Леонтіївна. Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Метою цього контролю є захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України, додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону, запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню, сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі, поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина, запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод, сприяння правовій інформованості населення та захист

конфіденційної інформації про особу. Щороку Уповноважений представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Щорічна доповідь подається Уповноваженим до Верховної Ради України до 20 березня поточного року. Щорічна доповідь повинна містити посилання на випадки порушень прав і свобод людини і громадянина, щодо яких Уповноважений уживав необхідних заходів, на результати перевірок, що здійснювалися протягом року, висновки та рекомендації, спрямовані на поліпшення стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також інформацію про стан виконання рекомендацій, викладених у щорічній доповіді за попередній рік. У випадках, передбачених законом, за власною ініціативою або на виконання рішення Верховної Ради України Уповноважений представляє Верховній Раді України спеціальну доповідь (довіді) з окремих питань дотримання в Україні прав і свобод людини і громадянина. За результатами розгляду щорічної та спеціальної (спеціальних) доповідей Уповноваженого Верховна Рада України приймає постанову. Щорічні та спеціальні доповіді разом з прийнятою постановою Верховної Ради України публікуються в офіційних виданнях Верховної Ради України та на офіційних веб-сайтах Верховної Ради України і Уповноваженого [3].

На даний час є актуальним проблема забезпечення рівних прав і свобод людини, адже людина для держави є найбільшою цінністю і реалізації її прав у повному обсязі є головним пріоритетом. Хоч законодавчо закріплено, що всі люди мають рівні права, та трапляються випадки їх обмеження. Для того аби не виникало дискримінаційних ситуацій, людям необхідно перш за все змінювати свою свідомість і погляди. Цього можна досягти шляхом активного просвітлення в даній конкретній ситуації, ознайомлення із науковими статтями, із досвідом зарубіжних країн і їхніми методами запобігання дискримінацій. Тому що кожен починає змінювати світ із самого себе!

Список використаних джерел:

1. Загальна Декларація прав людини URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 09.11.2021 р.)
2. Закон України « Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 09.11.2021 р.)
3. Закон України « Про Уповноваженого Верховної Ради України з питань прав людини» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 10.11.2021 р.)
4. Жіночі студії в Україні: жінка в історії та сьогодні. Одеса, 1999 р.
5. Веселова О. М. Жіночий рух. В кн.: Нарис історії України XX століття. К., 2002

6. Богачевська-Хомяк М., Веселова О.М. Жіночий рух в Україні // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2005.

ГАЦЬ Д. О.,

магістр Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ЖІНКАМИ В КИРГИЗСТАНІ: ВИКРАДЕННЯ НАРЕЧЕНИХ

На сьогодні викрадення людей залишається глобальною проблемою, що прогресує з кожним роком. У свою чергу, викрадення жінки, або ж іншими словами шлюб через полон, нині вважається серйозним злочином, що вчиняється в усьому світі, попри те, що цю практику було заборонено ще в 2013 році. Конкретно щодо теми мого дослідження, у колишній Радянській Республіці Киргизстан щороку викрадають тисячі молодих дівчат і жінок для примушування до шлюбу. У зв'язку з цим перед світовими країнами постає серйозне питання: що ж таке викрадення нареченої і як з цим боротися?

Загалом викрадення нареченої сприймається як традиція, іншими словами як очевидна річ, коли дві людини готові до шлюбу. Так якщо чоловіку сподобалась дівчина, він може повідомити членів своєї сім'ї про майбутнє викрадення, зібрати друзів і дочекатися слушного моменту для виконання свого плану. Коли дівчину затачують в автомобіль і привозять додому до чоловіка, члени його сім'ї переконують її залишитися, часто застосовуючи фізичне та психічне насильство, аж поки дівчина врешті не погодиться на шлюб [1].

На превеликий жаль вважається, що в момент, коли дівчину поміщають в автомобіль, честь її сім'ї порушується. Такого роду соціальний тиск часто не дозволяє батькам забрати дочку додому. Більше того, відповідно до статистичних даних більшість справ про викрадення жінок не доходять до суду, оскільки самі жертви під тиском членів сім'ї чи побоюючись публічної ганьби відмовляються від своїх заяв[1,2].

Згідно з даними Центру підтримки жінок, що займається ліквідацією насильства до осіб жіночої статі, щороку в Киргизстані реєструється щонайменше 11 тисяч випадків примусового викрадення жінок і дівчат, причому понад 2 тисячі з них містять повідомлення про згвалтування. Прессекретар Програми розвитку ООН заявила, що наведені дані не є точними, оскільки багато жінок не повідомляють про скоєний над ними злочин, але за їхніми підрахунками

близько 14 відсотків жінок молодше 24 років все ще перебувають у такому шлюбі [2,3].

Саме ця жахлива статистика стала поштовхом до того, що в 2013 році Киргизстан посилив закони проти викрадення жінок і подальшого примушування до шлюбу, і наразі злочинцям загрожує до 10 років позбавлення волі. Попри це, судові переслідування все ще рідкість і на це є ряд причин: починаючи від соціального тиску і закінчуючи недовірою до влади. Згідно зі статистикою, лише одна зі 700 справ переслідується сектором юстиції, і лише один із 1500 випадків викрадення закінчується судовим вироком у Киргизстані[3].

Як зазначалося раніше, незважаючи на законодавчі заходи, ця практика не відійшла на задній план. Фізичне та психічне насильство є поширеним явищем під час викрадень жінок і дівчат, а цей досвід переслідує жертв роками, не беручи до уваги низки повідомлень про самогубства після скоєння такого злочину [1].

Що стосується такої практики в Україні, вона розглядається не більш як обряд, який проводять на весіллі за взаємної згоди нареченої та нареченого. Словосполучення «взаємна згода» в цьому контексті є ключовим, адже Сімейний кодекс України встановлює, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка, а примушування до шлюбу не допускається. На відміну від країн Центральної Азії, у тому числі Киргизстану, в нашій державі закон ефективно врегульовує це питання.

Відповідаючи на головне питання, а саме як можна запобігти поширенню викрадень жінок і дівчат, зазначається, що освіта є одним зі способів зупинити цю жорстоку практику. Наприклад, варто навчати молодих хлопців поводженню з жінками і дівчатами ще зі шкільних років, і на прикладі жертв викрадення донести їм, що викрадення наречених в Киргизстані перестало бути лише «традицією». Така практика порушення прав жінок розпочалася досить стрімко, залишається сподіватись, що незабаром може так само бути припинена[1].

Хоча Киргизстан і ратифікував Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Загальну декларацію прав людини, Конвенцію про права дитини та інші міжнародні договори, що запобігають насильству та дискримінації щодо жінок і дівчат, для правової реформи необхідні роки адвокатської діяльності та мобілізації в даному регіоні[3].

Підсумовуючи вищевикладене, є виступи громадських активістів, що заслуговують на окрему увагу. Один з яких належить Айнурі Алтибаєвій, народному депутату Киргизької Республіки. Саме вона ініціювала внесення змін до Кримінального кодексу, що посилюють покарання за «викрадення жінки з метою одруження проти її волі», і додала: «Згідно зі статтею 36 Конституції, без взаємної згоди сторін не допускається жоден шлюб». Зі свого боку Камілла, волонтер Центру підтримки жінок, яка допомагає постраждалим жінкам і дівчатам, сказала: «Говори, розповідай свої історії, не бійся – ось як ти зміниш ситуацію! Ти розірвеш кайдани, якщо почнеш битися».

Список використаних джерел:

1. Новий закон у Киргизстані посилює покарання за викрадення наречених // Офіс посланника Генерального секретаря з питань молоді. 2013. URL: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/09/new-law-in-kyrgyzstan-toughens-penalties-for-bride-kidnapping/>.
2. Варварство. Викрадення наречених у Киргизстані // Голос Центральної Азії. 2019. URL: <https://voicesoncentralasia.org/wildness-about-bride-kidnapping-in-kyrgyzstan/>.
3. Боротьба жінок проти викрадення наречених у Киргизстані // Голос Америки. 2019. URL: <https://www.voanews.com/south-central-asia/kyrgyzstan-women-fight-end-bride-kidnapping>.

ГЕЗЕТ І. С.

студент *Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУЛИК Т.О.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА ВІДМОВУ ДАВАТИ ПОКАЗАННЯ АБО ПОЯСНЕННЯ ЩОДО СЕБЕ, ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ЧИ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ: АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Україна – це демократична держава, яка не лише формально, але і реально забезпечує реалізацію прав і свобод людини та громадянина. Права, які знаходяться в Конституції не лише дають широкі можливості громадянам, але й захищають їх інтереси.

Одним із таких є право особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів. Такий механізм захисту характерний саме правовим та демократичним державам, тому його реалізація є важливою для України.

Слід зазначити, що свобода від самовикриття є важливим елементом механізму захисту особою своїх прав та свобод, переважно для здійснення кримінального чи інших видів проваджень. Щодо проваджень у справах про адміністративні правопорушення, то це право не так чітко регламентовано як, до прикладу, в кримінальному судочинстві. Так, Кодекс України про адміністративні правопорушення, не містить конкретних норм для реалізації цього права [3].

Порівняно з положенням ст. 63 Конституції, норма Кримінально-процесуального кодексу України конкретизувала зміст та розширила обсяг гарантій свободи від самовикриття. У ч. 1 ст.18 КПК України зазначається, що

жодна особа не може бути примушена визнавати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення [2]. Варто наголосити, що у цій статті йдеться про два різні за характером права особи:

1. право не давати викривальних свідчень проти себе;
2. право не давати показань проти своїх близьких родичів.

Звісно, їх можна розглядати в сукупності, але слід наголосити, що це різні права, які слід чітко розмежовувати.

Свобода від самовикриття є засадою кримінального провадження та охоплює ряд суб'єктивних прав, які випливають з поняття людської гідності і є важливою гарантією обвинуваченого в кримінальному провадженні. В свою чергу, в рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошувалося, що свобода від самовикриття, є основою права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції [5].

Проаналізувавши рішення справ щодо України, де заявники стверджували про порушення щодо них цього права, можна дійти висновку, що незважаючи на конституційні гарантії, вони були примушені давати свідчення проти себе, а національні суди визнали ці зізнання (навіть здобуті із застосуванням катування) допустимими доказами і брали за основу обвинувачення [4].

Слід зазначити, що в КПК принцип свободи від самовикриття закріплюється не лише однією нормою, а конкретизується у статтях щодо права сторони захисту та допустимості доказів. На наш погляд, принцип свободи від самовикриття, є достатньо закріпленим законодавчо та конкретизованим у нормах КПК. Однак, рішення ЄСПЛ проти України доводять, що ці законодавчі гарантії не стали реальними на практиці.

Успішна реалізація цього права важлива, під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, бо допомагає боротися із наданням завідомо неправдивих показань. Такі випадки можливі, коли на підозрюваного чиниться тиск (шляхом погроз; шантажу; підкупу; залякування; обману та ін.) [5].

Слід згадати і про можливість зв'язку підозрюваного, з потерпілим чи свідками. За наявності, наприклад: родинних, робочих чи особистих стосунків, особа може видозмінювати свідчення в найвигіднішому їй варіанті. Тому, дана засада дозволяє повністю відмовитися від надання свідчень, таким чином, не змушуючи особу вдаватися до завідомо неправдивих показань [4].

Гарантоване Конституцією України право особи на відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів є своєрідним доповненням до інституту презумпції невинуватості та способом його реалізації. Окрім зазначеного, саме це конституційне право покликане гарантувати захист від тиску та примусу в процесі отримання доказів, та є важливим елементом усього кримінального судочинства [3].

Забезпечення права особи не давати показання проти себе, членів сім'ї та близьких родичів розпочинається саме від слідчого, який проводить досудове

розслідування. У разі відмови давати показання, слідчий не має права застосовувати примусові дії щодо отримань свідчень, бо це право закріплене Конституцією та законами України. У разі порушення даного положення, суд повинен визнати дані свідчення не дійсними [3].

Підсумовуючи вище написане, слід зазначити, що реалізація даного права є надзвичайно складною, бо потрібно мати уявлення про його межу. В зв'язку з тим, що положенням часто зловживають реальні правопорушники для уникнення притягнення до відповідальності. В той же час, свобода на відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів є надзвичайно важливою для дотримання прав людини та громадянина в Україні. Також, слід приділити увагу законодавчому закріпленню даного права в ряді інших нормативно-правових актах, що значно полегшить його дотримання в різних галузях права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України: *Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88*
3. Бережанська В. В. Конституційне право особи не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів та його забезпечення в Україні.: дис. канд. юр. наук. : 12.00.02 . Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2019.
4. Бабій С. В. Проблемні питання реалізації засади свободи від самовикриття під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою
URL:<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15523/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%B9%20%D0%A1.%D0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Бережанська В. В. Забезпечення правоохоронними органами конституційного права не давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 3. С.182-186.
6. Фулей Т. Свобода від самовикриття як засада кримінального провадження. *Слово національної школи суддів України.* 2013. № (2)3
URL: http://nsj.gov.ua/files/1445846397cln_2013_2_15.pdf

ГОЛОЦЕВИЧ С. М.,
студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
ТЕРЕЩЕНКО Л.В.
доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОЛІТИЧНІ ПРАВА, ОБОВ'ЯЗКИ ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що політичні права, свободи та обов'язки людини в Україні та інших країнах - це проблема, вирішення якої стоїть у центрі діяльності кожної держави. Довіра людей до своєї держави є основним питанням до будь-якої влади, вона визначається тим, як держава захищає і гарантує права і свободи людини. Захист політичних прав громадян, як України так і в інших країнах є однією з найбільш актуальних проблем сучасності, тому політичні права людини та громадянина закріплені та регулюються не тільки на регіональному рівні та національному рівнях, а й на міжнародному. У науці конституційного права, їх гарантії досліджували у своїх наукових працях : В.Шаповалов, Т. Заворотченко, А. Танчик, В. Федоренко, А. Грабильніков, В.Федоренка, Ю.Шемшученко, А.Грабильніков, Н.Виноградова, В.Букач, П.Любченко, Ю.Барабаш, В.Нестерович, А.Колодій, О.Пушкіна.

Метою даної теми є роз'яснення сутності, а також здійснення загальної характеристики політичних прав і свобод людини і громадянина. Політичні права людини є одними із головних в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина і закріплені не тільки в Основному Законі, але і в нормативно-правових актах. Прикладом таких нормативно-правових актах у яких прописані політичні права в Україні є Закон «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про політичні партії» та інші. Права і свободи людини та громадянина є невід'ємними і належать кожній особі. Такими правами в Україні є:

- право на об'єднання - громадяни мають право на свободу об'єднання у політичні партії і громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення різних інтересів [4].
- право на проведення зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій. Громадяни мають право проводити збори, походи, демонстрації, мітинги мирним шляхом, про проведення яких сповіщаються державні органи влади чи органи місцевого самоврядування [4].
- право на участь в управлінні державними та громадськими справами і право подавати колективні та індивідуальні звернення до державних органів, органів

місцевого та регіонального самоврядування та посадових осіб, вносити пропозиції про поліпшення їхньої діяльності [4].

Основним положенням щодо здійснення мирних зібрань в нашій державі є ст. 39 Конституції України. При цьому, дана норма Конституції України передбачає лише загальні правила щодо можливості проведення мирних зібрань та обмежень свободи зібрань, а тому ці правила вимагають подальшого розвитку у національному законодавстві. На нагальну необхідність законодавчого регулювання суспільних відносин у відповідній сфері звертав увагу у своїх рішеннях як Конституційний Суд України, так і Європейський суд з прав людини. Отже, вирішити проблему неврегульованості питання мирних заходів політичного характеру має спеціальний закон. Оскільки право на мирні зібрання гарантується Конституцією України, то основним призначенням спеціального закону має бути чітке окреслення порядку обмеження даного права.

Одним із найважливіших політичних прав громадян та основоположним принципом взаємовідносин між державою та громадянином є право на участь в управлінні. Воно об'єднує в собі майже всі інші політичні права і свободи громадян такі, як: право вільно обирати і бути обраним, брати участь у референдумах, право доступу до державної служби. На думку А. Грабильникова, право громадян брати участь в управлінні державними справами – це передбачена Конституцією можливість кожного громадянина, який досяг 18 років, є дієздатним, відповідає вимогам, встановленим законодавством для участі у відповідній сфері політичної діяльності, безпосередньо або через обраних представників брати участь у здійсненні народовладдя, державної влади та місцевого самоврядування шляхом участі у виборах і референдумах, доступу до державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, участі в здійсненні правосуддя з метою сприяння виконанню функцій суспільства та держави [1, с.4].

Не менш важливим політичним правом є право на свободу об'єднання у політичні партії для задоволення економічних, політичних, культурних, соціальних та інших інтересів, а також для захисту своїх прав. Більшість сучасних демократичних держав світу мають потужні політичні системи, головними компонентами яких є політичні партії. Щодо політичних партій в Україні, згідно з Конституцією України, вони сприяють формуванню та вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Проте, згідно із глобальним індексом Міжнародної конфедерації профспілок 2020, Україна віднесена до 5 категорії, тобто до країн, де відсутні гарантії прав на свободу об'єднання профспілок. Суттєвою проблемою, з якою стикаються сьогодні профспілки, є тиск на профспілкових активістів. Щорічно реєструються порушення прав профспілок та їх об'єднань, а також проблеми, пов'язані з веденням діалогу та соціальним протестом, в тому числі права на страйк. Прописані в законодавстві гарантії захисту прав профспілок на свободу в реальності часто не спрацьовують і важливим є забезпечення захисту профспілкових активістів для того, щоб вони справді могли здійснювати свою діяльність [5].

Основним завданням політичних прав є те, що вони визначають правове становище особи в системі суспільних відносин, які виникають у процесі здійснення державної влади. Політичні права і свободи людини поділяються на політичні права людини та політичні права громадянина. Щодо політичних прав людини вони є невіддільними від людини та існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, а також є об'єктом міжнародного регулювання і захисту. Такі права, як конституційне право на свободу думки і слова, право на свободу пересування, право на свободу світогляду та віросповідання, право збиратися мирно і проводити збори, право направляти письмові звернення, право на участь у професійних спілках – вони є гарантовані державою абсолютно усім індивідам і не вимагають наявності в осіб громадянства [2 с.253].

Політичні права і свободи громадян – це такі права і свободи, як пов'язані з участю громадян в політичному житті суспільства. До них відносяться право на громадянство, свобода пересування, право на свободу думки і слова, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, вільний вибір місця проживання, право на мітинги, походи і демонстрації, право брати участь в управлінні державними справами, право на письмові звернення до органів державної влади.

Всі права і свободи громадян гарантуються державою, оскільки держава бере на себе обов'язок забезпечити ці права. З одного боку права і обов'язки громадян породжують юридичні обов'язки держави, а з другого – права і свободи держави породжують обов'язки громадян. Гарантії є засобом забезпечення прав людини.

Гарантії – це обставини, що сприяють підтриманню прав і свобод. Політичні гарантії – це форми здійснення влади народом, а також інші публічні форми колективного (мітинги, петиції) та індивідуального волевиявлення громадян, участь громадян в управлінні. До них належить високий рівень демократії, наявність правової держави, стабільність у суспільстві, мирне співробітництво держав. Т.Заворотченко вказала, що гарантування політичних прав і свобод в Україні, ґрунтується на демократизмі суспільнополітичного устрою держави в цілому [3,с.96].

Отже, політичні права та свободи, їх повнота та гарантованість є показником рівня формування правової держави та демократії. В умовах сьогодення можна дійти висновку, що політичні права потребують більш точного тлумачення, перегляду та піднесення інтересів людини на особливий рівень та дотримання рівноваги державних інтересів та інтересів суспільства в особі кожного його громадянина.

Список використаних джерел:

1. Грабильніков А. Конституційне право громадян України брати участь в управлінні державними справами: проблеми теорії і практики: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Київ 2006. с.4
2. Танчик А. Політичні права людини: поняття та зміст. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 24. Одеса: Юридична література, 2005. с. 250-253.

3. Заворотченко Т. Гарантії реалізації конституційних політичних прав і свобод людини й громадянина України. Часопис Київського університету права 2013. №4 с. 96
4. Конституція України від 28 червня 1996р. Відомості Верховної Ради України.1996.№30. Ст.141
5. Дослідження «Право на свободу об'єднань в професійні спілки». Українська Гельсінська спілка з прав людини. Режим доступу: <https://helsinki.org.ua>

ГРАБОВСЬКА В. В.,

*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПРАВА ЛЮДИНИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Складовою національного права практично всіх європейських країн є право на охорону здоров'я. На міжнародному рівні право на охорону здоров'я гарантовано «Загальною декларацією прав людини», яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1948 р.

Право на життя та охорону здоров'я – це природні та невід'ємні права кожного громадянина. Вони визнаються навіть тими країнами, у конституціях яких не були закріплені. Гарантування того, що «право кожного на життя охороняється законом», визначено у ст. 2 Європейської конвенції з прав людини [1, с. 6].

У Конституції України (ст. 3 та 49) передбачено, що життя і здоров'я є цінністю та первинною, вихідною передумовою життєдіяльності кожної людини. Тому з численних прав, які передбачає Конституція, можна виділити право людини на охорону здоров'я як право, яке гарантує її фізичне існування і є умовою забезпечення здійснення всіх інших прав людини [2].

Держава повинна створювати умови для ефективного й доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медичну допомогу мають надавати безоплатно. Так, у Конституції України чітко визначено гарантії реалізації та суб'єктів, які охороняють право на охорону здоров'я.

Система охорони здоров'я зобов'язується забезпечувати:

- наявність медичних послуг у кількості, що задовольняє попит (з урахуванням рівня економічного розвитку країни);

- доступність медичних послуг, у тому числі завдяки запобіганню дискримінації, створенню можливостей для фізичного та географічного доступу

цих послуг, урахуванню потреб особливих груп (діти, літні люди), забезпечення доступу до інформації щодо існуючих методів лікування;

-прийнятність медичних послуг з етичної точки зору (згода, конфіденційність), з повагою до потреб окремих осіб, меншин та спільнот, вразливих верств населення;

-якість медичних послуг, які обґрунтовані з наукової медичної точки зору.

Згідно із законодавством України, до основних прав пацієнта належать:

право на доступність у галузі охорони здоров'я; право на згоду на медичне втручання та право на відмову від медичного втручання; право на свободу вибору в галузі охорони здоров'я; право на медичну таємницю; право на якісну медичну допомогу; право на безпечну медичну допомогу; право на попередження за можливістю страждань і болю; право на індивідуальний підхід до лікування тощо.

Відповідно до частини 1 статті 286 Цивільного кодексу України – фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Таким чином, фізична особа має право на таємницю про стан здоров'я, а також захист про її нерозголошення [3].

Проте порушення прав людини на конфіденційність в сфері охорони здоров'я спостерігаються в наступних випадках: медична документація пацієнта є загальнодоступною для усіх працівників закладу охорони здоров'я, у тому числі для тих, хто не залучений до процесу надання медичної допомоги; пацієнти змушені розголошувати інформацію про стан свого здоров'я та діагноз роботодавцю, подаючи для оплати листки непрацездатності; медичні огляди проходять в умовах, які не забезпечують конфіденційності; працівники медичних та психіатричних закладів переглядають кореспонденцію пацієнтів.

В Законі України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III передбачена можливість розголошення інформації про пацієнта, який страждає на психічні розлади в тому випадку, якщо виникає потреба в організації надання йому медичної допомоги.

Розголошення конфіденційної інформації допускається також у випадках звернення за медичною допомогою особи з приводу виробничої травми. Постанова Кабінету Міністрів України № 1232 від 30.11.2011 «Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» зобов'язує заклади охорони здоров'я надати інформацію про випадок виробничого травматизму спочатку телефоном (засобами електронного зв'язку), згодом – на паперових носіях.

Крім того, конфіденційну інформацію про пацієнта лікар може надати партнеру пацієнта в разі, якщо у особи діагностовано позитивний ВІЛ-статус.

Основним напрямом державної політики в реформуванні суспільних відносин в Україні є європейська інтеграція, тобто досягнення європейських міжнародно-правових стандартів у всіх сферах суспільного життя.

У Маастрихтському договорі 1992 року вперше констатовано, що одним з напрямів діяльності є сприяння в досягненні високого рівня захисту й охорони

здоров'я населення. Згодом Амстердамський договір істотно змінив ст. 129 Договору про Співтовариство (за новою редакцією це ст. 152), відповідно до якої за умови застосування всіх політик і дій Співтовариства має бути забезпечено високий рівень захисту здоров'я людини. У Лісабонському договорі 2007 року поняттю «здоров'я людини» приділено чимало статей.

Водночас заходи Європейського Союзу лише доповнюють національну політику держав у сфері охорони здоров'я. У Європейському Союзі охорона здоров'я є прерогативою національних урядів, на загальному рівні визначено лише засади підтримки права на охорону здоров'я. Завданням реформ у сфері політики охорони здоров'я в більшості країн Європейського Союзу є: збільшення кількості застрахованих; децентралізація державної системи охорони здоров'я; розширення сфери первинної допомоги, автономії стаціонарів; посилення приватного сектору; поліпшення якості медичних послуг; пріоритетність профілактики та медичної освіти перед процесом лікування.

На жаль, законодавче регулювання гарантій реалізації права на охорону здоров'я в Україні досі є лише декларативним. Законодавство в галузі охорони здоров'я потребує постійного оновлення, необхідним є створення нової нормативно-правової бази відповідно до сучасних суспільних відносин, європейських стандартів, оскільки чимало медично-правових аспектів України не відповідає міжнародним вимогам [4, с. 4].

Концепція розвитку охорони здоров'я в Україні, затверджена Указом Президента України від 7 грудня 2000 року № 1313, спрямована на реалізацію положень Конституції та законів України щодо забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину країни, запровадження нових ефективних механізмів фінансування й управління у сфері охорони здоров'я, створення умов для формування здорового способу життя [5].

Медична реформа, що розпочалась з 2017 року, дасть змогу: реально дотримуватися в Україні права людини на охорону здоров'я, створити умови для доступного медичного обслуговування та реалізації гарантій права на охорону здоров'я.

Закріплення права на охорону здоров'я на рівні європейських документів з прав людини є свідченням визнання світовим співтовариством цього права, що покладає на держави, зокрема й на Україну, обов'язки щодо його забезпечення.

Отже, право на життя – це найголовніше право людини. Воно належить до особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на здоров'я є основним правом кожної людини. Реалізація цього права є невід'ємною складовою реалізації права на життя.

Проблеми охорони здоров'я населення і діяльність щодо збереження та зміцнення здоров'я потребують постійної уваги з боку держави. Охорона здоров'я визнається одним із пріоритетних напрямів державної політики, а також одним із основних чинників національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Європейська конвенція з прав людини з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11, 14 та 15 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16 / URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf
2. Конституція України, редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Москаленко В. Ф. Нормативно-правова база – основа діяльності медичних установ і закладів / В. Ф. Москаленко // Законодавство України про охорону здоров'я. Київ : Юрінком Інтер, 2000. – С. 96–106.
5. Концепція розвитку охорони здоров'я в Україні: Указ Президента України від 7 груд. 2000 р. № 1313. / URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000>

ГУЛЬТАЙ М. М.,

професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРАВОМІРНЕ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВІДСТУП ДЕРЖАВ ВІД СВОЇХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

У правовій, демократичній державі людина та її права визнаються найвищою цінністю, але це не може бути зведено до абсолютного твердження. Держави змушені обмежувати права людини для досягнення балансу між правами індивіда та інтересами суспільства загалом. Норми міжнародного права передбачають правомірний відступ держави від своїх зобов'язань та призупинення дії норм національного законодавства (право на дерогацію) щодо захисту прав людини, у разі виникнення надзвичайного чи воєнного стану. У такому випадку держава вживає заходів щодо обмеження прав і свобод людини на цілком легітимних підставах. Разом з цим, держави не можуть розширюватися в довільному порядку і мають дискретний характер [1].

Порядок правомірного обмеження прав людини передбачений міжнародними та національними нормативно-правовими актами і складається з великої кількості взаємопов'язаних, узгоджених між собою процесів, які встановлюють механізм звуження змісту та обсягу прав людини.

Проаналізувавши деякі міжнародно – правові стандарти захисту прав людини, слід виокремити наступні норми: 1) ч. 2 ст 29 Загальної декларації прав людини: «при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [2]; 2) ст. 4 міжнародного пакту про громадські та політичні права: «Під час надзвичайного становища в державі, при якому

життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошено, держави-учасниці цього Пакту, можуть вживати заходів на відстань від своїх зобов'язань, тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища...» [3]; 3) ст. 15 Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод: «Під час війни або іншої суспільної небезпеки яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона можуть вжити заходів що відступають від своїх зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах яких вимагає гострота становища, і в умовах, що такі заходи не суперечать іншим зобов'язанням відповідно міжнародному праву» [4].

Відповідно до вказаних норм кожна держава – учасниця має право на відступ від зобов'язань та правомірне обмеження прав людини, але у всіх актах наголошується на обмеженнях «виключно в тих межах яких вимагає гострота становища» і виділяється коло фундаментальних прав які ніяких випадків не підпадають під обмеження. Обмеження не може застосовуватися до таких прав як, право на життя; заборону катування, нелюдського поводження або поводження що порушує гідність людини; заборони рабства; ніяких покарань без закону. Слід зазначити, що держави самі визначають «гостроту становища» та приймає рішення про відступ від своїх зобов'язань, повідомивши про це міжнародні організації які відповідають за контроль над дотриманням міжнародних стандартів державами-учасницями. Також Конвенція захисту прав людини та основоположних свобод визначає, що обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені, що є межами застосування обмежень прав та визначено ст. 18 Конвенції.

Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод передбачено три умови для правомірного відступу від зобов'язань:

1. відступ від зобов'язань повинен мати місце під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації;
2. заходи, що вживаються у відповідь на таку війну або суспільну небезпеку, не повинні виходити за межі, яких вимагає гострота становища;
3. заходи не повинні суперечити іншим зобов'язанням Держави згідно з міжнародним правом.

У національному законодавстві України передбачена норма щодо обмеження прав людини. Відповідно до ст. 64 Конституції України: «Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень». Обмеженню підпадають такі права: право на недоторканність житла (30 ст.); право на таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (31 ст.); право на невтручання в його особисте і сімейне життя, (32 ст.); право на пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (33 ст.); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (34 ст.); право

брати участь в управлінні державними справами (38 ст.); право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (41 ст.); право на підприємницьку діяльність (42 ст.); право на працю (43 ст.); право на страйк (44 ст.). Отже, Україна врахувала норми міжнародних стандартів та передбачила коло прав які можуть бути обмежені вразі воєнного чи надзвичайного стану. Враховуючи події сучасності, можна зазначити, що ми стикалися з частковим обмеженням прав людини, а саме в період пандемії Covid-19.

Основними вимогами, що ставляться до формальних підстав обмеження прав людини і громадянина є: не встановлення чіткого кола суб'єктів до яких застосовується обмеження на території держави; чіткість, стабільність та передбачуваність у прийнятті рішення державою з дотриманням інших норм міжнародного права.

Список використаних джерел:

1. Платоненко О. Правові заборони та обмеження, їх зв'язок із поняттями «дерогація», «аброгація», «нуліфікація». Підприємництво, господарство і право. № 3, 2019. С. 231-235. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/45.pdf> с. 233.
2. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ Організація Об'єднаних Націй від 10.12.1948 р., № 995_015. Офіційний вісник України. 2008 р., № 93, Ст. 89.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ. Організація Об'єднаних Націй від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950: Офіційний вісник України. 1998. № 13, / № 32 від 23.08.2006, стор. 270.
5. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2016. 14 с. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_15_UKR.pdf с. 6.

ДЕМИДЕНКО В. О.

професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВЛАДИ В М. КИЄВІ

Місто Київ – столиця України, а відповідно її політичний, соціальний, економічний, науковий, освітній, культурний, історичний і духовний центр. Наведене вище обумовлює перманентну боротьбу за столичну муніципальну владу. І, звичайно, ця боротьба супроводжується різноманітними спробами змінити муніципально-правовий статус органів та посадових осіб місцевого

самоврядування в м. Києві. На моє переконання, в переважній більшості випадків за останнє десятиліття таке реформування спрямована на посилення залежності муніципальної влади в м. Києві від державної та не сприяє повноцінній реалізації права на місцеве самоврядування територіальною громадою м. Києва.

Варто зауважити, що однією з успішних реформ в Україні за останні п'ять років називають реформу децентралізації державної влади. Разом з тим, на сьогодні можливо говорити і про значну незавершеність реформи децентралізації державної влади в Україні. Адже вагома частина територіальних громад залишаються необ'єднаними. Більше того, в Україні за роки проведення реформи децентралізації державної влади так і не сформований збалансований механізм реалізації публічної влади, не створено конституційно-правову основу ефективної взаємодії державної і муніципальної влади в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

Особливо яскраво цей недолік проявляється в функціонуванні місцевої публічної влади (державної і муніципальної) в столиці нашої країни – м. Києві. Зокрема, в 2020-2021 роках ми стали в черговий раз свідками перипетій звільнення з посади голови Київської міської державної адміністрації. Варто зауважити, що аналогічні скандальні процеси щодо формування та функціонування місцевої державної виконавчої влади та місцевого самоврядування в м. Києві носять постійний характер та, звичайно, негативно позначаються, перш за все, як на забезпеченні прав територіальної громади м. Києва так і загалом діяльності державного апарату, створюють негативний імідж України закордоном. Власне, за роки незалежності України при формуванні місцевої виконавчої влади в м. Києві, на наш погляд, більше панує політична доцільність ніж сила права.

З огляду на наведене, правовий статус м. Києва та органів публічної влади, що функціонують в столиці України, вже давно потребує ґрунтовного вдосконалення з врахуванням національної та зарубіжної практики організації та діяльності столичних органів місцевого самоврядування та державної влади з метою забезпечення сталого розвитку м. Києва, повноцінної реалізації права на місцеве самоврядування.

Нагадаємо, що Закон України "Про столицю України - місто-герой Київ" був прийнятий 15 січня 1999 року за № 401-XIV [1], що на той час вагомо позитивно вплинув на розвиток міста Києва, реалізацію права на місцеве самоврядування в столиці нашої держави та послужив певним поштовхом для розвитку місцевого самоврядування загалом в Україні. Водночас Закон України "Про столицю України - місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року за № 401-XIV чітко не закріпив правовий статус місцевих органів державної виконавчої влади, особливостей їх формування, діяльності та взаємодії з органами та посадовими особами місцевого самоврядування м. Києва, що перманентно негативно позначається на ефективності владарювання в столиці та забезпеченні сталого її розвитку. Як наслідок, практична реалізація подвійної ролі Київської міської державної адміністрації як місцевого органу державної виконавчої влади та виконавчого органу місцевого самоврядування має значні недоліки та

суперечить юридичній природі цього органу. Недосконалість нормативно-правового регулювання організації публічної влади в м. Києві обумовило винесення Конституційним Судом України, на основі розгляду відповідних конституційних подань, двох рішень [2, 3].

Окрім того, зміни і доповнення внесенні до Закону України "Про столицю України – місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року за № 401-XIV не покращили нормативно-правове регулювання статусу столиці, реалізацію права на місцеве самоврядування в м. Києві, організацію, діяльність, взаємодію столичних органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, а навпаки обмежили представництво інтересів територіальних громад районів у місті Києві [4].

З огляду на наведене, є гостра потреба розробки та прийняття нового закону про столицю України, позбавленого, перш за все, наведених вище недоліків, що слугують вагомою перешкодою сталого розвитку м. Києва, місцевого самоврядування в столиці нашої держави.

Як відомо, на розгляд Верховної Ради України було внесено три проекти закону про внесення змін до закону "Про столицю України – місто-герой Київ" (№2143, №2143-1 і №2143-2) та проект Закону про місто Київ - столицю України (№2143-3) [5]. Останній був підтриманий 244 народними депутатами України у першому читанні.

Звичайно, повноцінно проаналізувати всі переваги та недоліки вказаного законопроекту в цьому дослідженні неможливо з огляду на обмеженість в обсязі цієї публікації. Разом з тим, на ключові положення законопроекту за реєстр. №2143-3 варто звернути увагу.

Зокрема, проектом закону «Про місто Київ – столицю України» (№2143-3) пропонується закріпити спеціальний статус столиці Києва, особливості реалізації столичних функцій міста Києва, адміністративно-територіальний устрій міста Києва, статус Київського міського голови та його заступника з фінансових питань, заступника Київського міського голови - керуючого справами Київського міського магістрату та заступника Київського міського голови - Головного архітектора міста Києва, порядок забезпечення головою Київської міської державної адміністрації дотримання у місті Києві Конституції та законів України, стратегічне планування в місті Києві та стратегічні документи з розвитку міста Києва, інформаційні системи міста Києва, механізм контролю, аудиту та моніторингу в місті, функціонування Ратуші як єдиного вікна надання послуг.

Водночас, проект закону «Про місто Київ – столицю України» (№2143-3) передбачає запровадження особливого правового регулювання низки муніципально-правових відносин, що кардинально відрізняється від регулювання цих відносин, що встановлено чинними законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97–ВР, «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року № 595-VIII, "Про статус депутатів місцевих рад" від 11 липня 2002 року № 93-IV, "Про транскордонне співробітництво" від 24 червня 2004 року № 1861-IV тощо. На наше

переконання, це суперечить конституційним засадам унітарної держави та, іноді, немає значної практичної потреби.

Для прикладу, ст. 197 Виборчого кодексу України визначає, що загальний склад (кількість депутатів) сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради визначається залежно від кількості виборців, які належать до територіальних громад сіл, селищ, міст, проживають на території району в місті, району, області. Зокрема, п.9 ч.3 ст. 197 Виборчого кодексу України встановлює, що кількість виборців понад 2 мільйони передбачає загальний склад місцевої ради в 120 депутатів.

В свою чергу, ст. 15 законопроекту «Про місто Київ – столицю України» (№2143-3) встановлює загальний склад Київської міської ради у кількості вісімдесят депутатів, а ст. 32 цього законопроекту встановлює загальний склад районної в місті Києві ради у кількості двадцять депутатів. [5], що суперечить принципу рівного виборчого права.

Також законопроектом «Про місто Київ – столицю України» (№2143-3) передбачається розділення посад Київського міського голови та голови Київської міської адміністрації, з наданням прав голові Київської міської адміністрації здійснювати нагляд за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування шляхом внесення приписів та зупиняти рішення органів місцевого самоврядування шляхом внесення протесту у зв'язку із їх невідповідністю Конституції та/або законам України із наступним їх оскарженням до суду (ст. 36 законопроекту). Пригадується, що аналогічні ідеї щодо контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування передбачалося здійснити в межах конституційної реформи щодо децентралізації державної влади шляхом ліквідації місцевих державних адміністрацій та запровадження інституту префекта.

Як видається, реформування конституційно-правового статусу столиці України – м. Києва, вдосконалення організації та діяльності столичних органів місцевого самоврядування їх посадових і службових осіб, запровадження дієвої ефективної взаємодії з органами державної влади, в тому числі – місцевими, доцільно здійснювати системного і комплексно із збереженням в переважній більшості єдиних правил для всіх органів місцевого самоврядування в Україні та завершенням децентралізації державної влади в частині ліквідації місцевих державних адміністрацій та запровадження інституту префекта в національне правове поле.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про столицю України - місто-герой Київ" від 15 січня 1999 року № 401-XIV (зі змінами і доповненнями, внесеними законами України від 16 вересня 2008 року № 509-VI, від 25 грудня 2008 року № 800-VI, від 8 липня 2010 року № 2457-VI, від 7 вересня 2010 року № 2500-VI). Офіційний вісник України. 1999. № 4. Ст. 16.
2. Рішення Конституційного Суду України «У справі за конституційним поданням Президента України та конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої,

третьої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частин першої, другої, третьої статті 140, частини другої статті 141 Конституції України, статті 23, пункту 3 частини першої статті 30 Закону України "Про державну службу", статей 12, 79 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", статей 10, 13, 16, пункту 2 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ", статей 8, 10 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", статті 18 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві) від 25 грудня 2003 року № 21-рп/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 52. Ст. 2829.

3. Рішення Конституційного Суду України «У справі за конституційним поданням 61 народного депутата України про офіційне тлумачення положень пункту 10 частини першої статті 106, частин першої, другої, четвертої статті 118, частини третьої статті 133, частини другої статті 140 Конституції України, частини четвертої статті 1, частини другої статті 8, частини четвертої статті 9 Закону України "Про місцеві державні адміністрації", пункту 2 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ" (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в районах міста Києва) від 13 жовтня 2005 року № 9-рп/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 42. Ст. 2663.

4. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про столицю України – місто-герой Київ" щодо порядку утворення районних рад» від 7 вересня 2010 року № 2500-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 4.

5. Проект Закону України "Про столицю України - місто-герой Київ" за реєстр. № 2143-3 від 24.09.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66939

ІГОНІН О. Є.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В ПРАВООХОНИХ ОРГАНІВ

Західно-європейські вчені, зокрема Аннеке Оссе (Anneke Osse), констатують, що діяльність поліції і захист прав людини є динамічною сферою досліджень, що постійно розвивається. Останніми роками правозахисне

співтовариство розширило сферу своєї уваги, охопивши не лише дії держави та її суб'єктів як порушників прав людини, але й позитивні зобов'язання держави в цій сфері. На основі цього поліцію можна розглядати як структуру, що має захищати права людини.

Круглий В. В. у роботі «Забезпечення прав і свобод громадян при використанні їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності» провів дослідження теоретичних, правових та організаційних питань забезпечення прав і свобод громадян під час використання їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ. Він розкрив поняття, сутність, принципи та форми використання допомоги громадян в оперативно-розшуковій діяльності, запропонував та обґрунтував систему умов ефективності відносин, а також визначив, що основою побудови таких відносин є дотримання прав та свобод громадян.

Значним внеском в аналіз наукових доробок у сфері дотримання прав людини є праця С.І. Мінченка «Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України», у якій автор дійшов висновку, що вжиті державними органами України заходи щодо приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечення прав громадян у різних сферах правоохоронної діяльності можуть дати реальні результати лише за створення ефективного механізму та умов для їх реалізації. З огляду на важливість якісного нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності і конституційний принцип верховенства права необхідно враховувати специфіку правових відносин, що виникають у процесі оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України. Крім того, посилилась динаміка збільшення кількості вжиття оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують права та свободи громадян, під час здійснення яких існують випадки порушень прав і свобод громадян.

У сфері кримінального права досить відомою та значущою у становленні теоретико-наукових засад у сфері дотримання прав людини правоохоронними органами в Україні є праця В.О. Негодченка «Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах», у якій автор слушно зазначає, що діяльність органів внутрішніх справ у сучасних умовах вимагає принципово нового підходу до їх основних функцій, при цьому концептуальним є рівень реалізації головного призначення, яким є забезпечення надійної охорони законних прав та інтересів людини, суспільства й держави. Учений зазначає, що діяльність органів внутрішніх справ із попередження злочинів не має достатнього правового забезпечення, відсутні законодавча база державної системи соціальної профілактики, чітка регламентація статусу суб'єктів та об'єктів попереджувального впливу, їх прав та обов'язків, санкцій за їх невиконання, заходів попередження, що застосовуються. На думку автора, ці недоліки обумовлює наявна система оцінки роботи органів внутрішніх справ, їх служб і підрозділів, оскільки окремі з них переважно орієнтовані не на попередження, а на розкриття злочинів, що обов'язково приводить до

збільшення кількості останніх. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів слід переорієнтувати в напрямі віктимологічної профілактики, призначенням якої є допомога людям уникнути небезпеки стати жертвою злочину. Необхідно сприяти як відродженню традиційних (добровільні народні дружини, громадські пункти охорони порядку, ради профілактики на підприємствах), так і створенню нових громадських структур профілактичної спрямованості (комісії у справах неповнолітніх, спостережні комісії, вуличні, квартальні, будинкові комітети, ради шкіл, піклувальні, добродійні та інші організації). Не варто нав'язувати населенню готові форми участі в роботі з попередження злочинів, а навпаки, необхідно стимулювати громадянську активність, що ґрунтується на прагненні людей об'єднатися задля захисту своїх прав (асоціації батьків і педагогів, об'єднання представників малого бізнесу тощо). Аналіз практики свідчить про необхідність розроблення регіональних та місцевих державних комплексних програм попередження злочинів.

Таким чином, в Українській державі утверджуються нові спеціальні принципи діяльності правоохоронних органів, які становлять засадничі умови взаємовідносин між людиною та державою. У зв'язку з цим діяльність Національної поліції має ґрунтуватися на системі принципів, процесуально-правових правил, які прямо чи побічно спрямовані для забезпечення дотримання прав людини.

Водночас з урахуванням висловлених у сучасних наукових доробках позицій щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронній діяльності можна констатувати, що нині відсутнє комплексне моно-графічне дослідження щодо забезпечення дотримання прав людини під час виконання Національною поліцією України своїх завдань з урахуванням науки конституційного права саме як галузі юридичної науки, що досліджує конституційні засади побудови держави та суспільства, основні права, свободи й обов'язки людини та громадянина, конституційні основи організації та діяльності органів державної влади тощо.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/20169. Урядовий кур'єр. 2016. № 52.
2. Ситуація з правами людини в Україні далі погіршується – ООН. URL: <https://www.dw.com/uk/sytuatsiia-z-pravamy-liudyny-v-ukraini-dali-pohirshuietsia-onn/a-56843040?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>.
3. Оссе А. Принципы деятельности полиции : методическое пособие по правам человека / пер. на рус. Н.В. Ишевой, М.О. Кузнецовой, О.С. Шарп. URL: https://amnesty.org.ru/keepme/understanding_policing_ru.pdf.
4. Кучинська О.П., Фулей Т.І., Бараннік Р.В. Принципи кримінального провадження у світлі практики Європейського суду з прав людини : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013.

КАПУСТА К. А.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ТЕРЕЩЕНКО Л.В.

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В УКРАЇНІ ТА ФРАНЦІЇ

У становленні України як правової, демократичної, соціальної держави важлива роль належить Президенту України, який є главою держави, гарантом її суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення прав людини та громадянина. Інститут президентства в Україні знаходиться на стадії становлення. Відповідно, є необхідність врахування всього позитивного, що є у правовому регулюванні даної інституції в інших країнах світу, особливо у Франції, оскільки форма державного правління - президентсько-парламентська республіка - притаманна як Україні, так і Франції.

Розгляд у правовому аспекті інституту глави держави в Україні важливий для пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування Президента України. Сьогодні посилюється інтерес до проблеми результативності цього інституту в нашій державі, оскільки реально зростає вплив Президента України на процеси, що відбуваються в суспільстві, на становлення України як правової, демократичної, соціальної держави. Розвиток цього інституту - це не тільки важлива теоретична, а й практична проблема, оскільки вона пов'язана з проблемою розподілу владних повноважень між Президентом та іншими органами влади, а також з питанням оптимізації взаємодії владних структур.

Порядок набуття та припинення повноважень Президентів України та Франції розкриває спірні моменти та особливості виборів глави держави в Україні та у Франції, а також процедуру припинення повноважень президентів досліджуваних країн.

Вибори президентів України та Франції: проблема строку президентських повноважень є спірним питанням конституційно-правової реформи в Україні. Тому можна навести аргументи, що доцільніше було б збільшити термін повноважень Президента, застосовуючи практичний досвід Франції, до семи років. Запровадження такого положення до Конституції України унеможливить виникнення ситуації, коли після чергових практично одночасних виборів і глави держави і парламенту буде цілком змінюватися політична та економічна ситуація в країні, що, можливо, може призвести до кризи або принаймні до тривалого колапсу у діяльності органів державної влади.

Припинення повноважень президента: досвід України та Франції, розкриває підстави для припинення президентських повноважень (відставка, смерть, неможливість виконувати повноваження за станом здоров'я – в Україні та смерть, відставка, наявність перешкод для виконання обов'язків – у Франції). Стверджується, що вони є спільними для досліджуваних країн, проте цікавим та корисним для України є саме процедура припинення президентських повноважень шляхом застосування процедури імпічменту у Франції. Підстави і порядок притягнення президента до відповідальності передбачені конституціями і чинним законодавством України та Франції хоча і відрізняються своєрідністю, однак, незважаючи на наявні розходження, у них витриманий єдиний концептуальний підхід - президент у силу особливого посадового положення не може притягатися до відповідальності на загальних з іншими громадянами підставах.

Разом з тим коло правопорушень, за вчинення яких можливо притягти до відповідальності президентів досліджуваних країн, вкрай вузьке і обмежується, як правило, особливо тяжкими злочинами. А інститут імпічменту в Україні та Франції має насамперед запобіжне значення, бо притягнення президента до судової відповідальності через таку процедуру трапляється у практиці цих держав порівняно рідко.

Повноваження президентів України та Франції по відношенню до уряду. Позиція президента щодо уряду як в Україні, так і у Франції постійно балансує на межі двох концепцій: обмежувальної, коли президент не дублює діяльність уряду, а лише контролює її, і розширювальної, коли президент стає по суті і главою виконавчої влади, при цьому не беручи на себе політичної відповідальності за неуспіх урядової політики. Взаємовідносини глави держави з виконавчою владою у досліджуваних державах найбільш тісні.

Стверджує, що особливістю організації і функціонування державного механізму в умовах змішаної республіканської форми правління є дуалізм виконавчої влади. Такий дуалізм встановлений і у Конституції України, і в Конституції Франції. Вказується, що контрасигнатура в Україні та Франції - не просте візування з точки зору теорії управління, а дія, що має істотне юридичне значення, по-перше, вона підтверджує, що акт глави держав, прийнятий у порядку встановленої процедури і є дійсним, а по-друге, контрасигнатура переносить відповідальність, пов'язану з прийняттям актів, у випадку наявності в ньому помилок, прогалин, невідповідності іншим законам із глави держави на контрасигнуючу посадову особу.

Повноваження президентів України та Франції по відношенню до парламенту вказується, що інститут президента в Україні та Французькій Республіці, його повноваження як глави держави в першу чергу тісно взаємопов'язані із законотворенням. Слід виділити наступні спільні для порівнюваних країн його повноваження в цій сфері, які є елементами механізму взаємодії Президента та законодавчої влади: 1) право законодавчої ініціативи; 2) право видавати укази; 3) право підписувати закони; 4) право вето чи право повернення законопроекту на повторний розгляд.

Президент України має право законодавчої ініціативи, яке прямо закріплено у конституційних нормах, а у Франції - опосередковано через посадову особу (прем'єр-міністр). Наведені аргументи дають право стверджувати, що конституції Франції та України надають можливість президенту «творити право», а з огляду на прогалини в законодавстві, які існують у правовій реальності держав, - це досить суттєве право.

Роблячи висновки можна сказати, що у державному механізмі України і Франції, в політичній системі цих країн інститут президентства займає особливе місце, що зумовлене його роллю у розв'язанні проблем державотворення і правотворення, можливістю впливу на соціально-економічні і політичні процеси. Реалізація президентами України і Франції своїх повноважень здійснюється у тісному взаємозв'язку з парламентами та урядами свої країн, має особливе значення. Тому посилення повноважень президентів порівнюваних країн в цих сферах обов'язково повинно супроводжуватися розширенням контролю парламентів за їх діяльністю.

Впровадження в демократично-правову практику України і Франції принципу поділу влад, його закріплення на конституційному рівні суттєво впливає на взаємодію глав держав з парламентами та урядами. Причому взаємовідносини глави держави з виконавчою владою у зіставляваних державах найбільш тісні.

Список використаних джерел:

1. Белов Д.М. Роль глави держави в механізмі здійснення державної влади // Щомісячний правовий часопис "Юридична Україна". - 2005. - № 5(29). - С. 11-15.
2. Белов Д.М. Конституційно-правове регулювання виборів глави держави в країнах СНД (порівняльний аналіз) // Життя і право: Львівський правничий часопис . - 2004. - № 6(6). - С. 19-24.
3. Белов Д.М. Інститут імпічменту президента в країнах СНД (порівняльно-правовий аналіз) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. - Випуск 3. - Ужгород: "Ліра", 2004. - С. 46-49.

КАШТАН М. М.,

*студент 4 курсу Інституту
прокуратури та кримінальної
юстиції Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого*

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

*доцент кафедри конституційного
права і прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на Україну. Правовою підставою для цього став Закон України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" від 23 лютого 2006 року, норми якого надають можливість розглядати рішення ЄСПЛ в якості джерела конституційного права.

Застосування практики ЄСПЛ в Україні ґрунтується на положеннях статей 8 і 9 Конституції України, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.), Законів України «Про міжнародні договори України» та «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Закон України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України.

Положення Закону значною мірою стосуються саме остаточних рішень ЄСПЛ у справах проти України, якими визнано порушення Конвенції. Виходячи зі змісту Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року» Україна визнає на своїй території обов'язковість юрисдикції ЄСПЛ з усіх питань, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції. Таким чином, рішення ЄСПЛ, які можуть бути ухвалені щодо України, наділяються таким же юридичним статусом, як і сама Конвенція.

При цьому під прецедентами Суду розуміють не самі розглянуті справи, а ті основоположні принципи в тлумаченні і застосуванні норм Конвенції, які були покладені в основу судових рішень [1, с. 12]. Обґрунтовуючи рішення, судді

ЄСПЛ застосовують норми законодавства, попередні прецеденти та мотивацію суддів при їх прийнятті, цитати з авторитетних доктринальних джерел, посилення на іноземні прецеденти та законодавство тощо.

Прецедентне право, створене Європейським судом з прав людини, є обов'язковим джерелом права України, оскільки ще 17 липня 1997 р. був прийнятий Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції». У пункті першому цього Закону зазначено, що Україна повністю визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції про захист прав, основних свобод людини 1950 р. щодо визнання обов'язковою без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції [2,3].

Окрім того, в Віденській Конвенції «Про право міжнародних договорів» від 23.05.1969 р. (ратифікована Україною 14.05.1986 р. у складі СРСР) спеціально наголошується на тому, що разом з текстом міжнародного договору враховується практика його застосування та тлумачення, якщо на це дається згода сторін договору, яку дала Верховна Рада України, ратифікуючи цей Закон. А це в свою чергу означає:

- визнання «обов'язкової сили» «остаточних постанов Суду» (ст. 46 Конвенції) по справам, в яких Україна являється однією із сторін, і обов'язковості їх виконання;
- визнання такого становища, у відповідності з яким європейське правосуддя стоїть над національними судовими органами, хоча і не замінює їх;
- згода з тим, що «судова практика Страсбурга» наділяє Суд повноваженнями в цілях «організації істинного публічного порядку, загального для європейських демократій в кожному випадку при необхідності «установити обсяг прав і обов'язків, які покладаються на державу»;
- визнання права Суду, а точніше «судової практики», «оголошувати» державу «відповідальною за будь-які можливі порушення Конвенції», в особі властей, яким можна було б ставити за обов'язок певні упущення, оскільки вони «сприяли цим порушенням» (мова йде про всі органи держави, включаючи органи законодавчої влади);
- визнання того факту, що після ратифікації Конвенції суддя виявляється зв'язаним завданням проголошення права в якості судді по правам і свободам, «а сторона тяжби має право посилатися в судах на Європейську конвенцію в тому значенні, в якому вона тлумачиться Страсбурзьким Судом»;
- офіційне визнання інкорпорованості Конвенції як ратифікованого ВРУ акту в правову систему України, а також прецедентного характеру рішень Європейського суду.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що рішення Європейського суду з прав людини є джерелом конституційного права України не лише у випадках, коли наша держава є відповідачем по конкретній справі, рішення цієї європейської інституції виступають джерелом права і в якості фактора, що безпосередньо впливає на законодавство України.

Положення Конвенції про захист прав людини і основних свобод безсумнівно є джерелом права, проте усталена судова практика ЄСПЛ та прецеденти, що створюється Судом при застосуванні її положень, хоча і мають певні властивості регулятора суспільних відносин, однак не є джерелом права у його доктринальному розумінні.

Як вважає С.В. Васильєв, як особливе джерело права України, рішення ЄСПЛ мають прецедентну природу, за їх допомогою формуються важливі правові позиції, обов'язкові для подальшого використання судами при розгляді й вирішенні справ. Проте правові позиції ЄСПЛ у так званому «чистому вигляді» не можуть виступати джерелом права, оскільки вони є складовою частиною того чи іншого рішення – джерела права. Але ж і виділення правових позицій з рішень Суду спричинить втрату ними прецедентного характеру [3, с. 79].

Із цього приводу М. Кучин писав, що «сама постанова ЄСПЛ, прийнята стосовно конкретної ситуації в певній країні, проте норма, створена судом у результаті конкретизації ЄКПЛ, не може мати індивідуально-визначеного характеру, оскільки конвенційні положення не можуть інтерпретуватися судом по-різному стосовно кожної держави» [4, с. 89]. А. Боднар вважає, що держави-учасники зобов'язані виконувати всі постанови ЄСПЛ, винесені щодо них (ст. 46 ЄКПЛ). Що ж до постанов, винесених щодо інших держав, держави-учасники не зобов'язані, але можуть застосовувати їх, покращуючи в такий спосіб стандарти захисту прав людини й уникаючи майбутніх порушень по схожих справах. Держави, які не були сторонами в конкретній справі, повинні брати для себе навіть більше уроків з таких постанов, оскільки вони можуть навчити їх, як уникнути подібних порушень у майбутньому й відповідним чином змінити власну правову систему і правозастосовну практику [5, с. 101]. З наведеним варто погодитись, оскільки рішення, які встановлюють нові правові принципи або стандарти, повинні переконливо впливати на поведінку всіх держав-учасниць ЄКПЛ. Вони по своїй суті покликані стимулювати країни до вдосконалення національного законодавства та правової практики.

Підсумовуючи вищенаведене, судову практику ЄСПЛ у вигляді його правових позицій можна визнати із певними зауваженнями особливим джерелом права, яке може застосовуватися судом як додаткове джерело права. За своєю юридичною силою та ступеню значущості при правозастосуванні правові позиції ЄСПЛ схожі із правовими позиціями Конституційного Суду України та Постановами Пленуму Верховного Суду.

Список використаних джерел:

1. Ефименко В. Европейский прецедент для Украины. О вопросах внедрения в национальное судопроизводство практики Европейского суда по правам человека //Юрид. практика. 2007. № 45. С. 12-13.
2. Шевчук С.В. Щодо обов'язковості рішень Конституційного Суду України у контексті доктрини судового прецеденту // Право України. 2000, № 2. - с. 45 - 48.
3. Васильєв С. В. Місце практики Європейського суду з прав людини в цивільному судочинстві України / С. В. Васильєв // Проблеми законності : акад.

зб. наук. пр. Харків: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2012. Вип. 120. С. 70-82.

4. Кучин М.В. Прецедентное право Европейского суда по правам человека. Екатеринбург : Изд-во УрГЮА, 2004. 231 с.

5. Боднар А.М. Res interpretata: юридическая сила постановлений Европейского Суда по правам человека для государств, не являющихся сторонами в деле. Сравнительное конституционное обозрение. 2011. № 3. С. 82–114.

КЛЕМЕНТЬЄВА М. С.,

*здобувач ступеня вищої освіти
магістра Навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук*

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Домашнє насильство над дитиною є проблемою, яка існує у багатьох країнах світу. Поняття «дім» та «насильство» здаються несумісними та такими, що не мають права стояти поруч. Слово дім навіює любов, захист і безпеку. Однак у світі щороку зазнають страждань та гинуть сотні дітей та дорослих не від рук злочинця з вулиці, а від рідної, близької та дорогої людини.

Проблема домашнього насильства є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема таких, як Ю.А. Антонян, О.М. Бандурка, М.І. Бажанов, І.Г. Богатирьов, В.В. Василеві, В.В. Вітвіцька, А.А. Вознюк, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, О.Г. Колб, І.І. Карпець, О.М. Костенко, О.В. Максисенко, В.О. Меркулова, В.О. Туляков, Л.П. Фріс, Т.В. Циганчук, В.І. Шакун та інші.

Законодавство, що регулює питання про запобігання та протидію домашнього насильства над дітьми складається з Конституції України, міжнародних договорів, Закону України «Про охорону дитинства», Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та інших нормативно-правових актів щодо недопущення насильства.

Жорстоке поводження з дитиною – це будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини [1].

Дитиною яка постраждала від домашнього насильства – є особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Домашнє насильство – це діяння (дія або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняють в сім'ї, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Домашнє насильство як явище має ряд особливостей за якими його відрізняють від інших форм насильства. Зокрема, однією з головних особливостей домашнього насильства є те, що воно не є випадковим, чи прикритим епізодом, а має доволі систематичний характер і проявляється в повторюваності різних видів насильства.

Домашнє насильство не є тим конфліктом, який можна вирішити за допомогою переговорів чи компромісів. У ситуації домашнього насильства причиною для агресії є не сама проблема, як така, а лише інтереси кривдника, і його метою є бажання контролювати поведінку та почуття близької людини.

Наступною, другою відмінністю домашнього насильства від інших дій схожого характеру є те, що дії кривдника спрямовані на близьких людей: дітей, другого з подружжя, батьків, пасинка або падчерицю, інших родичів, тобто на людей, які в першу чергу розраховують на любов, підтримку та безпеку з їх боку.

Третьою особливістю домашнього насильства є те, що найчастіше його жертвами стають діти і жінки. Часто діти є свідками жорстокого поводження і це травмує їх психіку.

Передумовами до насильства над дітьми найчастіше вирізняють такі причини:

1. соціально-економічна нестабільність;
2. батьки потерпали від насильства в дитинстві;
3. впевненість, що такий спосіб виховання є корисним для дитини;
4. раннє батьківство, відсутність прикладу;
5. задоволення в такий спосіб власних потреб у домінуванні та агресії [4].

Багато дітей стикаються з домашнім насиллям в своєму домі і зазвичай з насиллям у відношеннях між батьками. Подібна поведінка негативно відображається на почуттях дитини, на її розвитку і відношеннях з іншими людьми на протязі всього подальшого життя. Коли у сім'ї насилля проявляється по відношенню до жінки, часто воно спрямовується і на дітей.

Виділяють такі види жорстокого поводження з дитиною: фізичне насильство, занедбаність дитини, психологічне насильство, сексуальне насильство, економічне насильство [4].

1. Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, а також вид ставлення до дитини, коли їй навмисно завдають біль, тілесні ушкодження або не вживають заходів по їх запобіганню.

У деяких сім'ях в якості дисциплінарних заходів досі використовуються різні види фізичних покарань – потиличники та ляпаси, ремінь, побиття, припікання гарячими предметами, запаленими сигаретами та інші дії схожого характеру. До фізичного насильства також можна віднести дачу дитині алкоголю чи медичних препаратів не прописаних лікарем, що можуть викликати розлади здоров'я (снодійні, седативні препарати). Фізичним насильством є і дії, які загрожують життю дитини чи завдають їй шкоди: замикання у кімнаті чи десь

ще на тривалий час, позбавлення води та їжі, виставлення дитини в мороз на вулицю без теплого одягу і можливості повернутися в разі потреби до дому, порушення режиму (заважають спати) [4]. Основними причинами, які спонукають дорослу людину вчинити дії насильницького характеру спрямованих на дитину є: незадоволеність поведінкою дитини, успішністю у школі, невиконання домашніх обов'язків тощо. Буває так, що доросла людина переконана у користі вчинюваних дій, що є цілком неправильною думкою, бо своїми діями вони лиш спонукають дитину чинити супротив. Наслідками фізичного насильства для дитини є невміння контролювати емоції та імпульси, зниження чи повна відсутність довіри до людей [5].

2. Занедбаність дитини – це коли відсутній емоційний зв'язок батьків з дитиною, відсутність належного забезпечення основних потреб дитини. Батьківська турбота, емоційна близькість створюють у дитини почуття захищеності та знання про те, що вона є бажаною та коханою [4]. Занедбаність буває різною:

1. фізична (дитину залишають без відповідного для її віку харчування, не змінюють пелюшки тривалий час, не реагують на плач);
2. емоційна (байдуже ставлення до потреб дитини, ігнорування, неповага до неї як до особистості, відсутність схвалення успіхів);
3. медична (відсутність планової перевірки здоров'я, у разі серйозних травм чи захворювання не звертаються до лікаря);
4. освітня (частий пропуск занять, відсутність розвитку здібностей дитини).

3. Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування та інші дії спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдати шкоди психічному здоров'ю особи [2].

Через психологічне насильство гальмується інтелектуальний розвиток дитини, її адаптаційні здібності. Психологічне насильство проявляється в байдужості батьків до успіхів дитини, часті конфлікти із-за різних причин, ізоляція дитини, образа, лайка, знущання, залякування. Ненасильницька комунікація ґрунтується на повазі до почуттів дитини збоку дорослих, розумність стосовно вимог, формування почуття обов'язку та відповідальності у дитини [3].

4. Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканності [2]. Сексуальне насильство над дитиною - використання дитини дорослим для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди. Зазвичай жертвами такого ставлення є діти віком до 12 років, але часто ними стають і у віці 3-7 років. У такому віці дитина не розуміє що

відбувається і її легше залякати. Специфіка сексуального насильства полягає у ранньому сексуальному досвіді та призводить до порушення сексуального розвитку [4].

5. Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації та інші правопорушення економічного характеру [2].

Отже, домашнє насильство є виокремленою системою жорсткої і небезпечної поведінки кривдника яка може включати такі дії, як залякування, ізолювання, примушування на вчинення певних дій та інше. Метою домашнього насильства є задоволення кривдником свого власного егоїстичного «я» через агресію і контроль слабшого члена сім'ї – дитини. Для досягнення своєї мети він прибігає до фізичного, психологічного та сексуального насильства.

Домашнє насильство порушує права тих осіб, яких захищають міжнародні закони про права людини. За прийняття заходів по усуненню домашнього насильства і рівному захисті законом жертв домашнього насильства відповідальний національний уряд. Щоб повністю вирішити питання домашнього насильства і викоренити його соціального життя треба щоб кожний замислився над цим і почав вирішувати це питання із роботи над собою, усвідомленням важливості вирішення проблеми домашнього насильства та розуміння того, що виховування дитини повинно проходити без насильства, а з турботою та любов'ю.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 №2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14>
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 №2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19>
3. Сафонова Т.Я. Жесткое обращение с детьми // Практична психологія та соціальна робота, 2007.
4. Сімейне насильство: причини та наслідки URL: <https://learning.ua/blog/201811/simeine-nasyllia-prychyny-ta-naslidky>
5. Захист прав дітей від насильства URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>

КОЗЬМІН А. В.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ТЕРЕЩЕНКО Л.В.

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ІНСТИТУТ ОМБУДСМАНА В КРАЇНАХ СВІТУ

Інститут омбудсмана є досить актуальним питанням, оскільки, омбудсмен – є важливим політико-правовим інститутом, на який покладено обов'язок здійснення контролю за дотриманням окремої категорії порушених органами державної влади прав і свобод людини і громадянина, а також їх захисту.

Він є відносно новим інститутом, що зазнає постійних змін та розвитку у світі. Основні питання функціонування інституту омбудсмана у сфері гарантій прав і свобод прав людини були предметом дослідження в низці робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема В.В. Бойцової, С.В. Банаха, Ю.М. Грошевого, Л.В. Голяк, Н.Ю. Заво ротнюк, К.О. Закоморної, Н.І. Карпачової, М.В. Косюти, В.Г. Клочкова, О.Г. Маркелової, О.В. Марцеляка, Г.О. Мурашина, В.Я. Тація, М.В. Цвіка тощо. [1]

Інститут омбудсмана має скандинавське походження і сформувався в рамках європейської правової традиції. Вперше він був створений в Швеції на початку XIX ст., коли в Конституції Швеції в 1809 році була введена посада омбудсмана юстиції. [2] Характерними ознаками шведської моделі стали надзвичайно широкі повноваження та сфера компетенції. Так, омбудсман Швеції здійснює контроль не лише за центральними органами влади та управління, а й за судами та місцевими органами адміністрації, а також збройними силами та навіть посадовими особами державних підприємств у тому обсязі, в якому вони виконують державно-владні функції. Для цього в арсеналі омбудсмана є чимало засобів впливу: право на необмежений доступ до протоколів та документів, у тому числі секретних; право законодавчої ініціативи; право ініціювати дисциплінарне провадження стосовно осіб, які не виконують його вимог, і навіть накладати штрафи; на правах надзвичайного прокурора розпочинати судові переслідування посадових осіб за неналежне виконання своїх обов'язків тощо.

Наступною країною, котра запровадила інститут омбудсмана у 1919р., стала Фінляндія, що дуже близька до Швеції за правовою системою. Тому і модель, запроваджена у Фінляндії, багато в чому схожа на шведську. Тут широка сфера компетенції і повноважень, серед яких: право ініціювати кримінальне переслідування голів Верховного та Вищого адміністративного судів Фінляндії, а також за рішенням парламенту виступати державним обвинувачем інших

вищих посадових осіб держави, зокрема членів Державної ради та канцлера юстиції.

У 1952 р. інституція омбудсмана заснована в Норвегії. Спочатку її функції були обмежені лише контролем за збройними силами країни, і лише у 1962 р. було створено відповідний орган для контролю за цивільною адміністрацією.

Попри успіх шведської моделі, для більшості країн світу інститут омбудсмана став відомим лише після створення служби омбудсмана в Данії у 1953р. Саме ця модель, з огляду на близькість правової системи Данії як до романо-германської, так і до англосаксонської правових культур, отримала найбільше визнання в світі. Повноваження датського омбудсмана були дещо вужчими порівняно з його шведськими колегами, але в той же час це був перший успішний експеримент по впровадженню нової інституції в країні, де, по-перше, діяв принцип міністерської відповідальності уряду перед парламентом, а, по-друге, тривалий час існував судовий контроль за діяльністю адміністрації, якого не знали Швеція і Фінляндія. Відтоді починається активне поширення ідеї омбудсманства зі скандинавських держав до інших країн Європи, Америки, Азії та Африки. Досвід країн континентальної системи права почав активно вивчатися і в країнах загального права.

У 1967 р. закон про створення інституту омбудсмана приймається у Великобританії. Поштовхом до цього стало невдоволення громадян станом адміністрування в країні і зростанням у зв'язку з цим кількості скарг. Але з огляду на специфіку конституційної структури англійської держави, яка передбачає значні повноваження парламенту щодо контролю за діяльністю підзвітного йому уряду, у Великобританії була введена “слабка” модель омбудсмана. Вона характеризується вузькою сферою компетенції, обмеженими засобами правового впливу, а також запровадженням так званого парламентського фільтра, в результаті якого було різко обмежено доступ до омбудсмана громадян. Така можливість звернень передбачена тільки через парламентаріїв. У 1979 р. його запровадили на території Австралії. В цей же період спостерігається зростання інтересу до інституту омбудсмана і у США. Основою став шведський аналог. Звичайно, інтерес американців до цього інституту ніколи не сягав такого рівня як, скажімо, в Європі, що пояснюється великою роллю судової влади в країні. В США також було запроваджено в окремих місцевостях інституції омбудсманів. У 1969р. – на Гаваях, у 1972р. – в штаті Айова. Характерною особливістю США стало запровадження великої кількості омбудсманів на різних рівнях: штату, округу, міста. У 1981 р. – у сусідній Іспанії. Запровадження інституту народного захисника в конституційно-політичній системі Іспанії стало одним із найбільш вдалих державно-правових нововведень після падіння диктатури Франко. Іспанцями обрана “сильна” модель омбудсмана, схожа на шведську. Проте з огляду на специфіку федеративного державного устрою країни на рівні провінцій запроваджені регіональні омбудсмани. Вони повністю незалежні у виконанні своїх повноважень від національного омбудсмана Іспанії, відносини з яким будуються на принципах координації та розмежування сфери компетенції. Таке

розмежування, зокрема між регіональним омбудсманом провінції Каталонія та національним омбудсманом Іспанії, здійснюється на підставі двосторонньої угоди. Своєрідність цієї моделі пов'язана з федеративними особливостями Іспанії і, як свідчить досвід, не виправдовує себе у країнах з унітарним адміністративно-територіальним устроєм.

15 січня 1998р. набрав чинності Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” 14 квітня того ж року Верховна Рада України обрала першого в історії держави Уповноваженого з прав людини [3]. З 1998 року й до 27 квітня 2012 обіймала Ніна Карпачова. З 24 квітня 2012 року цю посаду обіймала Валерія Лутковська. 15 березня 2018 року на цю посаду було обрано Людмилу Денісову [4].

На сьогодні інституція омбудсмана на національному, регіональному та місцевому рівнях існує більш ніж у 100 країнах світу, і ця ідея продовжує поширюватися. Без перебільшення можна сказати, що інституція омбудсмана є не лише бажаним, а й необхідним елементом національної системи захисту прав людини, ключовою ланкою в процесі перетворень у країнах, що стали на шлях демократії та верховенства права [3].

Список використаних джерел:

1. Вікторія Головань, «Світовий досвід діяльності омбудсмана» Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/38.pdf>
2. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2004. 472 с
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2020 рік URL:<https://ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/history/institute/>

КОШОВА Ж. Ю.

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ТЕРЕЩЕНКО Л.В.

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

На даний час проблема гендерної рівності визначається як потреба соціально-практичного, так і філософсько-теоретичного характеру в теоретичній рефлексії ідеології нових соціальних явищ і процесів, обумовлених розвитком сучасного суспільства.

Це питання є важливим і воно має вирішуватися в демократичному суспільстві на рівні держави. Ефективне врегулювання гендерних відносин у суспільстві встановлює утвердження значущість гендерної рівності, заборони дискримінації за ознакою статі, надання рівної участі жінкам та чоловікам у прийнятті суспільних рішень, встановлення рівних можливостей для чоловіків та жінок щодо поєднання сімейних та професійних обов'язків.

Цю тему досліджували такі вчені як: Н. Аніщук, Н. Болотіна, О. Ворона, Г. Даудова, О. Дашковська, Л. Грицяк, Ю. Івченко, Л. Кобелянська, К. Левченко, Т. Мельник, Н. Оніщенко, О. Руднева.

О. Руднева зазначає, що гендерна рівність – це принцип правового статусу (становища) людини в державі, його складовими є рівні права, свободи та обов'язки жінки і чоловіка; врахування особливостей (фізіологічних, психологічних тощо) статей у правовому регулюванні; система засобів гарантування рівності статей у державі [1].

На нашу думку рівність прав між чоловіком та жінкою, або гендерна рівність – це основна складова поняття рівності, тобто рівність можливостей жінок і чоловіків через соціально-економічні, етнічні, статеві, фізичні, вікові, національні упередження до програм, ресурсів; у сприянні світогляду.

Таке поняття як «гендер» починає з'являтися у соціально-гуманітарному знанні в другій половині XX століття. Гендерна рівність є центром у системі прав людини та цінностей всього світу [2].

Питання гендерної рівності вперше було винесено в статі 2 статуту Організації Об'єднаних Націй який був прийнятий у 1945 році «про ліквідацію всіх форм дискримінації проти чоловіків та жінок», а також захист та просування прав жінок. Від цього часу практично у всьому світі розпочалося детальне вивчення та аналізу цього питання. Весь світ та практично кожна окрема країна мала мету досягти гармонії та гендерної рівності між чоловіком та жінкою [3].

Найвищим показником гендерної рівності в світі є Ісландія яка п'ять років поспіль очолює рейтинг Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) як країна з найменшим розривом між статями.

Таким чином жінка яка проживає в Ісландії в порівнянні з чоловіком має рівні права, проживання в цій країні вважається найбільш комфортабельним для жінки. Громадянки Ісландії мають вищий показник рівного доступу до освіти, охорони здоров'я, а також політичного та економічного життя. Третє місце посідає - Норвегія, Четверте – Фінляндія і п'яте місце займає Швеція.

Україна, як демократична країна намагається триматися темпу іноземних країн. Вона займає 61 місце в світі з поміж 154 країн [4].

Міжнародний досвід гендерної рівності є основою українського законодавства, а саме положення:

1. Загальної декларації прав людини (1948р.,)
2. Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966р.,)
3. Статуту Організації Об'єднаних Націй (1945р.,)
4. Декларації про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок (1967р.,)

5. Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінки (1979р.,)
6. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.,)
7. Пекінської декларації (1995р.,)

Беручи до уваги усі міжнародні договори, була прийнята стаття 24 в Конституції України, яка зазначає: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознакою раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного чи соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними чи іншими ознаками». Рівноправ'я жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками прав та можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановлення пенсійних пільг; створення умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. Цією статтею держава забезпечує охорону прав рівності чоловіка і жінки у всіх сферах життєдіяльності [5].

Гендерне законодавство України також передбачає: Кодекс законів про працю, Основи законодавства України про охорону здоров'я, Кримінальний кодекс України, закони України про пенсійне забезпечення та інші.

Також був притятий закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 року. Цей Закон став поштовхом для створення органів з гендерної політики, які забезпечують гендерну рівність в державі [6].

В ході теоретичних досліджень та аналізу іноземних країн можна сказати, що Україна знаходиться на початковому етапі становлення. Законодавством України закріплені рівні права і можливості жінок і чоловіків в різних сферах життєдіяльності, на жаль на практиці дискримінація по відношенню до жіночої статі знаходиться на високому рівні. Але міжнародний досвід регулювання гендерної рівності, дав великий поштовх для освідомлення проблеми пріоритетності рівноправ'я в Україні. На нашу думку в Україні є така можливість впровадити досвід іноземних країн в гендерній рівності.

Список використаних джерел:

1. Руднєва О. Гендерна рівність як принцип законодавства України / О. Руднєва // Право України. 2002. № 4. 180 с.
2. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
3. Конституція України: чинне законодавство станом на 04.01.2021р.: Офіц. текст. ТОВ: «ВВП Нотіс», 2021. 56с.
4. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Київ: Заповіт, 2016. 244с.
5. Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні, 2010. 289с.
6. Права жінок та гендерна рівність.,/начальний посібник. Київ 2018р., с. 204

КРИШТАЛЬ Д.С.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ТЕРЕЩЕНКО Л.В.

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Боротьба з тероризмом є актуальною проблемою сьогодення, пріоритетним завданням всіх правоохоронних органів не лише в Україні але й у світі. Міжнародний досвід у протидії тероризму є вкрай важливим для України, для розроблення моделі протидії із цим злочином, та профілактики його виникнення.

Серед дослідників, які вивчали питання тероризму С.Хоффмана, В.Дженкіс, М.Крешно, Дж.Поуст, У.Лакер та багато інших. Саме слово “терор” запозичене з латині, і означає “страх”, “жах”. Тероризм - це метод ціле досягнення, принциповою основою якого є застосування або погроза застосування насильства. Насилля не є основною метою тероризму, на відміну від простого умисного політичного вбивства. Терористичний акт, в першу чергу, служить певним посланням, знаком.

За всю історію співробітництва суб’єктів міжнародного права у протидії злочинності накопичився досить великий масив міжнародно-правових норм, принципів та механізмів попередження, протидії, припинення та розслідування міжнародних правопорушень.

Тероризм став невід’ємною частиною політичних і економічних процесів в світі, і представляє все більш значну загрозу громадській і національній безпеці. Із одиноких проявів він перетворився в масове явище. Сучасний тероризм виступає у формі:

1. міжнародного тероризму (терористичні акти міжнародного масштабу);
2. внутрішньополітичного тероризму;
3. кримінального тероризму, з корисливих мотивів;
4. державного тероризму [1].

Колесник С.П виокремив кілька рівнів правового регулювання боротьби із тероризмом: міжнародний, законодавчий, підзаконний, відомчий [2].

На міжнародному та регіональному (європейському) рівнях відзначається тенденція до поглиблення співробітництва у сфері боротьби з тероризмом. У першу чергу це стосується питань обміну інформацією, покращення взаємодії спеціальних служб та правоохоронних органів, посилення контролю

за перетином державних кордонів та протидії фінансуванню терористичної діяльності.

Протидія тероризму не є ефективною без якісного нормативно регулювання, серед міжнародних найбільшу увагу заслуговує Європейська конвенція про боротьбу із тероризмом, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму, інші конвенції детальніше регулюють проблемні сфери, а саме: бойовий тероризм, ядерний тероризм, фінансування тероризму. Європейська конвенція боротьби з тероризмом є регіональним нормативно-правовим актом направленим на боротьбу із тероризмом. Серед наведених документів хотілося б виділити Глобальну контерористичну стратегію ООН, котра була прийнята 2006 року. В ній закладено основу, щодо якої держави-учасниці співпрацюють із метою боротьби з тероризмом у всіх його формах і проявах. Структурно Стратегія складається з 41 пункту, які визначають чотири основні напрями контртерористичної діяльності: попередження, захист, переслідування, реагування.

Стратегія визначає, що основна відповідальність за боротьбу з тероризмом покладається на держави – члени ЄС, а ЄС може доповнити таку діяльність шляхом: посилення національних спроможностей; сприяння внутрішньо європейській взаємодії; розвиток спільних можливостей; сприяння міжнародній взаємодії (поза межами ЄС)

Міжнародна конвенція про боротьбу з бойовим тероризмом, прийнята 1997 року, відповідно до положень, держави зобов'язуються співпрацювати в напрямі запобігання терористичним злочинам, а саме: вживати всі можливі заходи антитерористичного спрямування.

За оцінками міжнародних організацій, національних урядів, спецслужб, неурядових організацій та незалежних фахівців наразі найбільшу терористичну загрозу у світі становлять ісламістські або джихадистські організації та групи. Більшість терористичних актів пов'язано саме з активністю таких угруповань.

Наразі найбільшу глобальну загрозу становить міжнародна терористична організація «Ісламська держава» (раніше – Ісламська держава Іраку та Леванту ІДІЛ або ДАІШ, скороч. Від «ад-дауля аль-ісламія філь Ірак уа аш-Шам», далі – ІД). Це угруповання діє як квазідержава переважно на території Сирії та Іраку, частково контролюючи території «сунітського трикутника».

У березні 2015 р. на вірність ІД присягнула організація «Боко Харам». Організація виникла у 2002 р. та діє на території Нігерії, півночі Камеруну, Нігеру та Чаду. Своїм завданням визначає запровадження в Нігерії шариату та викорінення «західного способу життя», включаючи політичний, соціальний, освітній аспекти. Після присягання на вірність ІД угруповання має назву «Західноафриканська провінція «Ісламської держави»». За різними оцінками кількість бойовиків становить 4–6 тис. осіб. У 2014 р. Рада Безпеки ООН визнала організацію терористичною.

До 2016 р. в Сирії діяла найбільш потужна філія «Аль-Каїди» – угруповання «Фронтан-Нусра». Проте у липні 2016 р. його лідер оголосив про відокремлення та перейменування в «Джебхат Фатах аш-Шам». До складу угруповання входить

6–10 тис. бойовиків. Визнана терористичною Радою Безпеки ООН, ЄС та низкою країн.

Отже, питання міжнародного тероризму є вкрай важливим для суспільства, адже такі злочини впливають на життя не однієї людини, вони є вкрай небезпечними для цілих держав. Питання тероризму, як одного із нажорстокіших злочинів, має бути досконало опрацьоване, беручи з самого початку зародження перших ознак тероризму і до сучасних терористичним організацій, вивчати їхні наміри, умови при яких вони становлять загрозу, для того аби кожна країни мала певну систему у боротьбі з такими злочинами.

Список використаних джерел:

1. Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2016. 356 с.
2. Рісін В. В., Степанова А. В. Інструменти протидії фінансуванню тероризму з використанням фінансових установ. економічна наука. Економіка та держава. Економічна наука. 2020. № 6. С. 80–86.
3. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти : навч. посіб. / кол. авторів; за заг. ред. проф. В. К. Грищука. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 328 с.
4. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 29.11.2001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374.
5. Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В., Войтовський К. Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2017. 60 с.
6. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27.01.1977. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
7. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 29.11.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

КУЛИК Т.О., доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, к.ю.н., доцент

ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ ОСІБ ІЗ ІНВАЛІДНІСТЮ: HOW TO ENSURE ABILITY FOR THOSE WITH DISABILITY

Відповідно до ст. 21 Конституції України, усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [1].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», особою з інвалідністю є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити

до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

Даний Закон забороняє дискримінацію за ознакою інвалідності, а також встановлює, що особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2].

Реальне забезпечення на практиці, в повсякденному житті цих нормативно-визначених гарантій, є завданням не простим, і часто залежить в кожному індивідуальному випадку від людського фактору.

Оскільки для забезпечення рівності та недискримінації стосовно осіб із інвалідністю, держава бере на себе зобов'язана створити умови, тобто для забезпечення рівності прав у даному випадку потрібним є створення умов, при чому досить різноманітних, враховуючи різноманіття стійких розладів організму, що обумовлюють статус особи із інвалідністю.

Стаття 55 Основного Закону проголошує та гарантує, те, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Ці принципи конституційні положення знаходять своє відображення у процесуальних кодексах. Зокрема, відповідно до ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України, кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. Відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною [3].

Верховенство права, що само собою, в тому числі передбачає і рівність суб'єктів правовідносин, та повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом – визначені основними засадами (принципами) цивільного судочинства у ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України.

Ст. 58 Цивільного процесуального кодексу України, визначає, що участь у справі представника сторона, третя особа, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника.

Ми не будемо у даній роботі зупинятися на так званій «адвокатській монополії», яка на практиці не зовсім монополія, і стосується лише певної категорії справ, і пов'язана із ціною позову, а не зі складністю справи. Дане питання заслуговує окремої уваги, аналізу, дослідження та висновків.

Для нас важливий той момент, що особа може брати участь у судовій справі самотійно, без представників, крім випадку відсутності в особи повної дієздатності.

При цьому, на практиці реалізація даних положень зазнає певної різноманітності застосування. Так, наприклад, особа, що є незрячою, на думку деяких суддів, відноситься до осіб, що обов'язково мають мати в судовому процесі представника, через неможливість прочитати самотійно звичайний

документ. Ми погоджуємось із тим, що самотійна участь особи із такою фізичною особливістю дійсно потребує створення додаткових умов. Але дане питання вирішується елементарно, просто у даному випадку суддя зобов'язаний оголошувати всі наявні в матеріалах справи документи дослівно вголос. З технічної точки зору, зауважимо, що існують комп'ютерні програми, що дають можливість особі, що є незрячою працювати із документами.

Прикладів повсякденних труднощів, що виникають у доступі до правосуддя осіб із інвалідністю можна називати ще не мало. Але обсяг даної роботи дозволяє нам скоріше поставити гостро проблему та спрогнозувати подальші напрямки її опрацювання та пошук шляхів їх вирішення. Хочеться наголосити на тому, що в даній проблематиці та у правозахисній сфері загалом, на перше місце виходить людський фактор, що обумовлює правозастосовну сферу, у багатьох випадках не формальний, а індивідуальний підхід та професіоналізм суб'єктів, що реалізують публічну владу, чи здійснюють правосуддя знімають більшість питань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.12.2021).
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 року № 875-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 09.12.2021).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України 1618-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 09.12.2021).

ЛУК'ЯНЕНКО А. С.,

магістр Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

На початку свого заснування та розвитку, Європейське Співтовариство створювалося як суто економічне, тому положення про права людини не були передбачені першими договорами. Не згаданий в установчих договорах Європейських співтовариств, принцип поваги до прав і свобод людини поступово починає забезпечуватися рішеннями Суду ЄС, які відіграли важливу роль у формуванні та розвитку механізмів захисту прав людини в ЄС. Суд ЄС

забезпечував захист основних прав людини, виходячи з того, що повага прав людини – невід’ємна частина основних принципів права Європейських співтовариств. При цьому зміст прав людини в судовій практиці ЄС як і раніше не було точно визначено. Суд ЄС робив лише загальну посилання на право держав – членів Європейських співтовариств і міжнародні угоди, учасниками яких ці держави були, виходячи з пріоритету загальних інтересів Європейських співтовариств. Однак пріоритетний характер прав людини для права Європейських співтовариств вже не піддавався сумніву, а практика Суду ЄС стала відправною точкою для формування каталогу прав людини в рамках Європейських співтовариств. З часом практика суду ЄС була закріплена в Маастрихтському, Амстердамському та Ніццькому договорах.

У 1977 р Європейський парламент, Європейська комісія та Європейський рада прийняли Спільну декларацію про основні права, підкресливши своє прагнення при здійсненні їх повноважень і реалізації цілей Європейських співтовариств дотримуватися основних прав в тому вигляді, в якому вони закріплені в конституціях держав-членів, а також в Європейській конвенції про права людини. У Декларації про демократію, схваленій Європейською радою в квітні 1978 р., а потім в Урочистій Декларації про Європейський Союз, прийнятій в 1983 р. підкреслювалося, що дотримання і підтримка представницької демократії та прав людини кожною з держав-членів є основним елементом приналежності до Європейських співтовариств. У 1979 р Європейська комісія підготувала Меморандум на користь приєднання до ЄКПЛ (яка була розроблена Радою Європи та почала діяти в 1953 році), в якому ЄКПЛ визнавалася основним актом, що дозволяє зміцнити авторитет і структуру Європейських співтовариств [1].

12 квітня 1989 року Європейський парламент прийняв Декларацію основних прав і свобод людини. Декларація стала документом, що об’єднав цивільні, політичні, економічні та соціальні права. Серед них: право на життя, рівність перед законом, свобода пересування, право власності, право на доступ до інформації та інші.

9 грудня 1989 року держави-члени Європейського Співтовариства прийняли Хартію про основні соціальні права трудящих, включивши в неї право на зайнятість і винагороду, поліпшення умов життя і праці, соціальний захист, професійне навчання, а також інші права та свободи. Згідно ч. 27 Хартії, відповідальність за гарантування основних соціальних прав, закріплених в цьому акті, переважно несуть держави-члени відповідно до їх національної практики.

Захист прав людини стала одним з предметів регулювання Амстердамського договору. Тільки з прийняттям цього акту в праві Європейських співтовариств і ЄС з’явилися ґрунтовні положення про основні права людини. Амстердамський договір, ввів положення, згідно з яким права людини є одним з основоположних принципів ЄС, а їх дотримання – умовою вступу в ЄС. Амстердамський договір поставив права людини на чільне європейської інтеграції. Амстердамським договором також була розширене застереження про недискримінацію за допомогою встановлення загальної

заборони дискримінації за статевою, расовою, етнічною, релігійною ознаками, на підставі віку, сексуальної орієнтації і по інших підставам (ст. 13).

Наприкінці 2000 року була підписана і урочисто проголошена Хартія. Метою її розробки стало прагнення зробити права людини в ЄС більш доступними і зрозумілими для громадян. Незважаючи на те, що для підготовки тексту Хартії використовувалася, в тому числі ЄКПЛ, а зусилля розробників цього акту були спрямовані на те, щоб формулювання прав, запозичених з ЄКПЛ, збігалися з положеннями цієї угоди, Хартія містить деякі нові положення. Насамперед, в порівнянні з ЄКПЛ, в Хартії закріплено більш широкий перелік прав і свобод людини. Однією з особливостей Хартії стала класифікація прав і свобод людини: на відміну від традиційного поділу прав людини на політичні, економічні, соціальні і т.д., в Хартії права і свободи людини згруповані залежно від цінності, на захист якої вони спрямовані: «Гідність», «Свободи», «Рівність», «Солідарність», «Громадянство» і «Правосуддя» [2, с. 74].

Найбільш новаторські положення стосуються біоетики. У ст. 3 Хартії відображені такі принципи, як заборона клонування людської істоти і заборона використовувати людське тіло або його частини для отримання прибутку. Ці принципи запозичені з Конвенції про захист прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини, прийнятої Радою Європи.

Новим етапом розвитку захисту прав людини Європейським Союзом став Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року. У ст. 2 Договору про ЄС включена нова правова категорія – «цінності ЄС», до числа яких відносяться: повага людської гідності; свобода, демократія і рівність; верховенство права і права людини, включаючи права меншин.

У 1994 р з ініціативи Європейського парламенту була розроблена спеціальна програма ЄС, що здійснює фінансування проектів, спрямованих на просування прав людини і розвиток демократії в світі – Європейська ініціатива в області демократії та прав людини. У грудні 2006 р вона отримала нову назву – Європейський інструмент сприяння демократії та правам людини (ЄІДПЛ). До основних цілей цієї програми відносяться: підвищення поваги до прав і свобод людини в країнах і регіонах, де існує найбільший ризик їх порушення; зміцнення ролі громадянського суспільства в просуванні прав людини та демократичних реформ, у розвитку участі в політичному житті, а також запобіганню конфліктів; сприяння в реалізації заходів в таких сферах, як діалог з питань заохочення і захисту прав людини, діяльність правозахисників, скасування смертної кари, боротьба із застосуванням тортур, діти в збройних конфліктах і насильство по відношенню до жінок [3].

Таким чином, діяльність ЄС в галузі прав людини охоплює широкий спектр тематичних питань, в тому числі: захист прав дітей, жінок, осіб з обмеженими можливостями, боротьбу із застосуванням тортур, протидію дискримінації, расизму та всіх форм нетерпимості.

Також варто зазначити про існування зв'язку між практикою Суду ЄС та ЄСПЛ. І хоча існують випадки існування різних правових позицій щодо

подібності цих двох органів, однак можна вести мову про те, що ці дві організації частково використовують практику одна-одної.

В силу ст. 9 Конституції України окремого порядку застосування заслугує Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію відтворює поглиблені відносини між сторонами, що зумовлює потребу реалізації її положень за допомогою низки правових інструментів, зокрема, врахування позиції Суду ЄС у процесі імплементації Угоди. Угода містить запозичені положення з установчих договорів про ЄС, а також значну кількість внесених до додатків актів інститутів Євросоюзу, при застосуванні яких Україна має враховувати відповідну практику ЄС у цих сферах. Правові позиції, сформульовані в рішеннях Суду ЄС, а також за запитом у преюдиційних рішеннях Суду ЄС, можуть бути дієвим інструментом для формування українського законодавства у контексті його наближення до законодавства ЄС. У цьому контексті практика Суду ЄС набуває важливе значення для удосконалення судової практики України.

Вищий адміністративний суд України в інформаційному листі від 18 листопада 2014 року № 1601/11/10/14-14 підкреслив, що слід розрізняти рішення Європейського суду з прав людини як органу, юрисдикція якого поширюється на держави – члени Ради Європи, та рішення Європейського суду справедливості (Суду ЄС), який діє лише в межах правової системи Європейського Союзу. Враховуючи європейський напрямок розвитку України, а також початок дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, правові позиції, сформульовані у рішеннях Європейського суду справедливості (Суду ЄС), можуть враховуватися адміністративними судами як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства України згідно з усталеними стандартами правової системи Європейського Союзу, однак не як правова основа (джерело права) врегулювання відносин, стосовно яких виник спір.

Протягом багатьох років Україна займала перше місце серед держав–членів Ради Європи за кількістю справ, які перебували на розгляді в Європейському суді з прав людини. Станом на 31 грудня 2020 року Україна посідала третє місце.

Незважаючи на велику кількість заяв проти України до Суду, більшість мають схожий характер та стосуються низки структурних проблем, що призводять до порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема: невиконання або тривале виконання рішень національних судів; надмірна тривалість провадження досудового слідства у кримінальних справах і судового розгляду цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ; незабезпечення права на належний судовий захист, неефективність розслідування кримінальних справ правоохоронними органами за скаргами на неналежне поведіння з боку представників органів держави; порушення майнових прав; неналежні умови утримання та лікування осіб, які перебувають під вартою.

Представляє Україну в Суді під час розгляду справ, а також забезпечує виконання рішень Суду, ухвалених проти нашої держави, Урядовий

уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, що функціонує в рамках Міністерства юстиції.

Список використаних джерел:

1. Європейська комісія з прав людини / Ю. С. Шемшученко// Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: «Укр. Енцикл.», 1999. Т. 2. С. 379.
2. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник / І. А. Шуміло. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с.
3. Право Європейського Союзу: Навч. посіб. / За заг. ред. Р.А. Петрова. 3-тє видання, змінене і доповнене. Київ: Істина, 2010. 376 с.

МАЛЯРЧУК О. М.

*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Суддя є головним захисником особи, останньою надією для того, хто прагне справедливості, це і має забезпечити держава для громадян – незалежність суду як інституту, що наділений функцією правосуддя та судді як суб'єкта-носія судової влади. Лише незалежність та об'єктивність суду може забезпечити верховенство права та справедливість суду.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі [2].

В літературі, поняття "професійний суддя" акумулює якісно-ціннісний комплекс поєднання глибоких різносторонніх знань, умінь, професійних суддівських навиків, практичного досвіду, загальнолюдської культури, що відображає ступінь самоорганізації особи, рівень її професійної діяльності, забезпечує ефективність судової системи та сприяє зростанню її авторитету. Рівень професіоналізму судців залежить від внутрішніх чинників, детермінованих специфікою суддівської професії, і зовнішніх чинників, спричинених політичними, економічними, соціальними та культурними умовами розвитку суспільства [4].

Крім того, абсолютно переконливою вбачається позиція В. Теліпка, що від ділових, особистих, моральних якостей судді залежить, чи здатний він

протистояти спробам незаконного втручання у розгляд справ або "телефонному", "мітинговому" праву та іншим незаконним засобам впливу на суд. Високі моральні якості і правосвідомість, глибоке знання і правильне розуміння законодавства, правильне застосування законів мислення у процесі пізнання істини і прийняття рішення по суті, воля, витримка, вміння спокійно розібратися у складних питаннях, мужність, чесність, непідкупність, справедливість - це далеко не вичерпний перелік якостей, якими має володіти суддя [5, с. 210].

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур [2]. Щодо системи судоустрою в Україні, то вона будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Окрему ланку та важливе місце в системі державних органів займає Конституційний Суд України.

Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України [3].

Суд здійснює свою діяльність на засадах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, відкритості, повного і всебічного розгляду справ, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків. У своїй діяльності Конституційний Суд України керується Конституцією України та законом України Про Конституційний Суд України.

Щодо складу, то до нього входять 18 суддів Конституційного Суду, яких призначають Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України, по 6 суддів кожний. Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо у його складі є щонайменше 12 суддів. Суддя Конституційного Суду України призначається на 9 років та набуває повноважень з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Суду. Важливо зазначити, що дана посада позбавляє особу права бути призначеним повторно.

Конституційний Суд України на спеціальному пленарному засіданні Суду обирає зі свого складу Голову шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк [1, ст. 148].

Право обіймати посаду судді Конституційного Суду має особа, що

- є громадянином України;
- володіє державною мовою;
- досяг 40 років;
- має вищу юридичну освіту;
- має стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше 15 років;
- має високі моральні якості;
- є правником із визнаним рівнем компетентності [1].

Суддя Конституційного Суду у своїй діяльності та поза її межами дотримується встановлених Конституційним Судом стандартів професійної етики судді Конституційного Суду. Він має відповідати критерію політичної нейтральності та не може належати до політичних партій чи професійних спілок, публічно виявляти прихильність до них, брати участь у будь-якій політичній діяльності.

Існують і заборони, щодо відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду. Не може бути призначена на посаду особа, яка на день призначення:

1) є членом або обіймає посаду в політичній партії, іншій організації, яка має політичні цілі або бере участь у політичній діяльності;

2) є обраною на виборну посаду в органі державної влади чи органі місцевого самоврядування, має представницький мандат;

3) бере участь в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності [3].

Під час перебування на посаді суддю не може бути нагороджено державними нагородами України, відзнаками, спеціальними званнями України, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами, за винятком нагородження за проявлену ним особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя.

Суддя Конституційного Суду не може суміщати свою посаду з будь-якою посадою в органі державної влади або органі місцевого самоврядування, органі професійного правничого самоврядування, зі статусом народного депутата України, депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, з іншим представницьким мандатом, з адвокатською діяльністю, з підприємницькою діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати будь-яку іншу оплачувану роботу або отримувати іншу винагороду, за винятком здійснення викладацької, наукової чи творчої діяльності та отримання винагороди за неї, а також не може входити до складу керівного органу чи наглядової ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку.

Важливо зазначити, що повноваження судді Конституційного Суду та гарантії його діяльності не можуть бути обмежені при введенні воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях. Також, суддя може публічно висловлювати свою думку щодо суті лише тих справ, у яких Суд уже ухвалив рішення чи надав висновок.

Стосовно осіб, які претендують на зайняття посади судді Конституційного Суду, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про запобігання корупції" [3].

Тож, суддя – дуже важливий і значущий юрист, від якого залежить результат розгляду справи, а від суддів Конституційного Суду України взагалі залежить статус основного закону країни – Конституції, засади державного ладу та коректність праворозуміння в цілому. Конституційний Суд відповідальний і за забезпечення нормального та правозахищеного функціонування головних

цінностей демократичної, правової держави - прав і свобод людини та їх гарантій, що визначають зміст і спрямованість діяльності України. Судді наділені певною владою, і тому на них покладено дуже велику відповідальність. Часто вони буквально виступають вершителями майбутнього. Однак, влаштуватися на роботу суддею дуже складно: для цього потрібно відповідати безлічі критеріям: мати чималий успішний досвід роботи юристом, пройти різні перевірки, скласти іспити і тільки потім потрапити на розгляд комісії, яка приймає рішення про обрання суддів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст.44 № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст.68 № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.142 № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143 № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст.532 № 2680-VIII від 07.02.2019, ВВР, 2019, № 9, ст.50 № 27-IX від 03.09.2019, ВВР, 2019, № 38, ст.160)
2. Закон України Про судоустрій і статус суддів від 02.06.2016 № 1402-VIII (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 679-IX від 04.06.2020, ВВР, 2020; № 42, ст.348; № 950-IX від 03.11.2020; № 1417-IX від 27.04.2021, ВВР, 2021; № 30, ст.238; № 1473-IX від 21.05.2021; № 1629-IX від 13.07.2021)
3. Закон України Про Конституційний Суд України від 13.07.2017 № 2136-VIII (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 524-IX від 04.03.2020, ВВР, 2020, № 38, ст.279; № 1135-IX від 26.01.2021)
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. - 2-ге видання. - К.: Алерта; КНТ; ЦуЛ, 2010. - 520 с.
5. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. - Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. - 432 с

МІРОШНИК Л.О.,

студент 2 курсу Навчаль-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ТА МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ

Право на охорону здоров'я є одним з соціальних прав людини і громадянина, тому що здоров'я - це благо, яке невідривно пов'язане з людиною. Держава покликана забезпечувати та охороняти права громадян в різних сферах життєдіяльності, а особливо мають гарантуватися всі необхідні умови надання

ефективної медичної допомоги, тому що здоров'я нації - це гарантія майбутнього всієї держави.

Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Життя і здоров'я людини – найвищі цінності. У сучасному світі вони є по суті інтегрованим показником розвитку суспільства. Проголошені у Загальній декларації прав людини, Конвенції ООН про права дитини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, інших міжнародних документах, вони знайшли закріплення на конституційному рівні у більшості цивілізованих країн світу.

Вимоги міжнародних стандартів знайшли відображення в Конституції України, у якій зазначено, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

19 листопада 1992р. Верховна Рада України прийняла "Основи законодавства України про охорону здоров'я". Вони охоплюють найважливіші засади в галузі охорони здоров'я, визначають права і обов'язки громадян, встановлюють державні гарантії щодо юридичного захисту громадян, визнають політику світового співтовариства в галузі охорони здоров'я. Охорона здоров'я визначена пріоритетним напрямом діяльності суспільства та держави. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Право на охорону здоров'я та медичну допомогу згідно з чинним законодавством має комплексний характер і передбачає:

- життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення, які є необхідними для підтримання здоров'я людини;
- безпечне для життя і здоров'я людини довкілля та санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де вона проживає;
- безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку;
- кваліфіковану медико-санітарну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я;
- достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх міру;
- участь в обговоренні проектів законодавчих актів та управлінні охороною здоров'я, проведенні громадської експертизи з цих питань,

- правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я, відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди та оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я;
- можливість проведення незалежної медичної експертизи у разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування до нього заходів примусового лікування та в інших випадках, коли діями працівників охорони здоров'я можуть бути ущемлені загальновизнані права людини тощо.

Охорона здоров'я в Україні забезпечується державним фінансуванням відповідних програм, створенням умов для ефективної і доступної для всіх громадян медичної допомоги. Державні, комерційні, громадські або інші установи, організації, підприємства посадові особи та громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я у власній діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення і окремих осіб, у межах своєї компетенції надавати допомогу хворим, інвалідам та потерпілим від нещасних випадків, сприяти працівникам органів і закладів охорони здоров'я в їх діяльності тощо.

Уповноважений з прав людини вважає за необхідне відмітити, що останнім часом держава вживає заходів щодо поліпшення стану охорони здоров'я та медичної допомоги. Так, заслуговує підтримки впровадження Міністерством охорони здоров'я України цільових програм, таких як:

"Планування сім'ї", "Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства ", "Діти України ", "Безпечне дитинство ", "Цукровий діабет ", Національна програма імунопрофілактики населення. Національна програма профілактики СНІДу, Національна програма профілактики захворювань та підтримки здорового способу життя населення України тощо.

Разом з тим, як свідчать статистичні дані, моніторинг звернень до Уповноваженого з прав людини, стан здоров'я населення України погіршується. Його сучасний рівень безпосередньо пов'язаний з вкрай низьким матеріальним становищем більшості людей, незадовільними умовами праці й побуту, неякісним, незбалансованим харчуванням, нездоровим способом життя, слабким розвитком фізичної культури, поширенням шкідливих звичок (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія і токсикоманія), використанням застарілих, екологічно небезпечних технологій на виробництві, браком ефективних засобів знешкодження шкідливих речовин і захисту від них, техногенним забрудненням навколишнього середовища, а також труднощами адаптації людей до нових соціально-економічних умов. Ускладнюють ситуацію наслідки найбільшої в історії людства екологічної катастрофи – аварії на Чорнобильській АЕС.

Водночас, за оцінками фахівців, потреби населення в медичних послугах задовольняються лише на 30%. Не виконуються у повному обсязі національні програми у галузі охорони здоров'я. Недосконалість механізмів контролю за дотриманням прав людини в галузі охорони здоров'я, юридична безвідповідальність багатьох медичних працівників унеможливають належний захист прав пацієнтів. Відсутність інформації про досвід інших країн у вирішенні

питань захисту прав пацієнтів та лікарів, необізнаність населення України щодо своїх прав та свобод у сфері медицини створюють підстави для зловживання основними правами пацієнтів, які передбачаються Лісабонською декларацією та Європейською декларацією прав пацієнта.

З точки зору цивілізованого суспільства основними показниками, які визначають діяльність системи охорони здоров'я, є доступність та якість медичної допомоги, і вимоги до цих основних показників постійно висувують громадяни більшості розвинутих країн. Амстердамська декларація Європейського бюро ВООЗ у сфері прав пацієнтів визначили доступність і якість медичних послуг як основні соціальні права громадян, які мають максимально реалізовувати європейські держави у своїх системах охорони здоров'я. Крім політичного і соціального підґрунтя цих вимог, реалізація державою права громадян на доступність і якість системи охорони здоров'я визначає також рівень цивілізованості самої держави. Для України забезпечення доступності медичної допомоги може стати одним із важливих критеріїв, від яких залежить її вступ до ЄС.

Отже, право на охорону здоров'я притаманне людині від народження, реалізується кожним щодня, охоронюване державою та має систему для захисту порушеного права. Право на здоров'я як особисте немайнове право полягає в сукупності можливостей фізичної особи вільно на власний розсуд визначати свою поведінку щодо індивідуального здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 07.11.2021)
2. Українська Гельсінська спілка з прав людини URL: <https://helsinki.org.ua/articles/pravo-na-ohoronu-zdorov-ya/> (дата звернення 07.11.2021)
3. Павловська Н. В. Теорія та практика захисту моральних благ цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. В. Павловська. Харків, 2002. – 212 с.
4. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення 07.11.2021)
5. <http://www.uapravo.com/> (дата звернення 07.11.2021)

студент *Навчаль-наукового*
інституту №1 Національної академії
внутрішніх справ

ДЕМИДЕНКО В.О

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ В ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Дотримання основних прав і свобод людини і громадянина перестали бути компетенцією конкретної країни, а стали справою всього міжнародного співтовариства, оскільки вже тривалий час є важливішим завданням багатьох держав світового спів-товариства. Завдяки підвищеній стурбованості й увазі міжнародної спільноти до цих питань в різний час авторитетними міжнародними організаціями прийнято близько 300 декларацій, конвенцій, хартій. Міжнародно-правові акти в галузі прав людини, як правило, розглядають як міжнародні стандарти, бо вони розробляються на підставі звичаєвих норм, що сформувалися внаслідок визнання державами юридичної сили правил поведінки, які були проголошені Генеральною Асамблеєю ООН у вигляді декларацій чи рекомендацій. Україна як держава-засновниця ООН узяла на себе зобов'язання у галузі міжнародного співробітництва для сприяння підвищення загальної поваги й дотримання прав людини і основних свобод. Ціла низка міжнародно-правових актів стала базисом для Конституції України.

Міжнародні стандарти в галузі прав людини – це загальновизнані міжнародно-правові норми, які закріплюють на загальнолюдському рівні статус особистості і встановлюють перелік основоположних прав і свобод, обов'язок держав їх дотримуватися цих прав і свобод, а також межі можливого або припустимого їх обмеження. До основних міжна-родно-правових актів, що встановлюють загальнолюдські стандарти прав і свобод особи, та стосуються правового статусу людини і громадянина і з якими узгоджуються приписи Конституції і відповідних нормативних актів України, належать: Загальна декларація прав людини (1948), Між-народний пакт про громадянські та політичні права(1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966),Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свободз протоко-лами (1950), Європейській соціальний стандарт (1961), Заключний акт Ради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1975), Підсумко-вий документ Віденської зустрічі представників держав-учасниць На-ради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1989), Документ Копенгагенської наради – конференції з людського виміру НБСЄ (1990).

Отже, Основний Закон і конституційне законодавство нашої держави зорієнтовані на міжнародно-правові стандарти. З огляду на це в них значна увага приділяється регулюванню співвідношення і взаємодії норм внутрішнього і міжнародного права. Україна, дотримуючись загально-визнаних принципів і норм міжнародного права, на конституційному рівні встановила чіткий порядок введення в дію цих норм. Так, норми міжнародного права, у тому числі і ті, що стосуються прав і свобод людини, стають частиною національного законодавства за умови надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів Верховною Радою України. Чинна Конституція в цілому відповідає міжнародному праву, тенденціям його розвитку, насамперед із питань забезпечення прав людини. Наприклад, розділ II Конституції присвячений правам і свободам людини і громадянина, а в цілій низці статей знайшли своє відображення положення Загальної декларації прав людини (із цієї моделі виходить ч. 1 ст. 24 Основного Закону). Виходячи з положень Декларації «усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах» (ст. 1), а згідно зі ст. 2 кожній людині надаються всі права і свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від яких-небудь розходжень, а саме раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або станового походження, майнового чи іншого стану.

Важливим міжнародно-правовим актом про права людини, який вплинув на розвиток конституціоналізму в Україні є Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. Виходячи з положень Конвенції, основні права і свободи особи є природними, а не такими, що даровані державою, і належать кожному від народження. Враховуючи це, у ст. 21 Конституції України закріплюється, що «права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Згідно з Конвенцією, права людини регулюються тільки законом, який обов'язково публікується, і ніякий нормативно-правовий акт не може її обмежити. У свою чергу, у ч. 2 ст. 22 Конституції встановлено, що «конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані», а у ч. 3 ст. 57 закріплено, що «Закони та інші нормативно-правові акти, що встановлюють права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, визначеному законом, є не чинними». У ст. 24 Конституції знайшов закріплення один із найважливіших правових принципів – принцип рівності: «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом». Щодо права приватної власності, то ці положення Конвенції теж відображені у Конституції України. Так, ч. 4 ст. 41 Основного Закону містить положення щодо непорушності права приватної власності. Примусове відчуження цього права можливе лише як виняток із мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановленому законом, і за умови попереднього й повного відшкодування їх вартості, тільки в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Крім того, Конституція України передбачила можливість звернення громадян України до спеціальних міжнародних установ із питань вирішення спорів. До таких установ належать Міжнародний Суд ООН, Європейський суд з прав людини. Згідно із ст. 55 Конституції кожен має право після використання

всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасницею яких є Україна.

Найважливішу роль у запровадженні відповідних стандартів відіграє Європейський суд з прав людини, який діє відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., що набула чинності в Україні у вересні 1997 р. Саме з цього часу започатковано якісно новий підхід до імплементації правозахисних стандартів, яким надається конкретна правова форма.

Прецедентна практика Європейського суду з прав людини нині фактично є елементом національної правової системи, оскільки сама Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод дає Суду право тлумачити положення Конституції України, а національні судові органи починають дедалі більше посилатися на його судові рішення при вирішенні питань у межах національної судової юрисдикції [1]. Слід також наголосити, що зазначеному стану речей сприяє практика численних звернень громадян України до нього.

Так, починаючи з 1997 р., відколи Україна ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, Європейський суд ухвалив понад 500 рішень, в яких визнав Україну такою державою, що порушувала права людини. Зокрема, у рішенні по справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15 жовтня 2009 р. Європейський суд з прав людини дав досить жорстку оцінку українській владі, наголосивши на неефективності судового захисту прав людини, що не може бути виправдане недостатністю коштів у держави для забезпечення рішень судів по захисту прав і свобод людей.

До ЄСПЛ з 1959 р. по 2017 р. подано 89 593 заяв, а кількість прийнятих ним за цей час рішень складає 20 637, із них по Україні 1213 (5,91 % від загальної кількості) [2]. Варто додати, що протягом останніх десяти років Україна, на жаль, була у переліку держав, які мали борг із виплат за рішеннями Європейського суду. «У жовтні 2016 року борг сягнув близько 400 мільйонів гривень», – визнав міністр юстиції Павло Петренко [3]. Щоправда, у вітчизняному Мін'юсті стверджують: «За минулий рік Україна сплатила 612 мільйонів гривень за рі-

шеннями ЄСПЛ і на сьогодні заборгованостей перед своїми громадянами не має» [4].

Підсумовуючи, вкажемо, що сьогодні законодавство України з прав людини і насамперед Конституція нашої держави відповідають міжнародно-правовим стандартам, чого не можна сказати про законодавчу і правозастосовчу практику. Так, незважаючи на прогрес у законодавчій сфері, в Україні продовжують порушуватися загальновизнані норми й принципи, які стосуються прав людини, ті чи інші статті Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, інших міжнародних документів. Проте можна стверджувати, що в нашій країні формується демократична правова держава, а

отже, є сподівання, що з часом держава Україна не матиме проблем із забезпеченням усіх без винятку основних прав і свобод людини і громадянина. До того ж вступ України до Ради Європи зобов'язує дотримуватися міжнародних норм і принципів у галузі захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ:Реферат, 2006. С. 2. 2. European Court of Human Rights. Overview 1959–2017.URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592017_ENG.pdf
2. [www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592017_ENG.pdf](http://m.dw.com)
3. DW News. URL: <http://m.dw.com>
4. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України
5. // URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ukrayina-ne-maye-zaborgovanosti-z-viplat-za-rishennyami-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudini>

МЕЛЬНИК Ю.О.,

*здобувач ступеня вищої освіти
магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ

На сьогодні насильство є однією з гострих соціальних проблем. Його жертвами водночас можуть ставати як жінки, так і чоловіки, проте, за міжнародною статистикою, переважна частина насильницьких дій спрямовується на жінок та дітей. Насильство не обмежується фізичною, сексуальною та психологічною шкодою. До нього також відносять залякування, страждання, примус і позбавлення свободи. Насильницькі дії можуть спрямовуватися на одну людину або усіх членів родини, проте є випадки, коли насильство здійснюється проти окремих соціальних груп чи у суспільстві загалом [1, с. 4].

На жаль, насильство стосовно жінок часто вважають приватною справою, і багато жінок не бажають повідомляти про нього, або ж піддаються на вмовляння своїх сімей. Згідно статистиці, в нашій країні кожен рік не менш 400 000 жінок переживають насилля у родині. Лише у 2016 році за даними Національної поліції України, надійшло 106,7 тис. заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насиллям у родині, однак більша частина з них не дійшла до суду. За даними Інституту соціологічних досліджень НАН України, 68 % жінок зазнають знущання в сім'ї, з них чверть «як правило»

або «часто» потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства [2, с. 174].

Оснoву націoнальнoгo заcoнoдавствa Укрaїни з пoпeрeджeння нaсильствa стaнoвить Кoнституція Укрaїни, пeрeдусім стaттi 3, 21–24, 27–29, 32, 51, 52. Так, ст. 28 Кoнституції Укрaїни зaкріплює пpaвo кoжнoї oсoби нa пoвaгy дo її гiднoстi тa вкaзує, щo нiхтo нe мoжe бути пiддaний кaтувaнню, жoрстoкoму, нeлюдськoму aбo тaкoму, щo пpинижує її гiднiсть, пoвoджeнню чи пoкaрaнню [3].

Оснoву заcoнoдавствa Укрaїни у сфeрi зaпoбiгaння дoмaшньoму нaсильству, рaзoм з Кoнституцією Укрaїни, стaнoвить Зaкoн Укрaїни «Пpо зaпoбiгaння тa пpoтидiю дoмaшньoму нaсильству» вiд 07 гpудня 2017 № 2229-VIII (нaбув чиннoстi 08 сiчня 2018 p.), в якoму зaпpoпoнoвaнo нoвий пiдхiд (iз викopистaнням євpoпeйських стaндaртiв) дo бopотьби з цим нeгaтивним явищeм у суспiльствi [4].

Дoмaшнє нaсильствo - дiяння (дiї aбo бeздiяльнiсть) фiзичнoгo, сексуальнoгo, психoлoгiчнoгo aбo eкoнoмiчнoгo нaсильствa, щo вчиняються в сiм'ї чи в мeжaх мiсця пpoживaння aбo мiж рoдичaми, aбo мiж кoлишнiм чи тeпeрiшнiм пoдpужжям, aбo мiж iншими oсoбaми, якi спiльнo пpoживaють (пpoживaли) oднiєю сiм'єю, aлe нe пeрeбувaють (нe пeрeбувaли) у рoдинних вiднoсинaх чи у шлюбі мiж сoбoю, нeзaлeжнo вiд тoгo, чи пpoживaє (пpoживaлa) oсoбa, якa вчинилa дoмaшнє нaсильствo, у тoму сaмoму мiсцi, щo ї пoстpaждaлa oсoбa, a тaкoж пoгpoзи вчинeння тaких дiянь [4].

Дoмaшнє нaсильствo спpичиняє дyжe нeбeзпeчнi нaслiдки для сaмих пoтepпiлих, для кpивдникiв i, нaрeштi, для всьoгo суспiльствa. Для жepтв нaсильствa (жiнок) мoжуть бути: фiзичнi тpaвми тa ушкoджeння; iнфeкцiї, щo пeрeдaються стaтeвим шляxoм; гoстpі психiчнi пoрушeння (стpaх, тpивoгa, гнiв), якi мoжуть пpoявлятися у пpaгнeннi кудись тiкaти, схoвaтися aбo глiбoкiй зaгaльмoвaнoстi, зoвнiшнiй бaйдужнoстi.

У жiнок, яких били в пepiод вaгiтнoстi, нa 25% збiльшyєтьcя ймoвiрнiсть нaрoджeння дiтeй з мaлoю мaсoю пpи нaрoджeннi тa iнвaлiднiстю; у двa рaзи – збiльшyєтьcя ймoвiрнiсть викидня; мaйжe 100% мaтepiв, якi зaзнaли нaсильствa, нaрoдили дiтeй хвopими (пeрeвaжнo з нeвpoзaми, зaйкaнням, eнурeзoм, цeрeбpaльним пaрaлiчeм, iз пoрушeннями психiки). У 55% випaдкaх, кoли чoлoвiки б'ють свiїх пaртнepoк, вoни тaкoж oбpaжaють iхнiх дiтeй. Кpім тoгo, пoбитa мaти, внaслiдoк мoрaльнoгo тa фiзичнoгo стpaждaння, нe мoжe нaлeжним чинoм пiклувaтися пpo дiтeй [1, с. 16].

Жiнки – жepтви дoмaшньoгo нaсильствa пoчинaють виявляти вiдчужeнiсть aбo вopoжiсть у стaвлeннi дo дiтeй. Кpім шкoди для лyдeй, нaсильствo нaклaдaє нa суспiльствo знaчний eкoнoмiчний тyгaр, пoв'язаний iз втpaтoю пpoдуктивнoстi, iнвaлiднiстю, знижeнням якoстi життя, пeрeдчaснoю смepтю, a тaкoж з утpимaнням пpaвooхoрoнних oрганiв тa iнших служб, сфepoю дiяльнoстi яких є рeaгувaння нa нaсильствo.

Зa рeзультaтaми дoслiджeння Фoндy нaрoдoнaселeння OОН, щopiчнi eкoнoмiчнi втpaти Укрaїни внaслiдoк дoмaшньoгo нaсильствa, сягaють дo 208 млн дoл. США, щo дopiвнює рiчнoму бyджeту Oдeси aбo 0,23% ВВП кpаїни у

2015 р.. Ця сума включає у тому числі й втрати через непрацездатність (2,4 млн дол. США), втрати, зумовлені передчасними смертями жінок працездатного віку (1,5 млн дол. США), соціальні послуги (0,8 млн дол. США), реагування правоохоронних органів та системи правосуддя (10,1 млн дол. США), особисті збитки потерпілих, спеціалізовані послуги та послуги охорони здоров'я (3,3 млн дол. США). Незважаючи на значний обсяг коштів, які суспільство втрачає внаслідок насильства щодо жінок, Україна все ж таки значно поступається європейським державам [1, с.8].

Крім необоротних втрат населення, значний вплив на економіку держави справляють і трудові втрати, пов'язані з травматизмом та хворобами внаслідок насильства. Зокрема, через наслідки тимчасової непрацездатності жертв домашнього насильства економіка України втрачає до 103,5 тис. робочих днів на рік. Сьогодні так звані непрямі витрати, які пов'язані з психологічними наслідками насильства, можуть призводити до стресових розладів, впливати на дітей, які стали свідками подібних випадків, ускладнювати сімейні стосунки та погіршувати якість життя постраждалих, складно оцінити економічним еквівалентом.

Підводячи підсумок, слід сказати, що проблема насильства над жінками в сім'ї не втрачає своєї актуальності і визнається як одна з найбільш гострих соціальних проблем українського суспільства. Сімейна жорстокість і домашнє насильство не можуть розглядатися як особиста справа членів сім'ї. Без подолання цього згубного явища в суспільстві неможливо створити сприятливі умови для самореалізації людини, вільного її волевиявлення, розвитку паритетної демократії, реалізації принципу рівних прав, свобод, і можливостей для жінок і чоловіків.

Проблема насильства повинна вирішуватися на рівні держави передусім шляхом розробки комплексної системи соціальних заходів щодо захисту прав людини в сімейній сфері і щодо профілактики сімейних злочинів, удосконалення законів, які вже діють на території України і які повинні розширити законодавче забезпечення прав жінок від приниження, побиття, зґвалтування, психологічного тиску. Необхідно залучати громадські організації до розробки урядової політики та законодавства щодо викорінення домашнього насильства та забезпечити фінансову та технічну підтримку громадських організацій, які займаються протидією насильства над жінками [2, с. 179].

Не можна мовчати про домашнє насилля! Потрібно звертатися за допомогою, вихід можна знайти з будь-якої ситуації, головне – зробити перший крок.

Список використаних джерел

1. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Запобігання та протидія домашньому насильству : Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. // 2018. – С. 32. (Сер. «Бібліотека «Молодіжного працівника». Кн. 5)
2. Нестеренчук В.В. Домашнє насильство над жінками як об'єкт

соціальної роботи / Вікторія Нестеренчук. // Науковий журнал “Духовність особистості: методологія, теорія і практика”. – 2019. – С. 12.

3. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

5. Дубік А. насильство над жінками в сім'ї та шляхи його подолання / А. Дубік, А. Крипович. // Харків. – 2018.

МОГИЛЬНИЙ А. А.,

студент 2 курсу Навчаль-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

На сьогодні питання сексуальних меншин і дискримінації цих же меншин є досить актуальним і болючим тому як більшість населення усіх країн не приймають це як норму у кожній країні різна політична діяльність і різне ставлення до ЛГБТ-спільноти.

ЛГБТ-суспільно-політичний рух (лесбійнок, геїв, бісексуалів, трансгендерів тощо). Його метою є цивільне рівноправ'я, забезпечення та дотримання прав людини, викорінювання дискримінації і ксенофобії, сексуальна свобода, терпимість і визнання права «бути іншими». Його зародження і розвиток є наслідком ЛГБТ-активізму.

У країнах Європи (майже у всіх) і країнах Північної Америки з реалізацією прав ЛГБТ-спільноти не має жодних проблем а також вони намагаються реалізовувати цю політику іншим країнам, зокрема: Азії, Африці. В Азії це пов'язано з їхніми традиціями і взагалі культурою. Певні діячі які приходили до влади намагалися змінити цю жорстку позицію щодо ЛГБТ-спільноти (Махатма Ганді сказав “ми самі повинні стати тими змінами які хочемо побачити у світі“) в Африці також є свої традиції з чим і зв'язана проблема прав ЛГБТ-спільноти, вони зазнають утисків як з боку звичайного населення так і з боку Африканських держав, до речі в деяких пострадянських державах проблема прав ЛГБТ-спільноти є дуже актуальною тому як населення в цих країнах досить в негативному сенсі ставляться до ЛГБТ-спільноти, навіть якщо сама держава

забезпечує усі необхідні права зазначеної групи населення, однак, все одно вони зазнають утисків з боку простого населення. Ці стереотипи закріплювалися роками, та, нажаль, мають і сьогоденні прояви.

Стаття 2 Загальної декларації прав людини зазначає що: «Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового або іншого становища. Зі змісту даної статті у цій декларації, закладено початок формування прав ЛГБТ-спільноти, хоча прямо це не прописано. Однак, пізніше була прийнята інша міжнародна декларація, яка прямо вказувати на захист сексуальних менших, чітко прописано, які особи слід відносити до ЛГБТ-спільноти, їх ідентичність.

Декларація про сексуальну орієнтацію і гендерну приналежність це міжнародний акт який напряду закріпив права сексуальних меншин (ЛГБТ-спільнота) була прийнята 18 грудня 2008 року.

Тепер потрібно поставити питання чи набуті права ЛГБТ-спільноти не загрожують права іншим людям?

Сексуальним меншинам надали багато прав з моменту прийняття вище згаданої Декларації. В міжнародних судах, зокрема в Європейському суді з прав людини, перевага майже завжди надається сексуальним меншинам, навіть якщо ця особа вчинила якийсь злочин до неї будуть ставитися поблажливо, якщо певну особу не беруть на роботу, а вона належить до категорії сексуальних меншин, то відразу ж почнуться розмови про толерантність даної особи почнуться масові цькування роботодавця і можливо ще й будуть залучати до таких справ державу. Що цікаво, особу можуть не обрати на роботу по різних критеріям та вимогам, і це не тільки її приналежність до якоїсь категорії чи сексуальних меншин, така ситуація поширена у всіх сферах життя, але відношення до сексуальних меншин більш скептичне.

В країнах Європи, Північній Америці та в країнах Азії, Африки ситуація зовсім інакша. Варто звернути увагу, що це пов'язано з їх культурою, релігійними поглядами, системним та масовим несприйняттям осіб, якщо вони ідентифікують себе до ЛГБТ-спільноти. Особи, що ідентифікують себе до ЛГБТ-спільноти піддіються проявам осуду, застосування фізичного або морального (психологічного) насилля, притягнення до кримінальної відповідальності, а в деяких країнах за це передбачається найвище міра покарання у вигляді смертельної кари.

Ситуація з правами сексуальних меншин набагато покращилася з роками, але ситуація має двоякий характер: з одної сторони деякі дії держав для забезпечення прав ЛГБТ-спільноти завдають шкоди іншим людям (мається на увазі, що вони дискримінують цим інших людей, вказують на пріоритетність пеших), а з другої сторони - є повне відторгнення цих прав державами, тобто, особи, що ідентифікують себе до ЛГБТ-спільноти, зазнають утисків та дискримінації по відношенню до себе, а саме через те, що вони належать до певної категорії сексуальних меншин.

В цій ситуації потрібно застосовувати більш збалансований підхід, чітке регулювання та контроль з боку держави. Потрібно проводити інформаційну кампанію, залучати населення до вирішення цієї проблеми, недопущення випадків дискримінації, зазначати, що: «сексуальні меншини це звичайні люди та жодної шкоди суспільству не несуть». Мирні зібрання та акції на підтримку ЛГБТ-спільноти, повинні проходити з дотриманням діючого законодавства в країнах, забезпечення максимальної безпеки, оскільки наявні непоодинокі випадки масового незадоволення населенням.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року
2. Декларація про сексуальну орієнтацію і гендерну приналежність 18.12.2008 року

МУДРА О. Б.

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ТРАНСПЛАНТАЦІЯ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЖИТТЯ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Стрімкий розвиток сучасної медичної науки призвів до виникнення нових відносин, які потребують глибокого вивчення та правового регулювання через призму реалізації права на життя - відносини, що пов'язані з трансплантацією органів та інших анатомічних матеріалів людини.

Завдяки такій медичній процедурі вдається рятувати найцінніше, що є в людини – її життя та здоров'я. Так, за довідковими даними Міністерства охорони здоров'я України, на кінець липня 2021 року виконано 109 (з них 46 від посмертного донора) трансплантацій нирок, 25 (з них 14 від посмертного донора) трансплантацій печінки, а також 14 трансплантацій серця [1].

Утім сучасне законодавче регулювання застосування трансплантації в Україні містить низку положень, які потребують удосконалення та розвитку. Зокрема, в нині діючому Законі України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» (надалі - Закон) закріплена так звана «презумпція незгоди», згідно до якої людина заздалегідь не згодна з тим, що її органи будуть пересажені іншій людині. Вилучити можна органи лише за наявності прижиттєвої згоди від самої людини або згоди родичів після її смерті.

Так, відповідно до частини 11 статті 16 Закону, у разі якщо померла особа не висловила за життя своєї згоди або незгоди на посмертне донорство, не визначила свого повноважного представника, що встановлено трансплант-координатором згідно з даними Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин, згода на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів з тіла такої особи після

визначення її стану як незворотна смерть відповідно до закону запитується трансплант-координатором особисто у другого з подружжя або в одного з близьких родичів цієї особи (діти, батьки, рідні брати та сестри). У разі відсутності другого з подружжя або близьких родичів, зазначених у цій частині, згода на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів з тіла померлої особи запитується трансплант-координатором у особи, яка зобов'язалася поховати померлу особу [2].

Закладена у Законі правова конструкція застосовується у США, Великій Британії, Нідерландах, Японії. Проте щодо її досконалості точаться дискусії.

Зокрема, директор Інституту серця МОЗ України Борис Тодуров виступає за білоруський варіант закону про трансплантацію, в якому прописана інша конструкція - презумпція згоди (тобто після смерті органи людини можуть бути використані як донорські без згоди родичів померлого та за відсутності відомостей про свою відмову від трансплантації органів, яку людина дала за життя). За його словами, на практиці такий юридичний документ більш дієвий і дає більше можливостей для забору органів. Білоруський закон аналогічний австрійському, іспанському – сьогодні саме ці країни вважають лідерами у трансплантології [3].

Зазначимо, що в обох презумпціях наявні недоліки етичного, релігійного, морально-психологічного та іншого характеру. Зокрема, презумпція незгоди доволі складна і незрозуміла для пересічного громадянина в частині подання відповідної заяви. Крім цього, недоліком цієї презумпції слід вважати і психологічне навантаження на родичів померлої особи, які мають приймати рішення щодо згоди вилучення її органів. З іншого боку, запровадження презумпції згоди може загострити питання фальсифікацій і злочинів під час використання донорських органів. Частково вирішити це питання можливо шляхом внесення змін до Закону. Так, проєктом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини» від 26 липня 2021 року (реєстр. номер № 5831) пропонується вносити відомості щодо надання особою згоди або незгоди на посмертне донорство до Електронної системи охорони здоров'я [4].

Запровадження такої «електронної згоди» потребуватиме узгодження функціонування двох різних інформаційних систем: Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин і Електронної системи охорони здоров'я, оскільки обидві міститимуть інформацію щодо волевиявлення особи на посмертне донорство.

Вважаємо, що на сьогоднішній день передбачена чинним законодавством України презумпції незгоди є доцільною, оскільки моральна свідомість суспільства ще не готова до іншої моделі (презумпції згоди). Така недовіра є наслідком низької проінформованості населення з дотичних до цієї проблеми питань. І, передовсім, щодо належного забезпечення державою юридичних гарантій конституційного права на життя як реципієнтів, так і донорів.

Кожен усвідомлює, що трансплантація - величезна надія для розвитку людства та збереження життя і здоров'я. Адже визнано, що право на життя є

основоположним та першоосновою всіх інших прав і свобод, в силу чого має абсолютний характер і важливе юридичне значення. Праву кожного на життя кореспондує обов'язок держави вживати усіх заходів, спрямованих на створення і підтримання належних умов життя людини. Стаття 27 Конституції України прямо проголошує, що обов'язок держави - захищати життя людини.

Тож у світлі конституційного права на життя законодавче регулювання трансплантології в Україні, у тому числі зміни юридичної моделі з презумпції незгоди на презумпцію згоди, потребує комплексного підходу з урахуванням сучасних стандартів донорства, а також має передбачати належний державний контроль у цій сфері. Важливо враховувати і стан суспільного сприйняття відповідних новацій в Україні. В українському суспільстві потрібно розвивати ідеї толерантності, благодійності, гуманізму, щоби підготувати населення до відповідних законодавчих змін.

Список використаних джерел

1. Уряд розширив перелік медичних закладів-учасників пілотного проекту з трансплантації. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad--rozshiriv-perelik-medichnih-zakladiv-uchasnikiv-pilotnogo-proektu-z-transplantacii> (дата звернення: 25.11.2021).
2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. Дата оновлення : 15.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19> (дата звернення : 01.12.2021).
3. Борис Тодуров: Есть органы — проводим пересадку, нет органов — нет и трансплантации. URL: <https://heart.kyiv.ua/ru/smi/boris-todurov-est-organy-provodim-peresadku-net-organov-net-i-transplantaczii/> ((дата звернення: 25.11.2021).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині : Проект Закону від 26.07.2021 р. № 5831. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72605 (дата звернення: 01.12.2021).

МУСАТЕНКО В.С.,

*аспірант кафедри кримінального права
Національної академії
внутрішніх справ*

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІСТЬ.

Традиційно 90 роки минулого століття прийнято називати «лихими» оскільки в це десятиріччя був надзвичайний спалах правопорушень проти волі, честі та гідності особи, більшість з яких були новими для пострадянського українського суспільства.

Реакцією на поширення таких злочинів стало у березні 1998 року доповнення Кримінального кодексу України статтею 124¹ «Торгівля людьми». А

саме, в зазначеній статті кримінальна відповідальність наставала за «відкрите чи таємне заволодіння людиною, пов'язане з законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого для подальшого продажу або іншої оплатної передачі з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення в комерційних цілях, використання в збройних конфліктах, експлуатації її праці [1].

Але, ця норма була занадто загальною, та не досконалою, що призвело до того, що з 1998 по 2000 рік було порушено лише 55 справ за ст. 124¹ КК України. Висока латентність злочину вказувала на необхідність удосконалення диспозиції статті про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми[2].

У новому Кримінальному кодексі України 2001 року кримінальна відповідальність за торгівлю людьми була передбачена у ст. 149 КК України, а саме: «Торгівля людьми або інша незаконна угода, щодо передачі людини» та передбачала відповідальність за: «Продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці» [3]. Тобто окрім зміни назви, де фактично поняття торгівлі людьми додатково розширюється поняттям «інша незаконна угода, щодо передачі людини», попередня редакція статті де торгівля людьми розглядалась як «відкрите чи таємне заволодіння людиною», що містить ознаки крадіжки, було змінено на: «продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди», з подальшими не змінними характеризуючими ознаками злочину. Зі зміною назви та суті статті змінилась і правозастовча практика застосування ст. 149 КК України. Так у 2002 році за ознаками ст. 149 КК України було зареєстровано 169 злочинів та притягнуто до кримінальної відповідальності 71 особа, у 2003 - зареєстровано 289 злочинів, до кримінальної відповідальності притягувалось - 98 осіб, у 2004 році зареєстровано 269 фактів здійснення торгівлі людьми, але до відповідальності притягнуто лише - 137 осіб [2].

В 2006 році Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» запропоновані зміни до статті 149 Кримінального кодексу України у відповідність з Парламентською Конвенцією ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року» та Протоколу «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї», так статтю було доповнено приміткою 1, якою надано детальне роз'яснення форм експлуатації та уразливого стану людини [4].

06 вересня 2018 року Законом України «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з

міжнародними стандартами» назву статті 149 КК України виклали в наступній редакції: «Торгівля людьми», відповідно забравши з диспозиції статті умови незаконної угоди щодо людини, але конкретизували, що під торгівлею людьми також визнаються дії, вчинені відносно людини з використанням примусу, викрадення, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [5].

Але, чинна редакція статті 149 КК України порушує принцип «правової визначеності», оскільки саме формулювання «Торгівля людьми» у міжнародному законодавстві розкривається через ознаки, які в чинному українському законодавстві є альтернативними формами діяння. Крім того, визначення поняття «торгівля людьми» у КК України містить відмінності з визначенням передбаченим профільним Законом України «Про протидію торгівлі людьми», а отже норми зазначеного закону слід також привести у відповідність з міжнародними стандартами окремим Законом. Також міжнародним законодавством, щодо протидії торгівлі людьми не передбачено такий вид експлуатації, як «примусова вагітність або примусове переривання вагітності», в той же час і в Єдиному державному реєстрі судових рішень станом на грудень 2021 року відсутні вирoki або ухвали у кримінальних провадженнях з використанням зазначеної ознаки експлуатації. Крім вище зазначеного, в статті 24 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 року, передбачена обставина, що обтяжує покарання за торгівлю людьми: «створення небезпеки для життя потерпілого», але в чинному законодавстві така обставина не передбачена. Але зазначена обтяжуюча обставина є важливою навіть у випадках відсутності застосування до потерпілої особи насильства. Наразі існують декілька законопроектів, щодо гармонізації законодавства з міжнародними зобов'язаннями, та збільшення мінімального строку позбавлення волі до 6 років за скоєння правопорушення, передбаченого частиною 2 статті 149 КК України, що виключить підстави для звільнення від відбування покарання з випробуванням без призначення покарання відповідно до статті 75 КК України, та забезпечить притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб, але поки що не має єдиного проекту змін до статті 149 КК України, що повністю б відповідав нашим міжнародним зобов'язанням та узгоджував би вищезазначені прогалини, в тому числі в профільному законі, щодо протидії торгівлі людьми

Зазначені колізії у випадку їх не усунення будуть і надалі створювати множинність трактувань злочину торгівлі людьми, що з однієї сторони дасть свободу в трактуванні кваліфікації злочину передбаченого ст. 149 КК України, на власний розсуд, але в той же час є ризик кримінального переслідування невинуватої особи, з корисливою метою.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 28.12.1960 № 2001-05.URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 03.11.2021).

2. Відповідальність за торгівлю людьми за кримінальним законодавством України. Підгородинський Вадим Миколайович: Автореферат. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/> (дата звернення: 03.11.2021).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 03.11.2021).
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією: Закон України від 12 січня 2006 р. URL: [http:// https://zakon.rada.gov.ua](http://https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 03.11.2021).
5. Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами: Закон України від 06 вересня 2018 р. URL: [http:// https://zakon.rada.gov.ua](http://https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 03.11.2021).
6. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 вересня 2011 р. URL: [http:// https://zakon.rada.gov.ua](http://https://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення: 03.11.2021).

ОЛАДЬКО І.В.

*студент Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ В УКРАЇНІ

Охорона здоров'я – це важлива соціальна проблема, провідну роль у вирішенні якої повинна відігравати насамперед держава. У Конституції України закріплено, що держава створює умови доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У відповідності зі ст. 49 Конституції громадяни України мають право на безкоштовне лікування в державних закладах охорони здоров'я.

Охорона здоров'я народу є найважливішим завданням держави, одним із напрямків, що визначають його соціальну політику. На сьогоднішній день немає жодної країни, де б ця проблема не була гострою. Навіть у найблагополучніших, економічно стійких державах змушені вирішувати безліч питань, пов'язаних з оптимізацією медичної допомоги населенню.

Право на безкоштовне медичне лікування та обслуговування – це сукупність закріплених у законодавстві повноважень, які забезпечують кожному громадянину можливості отримання у разі звернення до державної медичної установи безкоштовного кваліфікованого лікування та медико-соціального

обслуговування, вибору установи охорони здоров'я при реалізації даного права, а також можливості вимагати захисту у разі його порушення.

Право на медичну допомогу в об'єктивному сенсі є сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, що складаються в процесі задоволення потреб населення у медичному забезпеченні.

Суб'єктами правовідносин щодо медичного обслуговування, з одного боку, виступають громадяни-пацієнти, які потребують медичного лікування та обслуговування, з іншого – заклади охорони здоров'я. Громадянин- пацієнт виступає управненою стороною. Зобов'язаною стороною в цих правовідносинах виступають заклади охорони здоров'я (фельдшерсько- акушерські пункти, поліклініки, консультації, лікарні, диспансери тощо), які є суб'єктами надання медичної допомоги.

Науковці виділяють у правовідносинах з надання медичної допомоги також суб'єкт надання медичної допомоги – медичного працівника, який здійснює безпосередньо медичну допомогу, тобто сукупність потрібних в конкретному випадку професійних дій. Питання про суб'єктний склад правовідносин з надання медичної допомоги потрібно вирішувати виходячи з того, хто несе відповідальність перед пацієнтом. Якщо медичний працівник, який надавав медичну допомогу, перебуває у трудових правовідносинах з медичною організацією, то зобов'язаним суб'єктом є медична організація. Якщо ж це приватно-практикуючий медичний працівник, який здійснює медичну діяльність як приватний підприємець, то саме він виступає в ролі зобов'язаного суб'єкта.

Об'єктом правовідносин щодо медичного забезпечення виступають медичні послуги. Медична послуга являє собою різновид професійних послуг. При їх наданні законом пред'являються підвищені вимоги до кваліфікації виконавця.

Домагання громадянина на отримання конкретного виду медичної допомоги та надання йому такої зобов'язаним суб'єктом на умовах соціальної аліментарності – це основна схема поведінки учасників відносин щодо медичного забезпечення.

Суб'єктивне право на медичну допомогу є вираженням правових можливостей, адресованих громадянам правовими нормами як суб'єктам права. Суб'єктивне право громадян на конкретний вид медичного лікування та обслуговування являє собою право даної особи, що реалізовується в конкретному правовідношенні з приводу профілактичної, лікувально-діагностичної, реабілітаційної допомоги та заходів медико-соціального характеру по догляду за хворими. Кожен громадянин має право пройти медичне обстеження і отримати медико-санітарну допомогу в будь-якому медичному закладі з урахуванням його профілю і потужності; громадяни мають право на отримання повної і достовірної інформації про стан свого здоров'я.

Закони та інші нормативно-правові акти щодо медичного забезпечення можна класифікувати наступним чином:

- 1) урегулюючі засади організації та здійснення права на медичну допомогу;
- 2) присвячені окремим видам медичної допомоги;
- 3) присвячені медичному забезпеченню окремих категорій громадян.

Заклад охорони здоров'я, в якому громадянин перебуває на медичному обслуговуванні, зобов'язана забезпечити йому медичну допомогу, а в разі необхідності направити його на обстеження і лікування в інші лікувально-профілактичні заклади.

Медичні установи зобов'язані відповідати позитивними діями на домагання особи, що володіє правовими підставами надання конкретного виду медичної допомоги. Інакше громадянин має можливість звернутися до державних органів за захистом свого порушеного права з безпосередньою метою відновлення порушеного права і, в кінцевому рахунку, реалізації суб'єктивного права.

Проте, на сучасному етапі в чинному законодавстві про медичне забезпечення не передбачено механізму захисту порушених прав. Захист проводиться на основі норм цивільного чи кримінального права.

Не передбачено у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» також право громадян на оскарження дій державних органів і посадових осіб, що ущемляють права і свободи громадян у сфері медичного лікування та обслуговування. Правові механізми захисту громадян від некомпетентного лікування так само, як і лікарів від необґрунтованих претензій пацієнтів, потребують розробки. Не розроблені чіткі критерії розмежування гарантованої безплатної медичної допомоги та «медичних послуг другорядного значення», які надаються за плату. Надання окремих видів медичної допомоги, наприклад, стоматологічної, здійснюються за застарілими нормативно-правовими базами, що не відповідають сучасним умовам.

Таким чином, подальше вдосконалення медичного забезпечення населення України в нових соціально-економічних умовах нерозривно пов'язане з необхідністю створення принципово нового, адаптованого до сьогодення нормативно-правового забезпечення галузі охорони здоров'я та підвищення дієвості державної політики у галузі охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.
2. Українська Гельсінська спілка з прав людини «Право на охорону здоров'я» 12.07.2006
3. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України 4.4.9. Право на охорону здоров'я N15/98, N10/02.
4. Права людини в сфері охорони здоров'я. Практикум Р.Майданик, видавництво Алерта, 2013
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 15.12.1992 (згідно з Постановою Верховної Ради України від 19 листопада 1992 року №2802-XII)

ОСАДЧА К.О.,

*курсант Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

РЕАЛІЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Усвідомлення невинного та всеосяжного проникнення європейських цінностей до усіх сфер життєдіяльності українського суспільства спонукають до дослідження міжнародного досвіду у різних галузях суспільного життя. Не винятковою є і сфера реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, а також правові підстави їх врегулювання.

Прагнення нашої держави до зближення із західними партнерами зумовлює необхідність максимальної інтеграції міжнародного досвіду до вітчизняного, складовою частиною чого є дослідження правового, морального та аксеологічного підґрунтя функціонування тієї чи іншої системи суспільних відносин.

Проблема реалізації прав і свобод людини та стандартизації цього процесу є однією із найбільш нагальних у політиці більшості держав світу. Сучасна обстановка у галузі забезпечення прав і свобод людини та громадянина та проблеми їх фактичної реалізації визначають рівень цивілізаційного розвитку суспільства та демократичності політичного режиму. Останні події на світовій політичній арені зумовлюють надзвичайну актуалізацію питання прав людини: численні збройні конфлікти у різних точках світу, обмеження особистої свободи окремих громадян або цілої групи населення тощо.

Актуалізація потреби дослідження саме міжнародних, зокрема європейських, стандартів прав людини зумовлена тим, що суспільні відносини у сфері їх реалізації стрімо виходять за межі лише внутрішньої національної політики та стають об'єктом міжнародних відносин. Інтеграційні та глобалізаційні процеси посилюють політичні та соціальні зв'язки між державами, а тому забезпечення прав людини на регіональному рівні стає неможливим без сумісних зусиль усієї світової спільноти.

Загалом поняття європейських стандартів прав людини можна визначити як систему певних моделей прав людини, які відображають основний зміст та обсяг цих прав і визнаються європейською спільнотою. [1, с. 69] Класично у виокремлюють три рівні забезпечення основних прав та свобод людини та громадянина в межах європейського правового простору: національний,

європейський (регіональний) та міжнародний. На національному рівні реалізація європейських стандартів здійснюється через вітчизняне законодавство: Конституцію, законодавчі акти, судову практику тощо.

На регіональному рівні цей процес здійснюється в межах Європейського Союзу через певні статутні договори, міжнародні організації в межах Європейського Союзу та впроваджувані ними договори та акти. Міжнародний рівень є найглобальнішим і передбачає функціонування Європейської конвенції з прав людини та діяльність Європейського суду з прав людини, об'єкти судового розгляду якого можуть надходити з різних регіонів. [1, с. 251]

На національному рівні процес стандартизації у сфері забезпечення прав та свобод людини в Україні фактично починається з моменту прийняття нового на той час основного закону незалежної України – Конституції 1991 року. Конституцією закріплюється система прав та цінностей, що, хоча давно вже існували в правосвідомості громадян, але втілення котрих було неможливо в межах антидемократичної влади.

Фундаментальними для усього українського законодавства є право на життя, що закріплюється статтею 27 Конституції України, право на приватність особистого і сімейного життя – стаття 33, право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, що визначається статтею 36, право на свободу слова та поглядів – стаття 34. [2] Саме із закріпленням цих прав та свобод на найвищому законодавчому рівні необхідно пов'язувати початок приведення української системи прав людини та механізмів їх захисту до європейського зразку.

На регіональному рівні Україна здійснює політику зближення із європейськими стандартами прав людини в межах участі в діяльності Ради Європи. Рада Європи заснована у 1949 році і є найстаршою регіональною організацією, що здійснює координацію та активну діяльність у сфері захисту прав людини. Вона була створена у якості європейської організації міжурядового та парламентського співробітництва, заснована на принципах верховенства права, захисту прав людини та плюралістичної демократії, Рада Європи об'єднує 47 держав-членів, включно із Україною від 1995 р. [3, с. 258]

Основними формами забезпечення функціонування механізмів захисту прав та свобод людини на правовому рівні є діяльність щодо розробки резолюцій, конвенцій, статутів органів Ради Європи, а також здійснення наглядової функції за дотриманням положень даних актів державами-підписантами. Рада Європи переважно встановлює стандарти в гуманітарній сфері та у сфері захисту довкілля. [4, с. 28]

Саме нормативно-правові акти Ради Європи можна визначити як джерело європейських стандартів прав людини, адже, хоча офіційні документи Ради Європи не дають визначення поняття «європейські правові стандарти», однак їх часте вживання зустрічається в документах статутних органів РЄ, окремих конвенціях і пояснювальних доповідях до них, у практиці Європейського суду із прав людини, в юридичній літературі, де подається доволі широке трактування цього поняття. [3, с. 259]

Сприйняття європейських стандартів прав людини Україна посвідчує шляхом ратифікації окремих конвенцій Ради Європи, підписання спільних договорів та актів. Зобов'язуючись виконувати низку заходів та вимог, передбачених такими актами держава впроваджує стандарти міжнародної спільноти до вітчизняного законодавства. Серед останніх найважливіших конвенцій, підписаних державами-учасниками Ради Європи можна виокремити Конвенцію Ради Європи щодо запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та насильством у сім'ї, що передбачає утворення певної системи стандартів щодо захисту жінок від будь-яких форм насильства.

Отже, з огляду на визначені в ході дослідження твердження, можна підсумувати, що Україна активно долучається до гармонізації та стандартизації вітчизняних правових норм відповідно до вимог міжнародної спільноти. Реалізація європейських стандартів прав людини оптимізуватиме механізми їх захисту, адже спільний міжнародний досвід сприятиме налагодженню глобальної світової систему гарантування людських прав та свобод.

Список використаних джерел:

1. Раданович Н. Європейські стандарти прав людини: поняття, структура, джерела формування // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. – С. 69–71.
2. Кононенко О.В. Використання європейського досвіду у сфері прав людини в повсякденній практиці судового захисту // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. – Одеса: 2002. – С. 249 – 256
3. Конституція України, оф.текст від 28 червня 1996 р – Київ: Паливода А.В., 2020. – 74 с.
4. Попко Є. Основні тенденції розвитку права Європи // Національний юридичний журнал: теорія та практика. – 2014. – С. 258-262.
5. Зайчук О.В. Європейські правові стандарти та їх імплементація в українське законодавство. – Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2013. – 546 с.

ПОНОМАРЕНКО О. О.

студент 2-го курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

МУДРА О.М.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ГЕНДЕРНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА ПРИНЦИП РІВНОСТІ

Процес становлення в Україні демократичної держави та громадянського суспільства, соціальної їх орієнтованості, формування відповідного нормативно-правового поля, виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань, а відтак – входження країни до світового та європейського співтовариства, вимагає концептуального визначення, розробки й здійснення гендерної політики як основи формування гендерної культури, розвитку гендерної активності чоловіків і жінок, адаптації до світових умов творення гендерної демократії – складової соціальної демократії.

Найбільш системно і повно положення щодо рівності статей сформульовано в ст. 24 Конституції України, де закріплено один із аспектів принципу рівності - необхідність застосування однакових стандартів прав і обов'язків до всіх без винятку осіб. Громадяни України, незалежно від статі, мають однакові можливості щодо користування всіма конституційними правами та свободи без дискримінації та обмежень з боку держави, будь-яких організацій чи окремих осіб. Зазначена стаття складається з трьох частин, у перших двох містяться такі положення: "Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками"[1].

Цей прийом законодавчої техніки свідчить, що вже на етапі прийняття Конституції України держава усвідомлювала необхідність як закріплення, так і забезпечення цього конституційного гендерного принципу для розбудови демократичної, соціальної, правової держави.

Отже, принцип рівності є підґрунтям усіх статей Конституції України, які регулюють політичні, соціально-економічні й інші права людини. Тому можна стверджувати, що принципово всі конституційні права ґрунтуються на принципі гендерної рівності, оскільки дискримінація з боку держави заборонена, відсутні будь-які обмеження чи привілеї щодо прав і свобод однієї з статей. Визначення в Конституції України принципу рівноправності жінок і чоловіків свідчить про

вихід Української держави на європейський і світовий рівень розв'язання гендерних проблем, правового регулювання відносин між жінками та чоловіками. Це важливий аспект розвитку людського потенціалу, подолання одвічних бар'єрів, що зумовили гендерну нерівність[2].

Права людини як суспільна цінність пройшли складний еволюційний шлях: від надання привілеїв окремим соціальним групам і станам до закріплення гаранту прав людини та громадянина і, як кінцевий результат, до визнання прав і свобод кожного індивіда у всьому світі. У цьому ракурсі категорія гендерної рівності є неабиякою цінністю для права та потребує комплексного наукового підходу для вирішення цієї проблеми.

Гендерна рівність належить до фундаментальних засад прав особи. Норми будь-якої галузі права повинні відповідати загальним принципам права, у тому числі принципу гендерної рівності. Таким чином, норми всіх без винятку галузей права мають певний гендерний вимір[3, с.74].

Проблема полягає у тому, що нині немає в правознавстві належним чином розроблених теоретичних засад, що дали б можливість дати відповідь на одне з основних гендерних питань: як слід забезпечити рівність прав чоловіків і жінок, які не є однаковими за своєю біологічною природою?

Вченими О. Костенко, І. Котюк пропонується застосовувати принцип «соціального натуралізму», який, своєю чергою, дасть можливість сформулювати принцип гендерної адекватності, згідно з яким біологічні особливості чоловіка та жінки не мають нівелюватися у праві шляхом створення привілеїв чоловікам та жінкам, а мають ураховуватися шляхом забезпечення адекватності ставлення суспільства до природних особливостей чоловіка і жінки [4, с.142].

Є закони, які досі дискримінують як чоловіків так і жінок. Кримінально-виконавчий кодекс, враховуючи те, що жінки за своїм фізіологічним та психо-емоційним станом суттєво відрізняються від чоловіків передбачає особливі пом'якшуючі обставини покарання жінок, а також особливі умови утримання їх у місцях позбавлення волі.

Згідно із статті 66 Кримінального кодексу, вагітність також є пом'якшуючою обставиною покарання.

Тож соціальна доцільність існування більш пільгових кримінально-правових інститутів для зазначеної категорії жінок зумовлюється їхнім порівняно більш низьким ступенем небезпечності для суспільства в певний час. Під час вагітності, після народження дитини, під час її годування материнським молоком, під час спостереження за фізичним, психологічним та емоційним розвитком дитини спостерігається особливий психічний стан жінки. [5]

Так само чоловік-військовий зараз не може отримати відпустку по догляду за дитиною по досягнення нею трирічного віку.

У статті 10.1 закону «Про соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», яка встановлює порядок надання відпусток військовослужбовцям, вказано, що тільки жінка-військова може отримати

декретну відпустку в особливий період. Військовослужбовець-чоловік у відпустку по догляду за дитиною може піти лише в мирний час.[6]

Законодавчої фіксації принципу рівності між чоловіками і жінками недостатньо, а отже, Україна має вжити й соціально-правові заходи задля того, щоб суспільство знищило сформовані стереотипи та зрівняло права чоловіків та жінок, які дозволять покращити ситуацію гендерної рівності у правозастосуванні [7]. З іншого боку влада не повинна оминати увагою як окремо чоловічу, так і жіночу частину населення, та скорегувати дискримінуючі норми в законодавстві.

Таким чином, питання гендерної рівності в правозастосуванні – це питання суспільного та правового розвитку країни, рівня демократії і навіть національної безпеки держави. Як висновок, від вирішення питання гендерної рівності залежить майбутнє України.

Список використаної джерел:

1. Конституція України (Електронний ресурс) Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів : наказ Міністерства соціальної політики України від 7 лют. 2020 р. № 86. URL:
3. Піщуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України. Київ: Заповіт, 2019.-с.74
4. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу. – К., 2012. – с. 142.
5. Кримінальний кодекс України.(Електронний ресурс). Сайт верховної ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Жінки. Мир. Безпека : інформ.-навч. посіб. / кол. авт. Київ, 2017.- с. 264
7. Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy>.

САДУРСЬКА А. С.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЩО ВІДБУВАЮТЬ ПОКАРАННЯ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

У зв'язку із визначенням Україною євроінтеграційних орієнтирів питання порушення прав людини в місцях позбавлення волі особливо гостро постає

предметом обговорення та чинником, що обумовлює необхідність проведення відповідних дій для покращення умов відбування покарання засудженими, а також приділення уваги дотриманню їхніх прав під час такого відбування. Тому ця тема, безсумнівно, була і залишається актуальною для її дослідження в сучасних умовах діяльності органів пенітенціарної системи України.

Відтак, нормативно-правовим актом, що визначає зміст та можливі способи захисту прав людини в місцях позбавлення волі є Кримінально-виконавчий кодекс України (далі- КВК). Відповідно до диспозиції статті 8 КВК, засуджений має право на отримання інформації про свої права і обов'язки; гуманне ставлення; звернення до уповноважених органів; вести листування; охорону здоров'я; на побачення; правову допомогу, тощо.[2, ст. 8] Таким чином, законодавець досить чітко та беззаперечно прописав усі необхідні можливості, що можуть слугувати для покращення умов відбування покарання у вигляді позбавлення волі, враховуючи демократичний характер побудови суспільства та ідею гуманізму, відповідно до якої, людина, її життя та здоров'я, честь та гідність, свобода та недоторканність вважаються найвищою соціальною цінністю в державі [1. Стаття 3]. В цьому сенсі згадуються слова «Папір витримає», оскільки декларативне проголошення таких принципів зовсім не означає їх фактичне втілення та реалізацію.

До реформи пенітенціарної системи 2017 року координаційним та головним органом, що здійснював організацію та порядок роботи кримінально-виконавчих установ була Державна пенітенціарна служба України. Зазначена інституція була ліквідована у зв'язку і численною кількістю корупційних скандалів, пронизаною застосуванням таким протиправних заходів до засуджених як тортури, «вибивання» показань, катування, а також повне нівелювання ідеєю гуманізму, яка, відповідно до закону була принципом діяльності зазначеного органу.

На місце «старій» структурі постало «нове» Міністерство юстиції України, яке і увібрало в себе повноваження Служби і, яке наділило також новостворену Державну кримінально-виконавчу службу України (далі- ДКВС) компетенцією у сфері керівництва органами і установами виконання покарань в Україні. ДКВС- орган, який повністю координується Міністерством юстиції України і який йому підвідомчий. При цьому виникло багато проблем, зокрема, і щодо демілітаризації зазначених органів, проте предметом нашого ж дослідження є з'ясування наслідків в контексті дотримання прав людини в місцях позбавлення волі.

В аспекті цього питання важливо проаналізувати ставлення та погляд європейських партнерів, юрисдикцію яких ми повністю визнаємо та визначаємо як вкрай авторитетну. Відтак, ще в далекому 2000 році до України завітали співробітники *Європейського комітету з питань запобігання катуванням* чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі- ЄКПТ) метою проведення інспектування кримінально-виконавчих установ України. Наслідками такого заходу наші західні партнери були приголомшені, в подальшому зазначаючи, що більшого нівелювання правом на

повагу до честі та людської гідності, порушенням ідеї гуманізму, ніж в зазначених українських установах, вони ніде не спостерігали. При цьому робилося наголошення на трьох основних гарантіях, що визначають зміст та спрямованість діяльності уповноважених державою суб'єктів. Річ у доповіді ЄКПТ іде про право інформування родича або третю сторону про їх вибір ситуації, право на доступ до адвокату, а також право на доступ до лікаря [5]. З формальної точки зору, усі зазначені гарантії охоплюються статтею 8 КВК, проте, як бачимо, положення яких не було втілено в реальне життя.

У відповідній доповіді ЄКПТ за результатами проведеної інспекції під час візиту 2000 року делегація наполягає на необхідності дотримання елементарних умов тримання особи, зокрема, вказується, що усі камери мають бути чистими, належних розмірів у відповідності з числом осіб, що там тримаються (при цьому відома проблема, коли в одній камері тримається до 40 осіб), приміщення відбування покарань мають обладнуватися засобами для відпочинку. При цьому акцентується увага на необхідності дотримання санітарних норм, що повністю порушується й у сучасних умовах, в тому числі і через ліквідацію санітарно-епідеміологічної служби. Окремо слід звернути увагу на те, що ЄКПТ зазначив певні критерії гідних умов відбування покарання, визначивши їх у своїй доповіді, таким чином імплементуючи стандарти, які мають виконуватися установами відбування покарання у вигляді позбавлення волі [5].

Продовжуючи аналіз європейського регулювання системи відбування покарань, то це питання є предметом «Основних принципів Європейських пенітенціарних правил», положеннями яких також наголошується на необхідності ретельного підбору персоналу, який виконує надзвичайно важливу суспільну функцію і, на якого покладено усю морально-етичну відповідальність виконання головної мети покарання- виправлення засудженого, а не завдання йому моральних страждань або приниження його честі та людської гідності [6, Розділ I]. Така необхідність обумовлюється тим, що саме співробітники відповідних установ безпосередньо взаємодіють із засудженим і тому мають бути професійно підготовленими та підтримувати високі стандарти поведінки з ув'язненими. Тобто, дотримання прав людини в місцях позбавлення волі залежить не тільки від конкретності та демократичності правового регулювання або кількості установ, що здійснюють контроль за дотриманням таких прав, але все ж на чолі кута стоять компетентність, добросовісність у виконанні покладених обов'язків та гуманність співробітників таких установ. Необхідно розуміти, що першочерговою метою покарання є не сатисфакція потерпілого або його родичів, а також не демонстрування суворості кримінального покарання, а саме виправлення засудженого та здійснення заходів запобігання вчиненню кримінальних правопорушень.

Важливим питанням, яке потребує увагу є і порушення права засудженого на листування. Відповідно до законодавства, засуджений має усі права, гарантовані Конституцією та законами, за винятком тих, що обмежуються відповідно до закону. Тобто, акцентується увага на тому, що засуджений залишається повноправним членом суспільно, однак, насправді, в умовах

відбування покарання особу деякою мірою ізолюють від суспільства та інших, надаючи лише в певній мірі декларативне право на листування та побачення. Відповідно до статті 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування[1, ст. 31]. При цьому винятки, згідно з тією самою статтею можуть встановлюватися лише судом у випадках, передбачених законом. Однак, стаття 113 КВК зазначає такі обмеження: : 1) листування між засудженими, які перебувають у місцях позбавлення волі, і особами, які не є родичами, допускається тільки з дозволу адміністрації колонії; 2) кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього й максимального рівня безпеки, підлягає перегляду [2, ст. 113]. Тобто наявна чітка колізія між нормою Конституції України та нормою КВК. Зазначеними можливостями обмеження часто зловживають адміністрації установ виконання покарань, фактично здійснюючи повну тотальну цензуру усієї кореспонденції, що надходить або відходить від засудженого.

Найгучнішою справою щодо кричущого порушення прав людини в місцях позбавлення волі є справа «Петухов проти України», в якій ЄСПЛ розглянув зазначену справу за фактом порушення умов тримання особи в місці позбавлення волі, повне нівелювання санітарно-епідеміологічними нормами, порушення гарантії охорони здоров'я та інші кричущі порушення прав людини. В результаті, ЄСПЛ прийняв рішення, відповідно до якого держава-відповідач зобов'язана виплатити Петухову більше 20 тисяч євро [3].

Таким чином, можемо зробити висновок, що проблема порушення прав людини в місцях позбавлення волі по меншій мірі не є фікцією, а потребує негайного вирішення та здійснення усіх заходів, запропонованих делегацією з ЄКПТ. Забезпечуючи продовження дії принципів загальної та спеціальної превенції, важливо робити акцент саме на виправленні засудженого з подальшим проведенням усіх необхідних ресоціалізуючих заходів задля недопущення ситуації, коли засуджений, відбувши покарання в українських установах виконання покарань, стає більш суспільно-небезпечним елементом в суспільстві. Досягнення таких високих гуманних цілей неможливе без дотримання прав людини в зазначених установах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Кримінально-виконавчий кодекс України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
3. Справа «Петухов проти України (№2) (Заява №41216/13).
4. Гель А.П. – Кримінально-виконавче право України//Юрінком Інтер, 2008
5. Доповідь Європейського комітету із запобігання катуванню// 2000

САМОЙЛОВА К. А.,
студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
ТЕРЕЩЕНКО Л.В.
доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОРІВНЯННЯ І ПРОБЛЕМАТИКА ПАРЛАМЕНТУ В УКРАЇНІ І ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

На сьогоднішні інститут представницької влади, який виконує одночасно і законодавчі функції, займає важливе місце в конституційному механізмі будь-якої держави. За часом виникнення і становлення сучасні парламенти можна умовно розділити на чотири покоління, а саме:

1) Парламенти першого покоління (мають давній родовід, зокрема Альтинг Ісландії що утворився 903 року і Парламент Великобританії від кінця 13 ст.)

2) Парламенти другого покоління (Конгрес США, Парламент Франції, Стортинг Норвегії)

3) Парламенти третього покоління (країн Азії і Африки в зв'язку з проголошенням їх незалежності)

4) Парламенти четвертого покоління (складають парламенти держав з числа колишніх республік Союзу РСР і країн Східної Європи)[1]

З розвитком України як незалежної, демократичної та правової держави гостро постає потреба в забезпеченні і удосконаленні юридичних механізмів, що регулюють склад і повноваження українського парламенту, адже парламент України є доволі молодим відносно парламентів зарубіжних країн і ще знаходяться на стадії поступового перетворення. Для повного розгляду цього питання потрібно зазначити повну характеристику українського парламенту, порівняти його з іноземними парламентами і виокремити плюси та мінуси з урахуванням особливостей нашої країни. Отже, парламент - це найвищий законодавчий і представницький орган в країнах, де встановлено незалежність гілок влади.

Кількісний склад: відповідно до статті 76 Конституції України, Верховна Рада України складається з 450 народних депутатів України шляхом таємного голосування. В міжнародній практиці існують різні критерії для визначення кількості депутатів. І критерії ці не завжди напряду пов'язані з кількістю населення. Так, у Великій Британії проживає 64 мільйони осіб, а парламент складається з 1429 осіб. Натомість 76-мільйонна Туреччина, чие населення мало чи не вдвічі перевищує українське, має 550 депутатів у Великій національній

асамблеї. У німецькому Бундестазі на даний момент засідає 631 депутат, але й проживає у Німеччині понад 80 мільйонів громадян, адже це найбільш населена країна Європи. Країни з усталеною демократією довго опробовували свою модель парламентаризму, доки дійшли висновку, яка саме кількість їм підходить [1; 5].

Строк обрання: відповідно до статті 76 Конституції України, депутати Верховної Ради обираються на термін 5 років. В багатьох зарубіжних країнах, як і в Україні прослідковується відповідність строку обрання членів парламенту та строку обрання голови держави. Тому, кожна країна відштовхується від свого внутрішньополітичного стану [10].

Кількість палат: в Україні єдиний законодавчий орган є однопалатним. Однопалатні парламенти є більш ефективними та відповідають демократичному устрою та однонаціональному складу населення, їх законодавча процедура не настільки складана як у двопалатному парламенту, тому Швеція, Німеччина, Угорщина, Данія є яскравими представниками колегіальності парламенту. Але слід відзначити, що двопалатність парламенту задовольняє потреби федеративного устрою держави і запобігає непередуманим рішенням, і цю ефективність вміло використовують такі країни як Італія, Австрія, Польща, Франція [10; 11].

Стан законодавства: від 17.06.2020 в Україні діє кодифікований Виборчий Кодекс, що усуває проблему нестабільного виборчого законодавства і нерегульованості виборів. В країнах ЄС закон щодо виборів кодифікований в Конституції, наприклад конституцією Італії це зазначено в частині 2 розділі 1 про парламент [4].

Система виборів: вибори народних депутатів України здійснюються на засадах змішаної (пропорційно-мажоритарної) системи. Виборчий бар'єр для політичних партій в Україні становить 5% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. В зарубіжних країнах зазвичай використовують різні види або пропорційної системи (Ісландія, Швейцарія, Швеція, Норвегія) або різні види мажоритарної (США, Австрія, Франція) [1; 2].

Ще одним важливим фактором проведення чесних виборів є виборчі технології — система заздалегідь продуманих, запланованих, а також спонтанно використовуваних заходів, планів, процедур, технічних та інформаційних засобів для забезпечення успішного висунення кандидатів та їх обрання. Нечесне ведення виборчої кампанії призводить до викривлення волевиявлення.

Отже, порівнявши парламент в Україні та в деяких країнах світу можемо дійти висновку, що в цілому, український парламент є структурованим з урахуванням певної історичної і культурної особливості. Із переваг виокремлюємо, що строк обрання депутатів регламентований відповідно до строкам обрання президента, як і в більшості країн Європи, це зумовлює змінність влади і однорідність політичної агітації. Однопалатність полегшує процес прийняття законопроектів, адже на відміну від двопалатних парламентів до внесення та прийняття законів долучаються всі члени Верховної Ради. В той же час змішана система виборів зменшує ризики можливості фальсифікації. Але

через відносну молодість українського парламенту ще маємо перспективи для змін: доволі пізня кодифікація стабільного Виборчого Кодексу може вплинути на помилки при підрахунку голосів, тому наглядові інстанції ще мають пройти реформацію. На нашу думку, змін потребує і кількісний склад депутатів - скорочення їх кількості до 300 може бути найкращим варіантом з урахуванням кількості нашого населення. Поступове внесення змін до українського парламенту можливе при аналізуванні досвіду іноземних країн, це дозволить оминати помилки і підвищити ефективне впровадження реформ.

Список використаних джерел:

1. Маклаков В.В. Іноземне конституційне право - 1996
2. Нестерович В. Ф. Виборче право України: Підручник. Київ: Видавництво Ліра-К-2017
3. Хавронюк М.І. Верховна Рада України/Енциклопедія сучасної України-К:Наукова думка-2001-2020
4. Аналіз стану парламентського виборчого законодавства України URL: [https://ips.ligazakon.net/document/ASS00296\](https://ips.ligazakon.net/document/ASS00296)
5. Тимошенко І.Г. Парламентський контроль- 2000
6. Конституція Королівства Швеція- від 27.02.1974
7. Конституція Федеративної Республіки Німеччини від 23.05.1949
8. Конституція Французької Республіки від 04.10.1958
9. Конституція Італійської Республіки від 01.01.1948
10. Склад і структура. Народні депутати України. Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
11. Кулабухова А. В. Електоральні права громадян Європейського Союзу-2016

СОЛОНЕНКО О. М.

*професор кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
доцент*

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ: НАПРЯМИ ТА ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Відомі конституційні положення [1] про те, що, по-перше, права і свободи людини та їх гарантії, як системні правові явища, визначають зміст і спрямованість діяльності держави, по-друге, держава, як суб'єкт конституційно-правових відносин, відповідає перед людиною за свою діяльність, по-третє, діяльність щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, концептуально орієнтують на формулювання комплексної, контекстне увиразненої відповідної державної політики у цій сфері.

Так, Указом Президента України від 24 березня 2021 р. [2], з метою подальшого удосконалення діяльності щодо утвердження та забезпечення прав і

свобод людини і громадянина в Україні, відповідно до частини другої статті 102 Конституції України затверджено нову Національну стратегію у сфері прав людини. Затвердження Національної стратегії у сфері прав людини (далі – Стратегія) зумовлено необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв’язання системних проблем у зазначеній сфері. Стратегія спрямована на об’єднання суспільства з питань щодо розуміння цінностей прав і свобод людини, що забезпечуються та захищаються на основі принципів рівності та недискримінації. Стратегія зосереджена на розв’язанні основних системних проблем у сфері забезпечення, реалізації та захисту прав і свобод людини в умовах нових викликів, що постали перед суспільством, але не вичерпує повністю проблематики у зазначеній сфері. Удосконалення системи забезпечення та захисту прав і свобод людини здійснюватиметься з урахуванням як вітчизняного досвіду, так і напрацьованих та апробованих міжнародною спільнотою принципів та підходів. У зв’язку з цим буде взято до уваги та активно використано досвід Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського Союзу, Організації Об’єднаних Націй (далі – ООН), Ради Європи, Організації з безпеки і співробітництва в Європі, інших міжнародних організацій, практику Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд), досвід правозахисних організацій України.

У співпраці з іншими державами Україна застосовує підхід, заснований на правах і свободах людини, розвиває багатосторонні відносини з урахуванням міжнародних зобов’язань у зазначеній сфері.

Метою Стратегії є забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника у процесі формування та реалізації державної політики, здійснення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, ведення господарської діяльності.

Результатом реалізації Стратегії має стати запровадження системного підходу до забезпечення прав і свобод людини, узгодженості дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, суб’єктів господарювання, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини, усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі порушень, виявлених Європейським судом.

Ефективна реалізація Стратегії сприятиме, зокрема, прогресу у виконанні міжнародних договорів України у сфері прав людини, у тому числі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, реалізації Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, а також поліпшенню позицій України в міжнародних рейтингах з прав людини.

Відповідно до положень Стратегії, Урядом України 23 червня 2021 р., затверджено План дій [3] з її впровадження та реалізації. Серед пріоритетних напрямків нової стратегії — підвищення обізнаності чоловіків та жінок про права людини та механізми їхнього захисту. Так, соціологічне дослідження «Що

українці знають та думають про права людини: оцінка змін (2016-2020)» показало, що 40 % опитаних ніколи не намагалися захистити свої права. Ще 40 % респондентів зазначили, що пробували захистити свої права, але їхні спроби виявилися марними. Лише 20 % відповіли, що їхні спроби відстояти свої права були успішними [4].

Відтак, у цьому контексті слід відмітити напрями та завдання Національної поліції України щодо впровадження та реалізації Нової національної стратегії.

Так, відповідно до Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021—2023 роки [3] Національна поліція залучена до її реалізації та впровадження заходів, зокрема, як: 1) розробка законопроекту про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо: запровадження заходів захисту стосовно потерпілих (зокрема постраждалих від домашнього насильства) від вторинної віктимізації під час кримінального провадження; 2) впровадження пілотного проекту інформаційної підсистеми “Custody Records” в усіх територіальних (відокремлених) підрозділах Національної поліції. Розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту акта про розроблення автоматизованого обміну інформацією між центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги та суб’єктами інформування про осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, зокрема з урахуванням впровадження інформаційної підсистеми “Custody Records”; 3) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту з метою приведення законодавства в частині забезпечення права на свободу мирних зібрань у відповідність із міжнародними та європейськими стандартами; 4) затвердження інструкції для працівників Національної поліції щодо забезпечення безпеки мирних зібрань відповідно до рішень Європейського суду з прав людини та Керівних принципів із свободи мирних зібрань, розроблених Організацією з безпеки та співробітництва в Європі, для забезпечення того, щоб тактика, що застосовується під забезпечення безпеки мирних зібрань, була спрямована на негайне припинення насильницьких нападів, а не на ізоляцію мирних протестувальників; 5) підготовка слідчих органів Національної поліції щодо особливостей здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених з мотивів нетерпимості; 6) розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до Закону України “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” з метою включення положень про запобігання випадкам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань на робочому місці; 7) включення до програм підготовки поліцейських тем стосовно проблемних питань щодо застосування законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 8) включення оцінки знань і дотримання прав людини в професійній діяльності як одного з критеріїв під час проведення атестації працівників правоохоронних органів, а також під час проведення конкурсу на зайняття посад державної служби.

З наведеного вище вбачаються напрями стійкої державної політики у вирішенні перманентних проблем у сфері забезпечення реалізації та захисту прав

і свобод людини і громадянина в умовах нових викликів, що постали перед суспільством та державою. При цьому, з метою реалізації відповідних стратегічних напрямів цієї Стратегії, для її впровадження та реалізації, залучаються органи та підрозділи Національної поліції України із визначенням для них конкретних завдань щодо реалізації цієї державної політики, яка охоплює широкий спектр питань у сфері прав і свобод людини та громадянина.

У цілому можемо констатувати, що дана Стратегія слугує організаційно-правовою основою скоординованої діяльності поліції та відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства задля вирішення пріоритетних національних завдань у сфері утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні, що відповідатиме євроінтеграційним прагненням нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення: 29.11.2021).
2. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> (дата звернення: 29.11.2021).
3. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р. / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-dij-z-realizaciyi-nacionalnoyi-strategiyi-u-sferi-prav-lyudini-na-20212023-roki-i230621-756> (дата звернення: 30.11.2021).
4. Уряд України затвердив план дій національної стратегії з прав людини: ПРООН в Україні долучилася до розробки національної стратегії, яка посилить дотримання прав людини в Україні. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2021/ukraines-government-approves-action-plan-for-new-national-human-rights-strategy.html> (дата звернення: 30.11.2021).

СРІБНА А. Ю.,
*студентка Навчально-наукового
інституту №1 Національної академії
внутрішніх справ*
Науковий керівник:
Демиденко В.О.
*професор кафедри конституційного
права і прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ УКРАЇНОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Останнім часом в різних країнах світу почали приділяти все більше уваги питанню, пов'язаним із розробкою системи прав, свобод, а також законних інтересів представників держави. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема захисту прав та свобод людини не обмежується територією лише однієї держави. Про це свідчить прийняття щодо них різних міжнародних договорів. Серед них слід виділити: Загальна декларація прав людини (1948), Конвенція про захист прав людини та основних свобод (1950), а також різні міжнародні договори. Перед Україною, як незалежною соціальною й правовою державою постає проблема вирішення низки економічних та соціальних питань. Найактуальнішими серед них являються: адекватне реагування органів влади на порушення прав людини, а також дотримання кожною особою її прав та виконання своїх громадських обов'язків.

Особливе місце в системі гарантії реалізації і захисту конституційних прав і свобод людини займає судовий захист прав і свобод як національними, так і міжнародними судовими інстанціями, і зокрема органами конституційної юстиції.

Одним із найважливіших міжнародних судових органів другої половини ХХ століття у сфері захисту прав і свобод людей став Європейський суд з прав людини, що функціонує на підставі Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.

Європейський суд з прав людини приймає та розглядає скарги щодо порушення прав людини державою після того, як відповідні скарги пройшли всі судові інстанції в цій державі та не були задоволені.

Зміст ст. 9 Конституції України дає всі підстави вважати, що Конвенція в Україні перебуває не поза межами, а безпосередньо вводиться до складу національного законодавства [1, с. 106-107].

Однією з найважливіших конституційних гарантій є судовий захист прав і свобод людини та громадянина. Право на судовий захист не може обмежуватися за жодних обставин. Конституція України поширила компетенцію судів на всі

правовідносини, що виникають в державі. Це означає, що особа може звернутися до суду за відновленням порушеного права, якщо вважає, що його порушено будь-яким чином або чиняться перешкоди в його здійсненні.

Близько 2 млн звернень громадян до суду за захисту своїх порушених прав, кількість таких звернень в Україні постійно збільшується [2, с. 3].

Ратифікація Україною Європейської конвенції про захист прав людини створила правові підстави для впровадження норм цього важливого документа про захист прав людини в нашій державі. Для України виникла проблема щодо узгодження законодавства з нормами Конвенції й практикою ЄСПЛ та впровадження їх у національну судову практику. Кількість задоволених ЄСПЛ скарг проти України зростає, особливо тих, що стосуються порушень ст. 6 Конвенції, що дає підстави говорити про неналежність реалізації норм Конвенції. Пересічні українці з успіхом звертаються до ЄСПЛ та виграють справи. Так, у 2008 р. ЄСПЛ ухвалив 126 рішень щодо України, а у 2010 р. – 109 рішень. За рішеннями ЄСПЛ Україна в 2009 р. виплатила близько 8 млн грн, у 2010 р. – 28 млн грн [3].

Проблемність виконання рішення у частині виплати відшкодування полягає в тому, що закон про виконання рішень ЄСПЛ не передбачає зобов'язання щодо визначення сум у Державному бюджеті України, необхідними для щорічної реалізації ухвал рішень ЄСПЛ. Оскільки Державний бюджет України приймається щороку, немає гарантій того, що необхідної суми буде передбачено в ньому регулярно. Тобто це питання залишається відкритим.

Отже, судова система не відповідає потребам судочинства та не забезпечує достатні процесуальні гарантії. Рішення часто не виконуються належним чином. Створення системи підпорядкування ЄСПЛ є прогресивним для української правової системи. Українське законодавство повинно чітко слідкувати за європейськими стандартами, збереження справедливості, чесності та збереження правової безпеки людини в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Соловйов О.В. Застосування практик Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького Суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) : дис. канд. юрид. наук : «Теорія та історія держави та права; історія політичних і правових учень» / О.В. Соловйов; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка – Львів, 2011. – 207 с.
2. Капустинський В.А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини : дис. канд. юрид. наук : «Міжнародне право» / В.А. Капустинський ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 263 с.
3. Разік В.В. Право на справедливий судовий розгляд / В.В. Разік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fond.lviv.ua/wpcontent/biblioteka/Sprav_syd_dostyp1.pdf

4. Трофімова Л.В. Значення використання рішень Європейського суду з прав людини при вирішенні спорів вітчизняними судами та формуванні фінансово-правової культури / Л.В. Трофімова // Право України. – 2011. №7. – с. 116-124

ТАТАРОВСЬКА Я.В.,

курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту №2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К.Я., *доцент кафедри конституційного права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Структура міжнародного захисту прав дитини як компонент захисту прав людини відображається в статуті Організації Об'єднаних Націй, важливим принципом є поваги до прав і свобод людини без будь-якої дискримінації.

Складовою частиною системи прав людини є система прав дитини. Дитиною, відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини 1989 року, визнається “кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до даної особи, вона не набуває повноліття раніше”[1].

Загалом на даний час існує безліч міжнародних конвенцій, документів які спрямовані захищати невід'ємні права дитини, які можуть бути об'єктом посягань.

В даний період у державі питання прав дитини постає гострим чином, що потребує вирішення як на рівні міжнародних договорів, так і на рівні національного законодавства. В Конституції України зазначено рівність прав що стосується людей в цей же перелік входять і діти а саме це статті 24, 52, також в Конституції України висвітлюється перелік статей що відіграють велику роль для захисту прав дитини, це такі статті як 51 - охорона дитинства, заборону насильства над дитиною та її експлуатацію - ст. 52, право на життя - ст. 27, захист та допомогу держави дитині, позбавленій сімейного оточення -ст. 52, право на освіту - ст. 53.

Питання захисту дітей є дуже актуальними і в минулому і в сьогодення, тому деякі науковці присвячують своє життя на вивчення цього питання, і з них такі як: Ю. Буровим, О. Вінгловською, Л. Волинець, В. Денисовим, С. Киренко, В. Колісник, О. О Мордань, Г. П. Рабіновичем, Н. М. Савельєва, Р. В. Чубук, та ін.

Права дитини – можливості (свободи) неповнолітньої людини, необхідні для її існування, виховання і розвитку. Багато прав дитини збігаються з правами людини (право на життя, ім'я, отримання громадянства, вільне вираження своїх думок та ін.). Однак дитину у жодному разі не можна прирівнювати до дорослої

людину, у тому числі і в правових аспектах. Дитина має бути забезпечена особливими правами, особливим захистом. Особливі права дитини – це “права росту”, зумовлені її фізичною, розумовою, духовною незрілістю. Особливістю прав дитини є необхідність спеціального захисту цих прав, щоб були забезпечені можливості та сприятливі умови щодо вільного і повноцінного розвитку дітей[1].

Основні права дитини закріплені в таких міжнародно-правових документах, як Декларація прав дитини 1959 р. та Конвенції про права дитини 1989 р [1].

Невід’ємним правом кожної людини є право на життя. Це першочергове право що надається від народження і від нього походять вже інші права і свободи.

Стаття 6 Закону України "Про охорону дитинства" містить положення, що "кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров’я"[2,с.6].

В конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. закріпленні політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей віком до 18 років. Турбуючись про реалізацію прав дитини держава має створювати систему їх реалізації і забезпечити їх впровадження в державну систему, а також подбати про непорушність цього права і забезпечити достатню міру покарання за їх порушення. У конвенції зазначено досить великий перелік і інших прав дітей. Таких як право на життя, ім’я і набуття громадянства, право знати своїх батьків і користуватися батьківською турботою, право на переїзд до сім’ї, яка перебуває в іншій державі. право вільно висловлювати свої думки а також свобода думки, право особисто вибирати свою релігію, право на освіту, право на відпочинок і розваги, перелік цих прав є невичерпним. На міжнародному рівні ретельно захищають саме права дітей.

Напри великий жаль в Україні з початком конфлікту з країною агресором особливо гостро позначається на житті та розвитку дітей. З початком воєнних дій в Україні нагальними стають проблеми вимушено переселених дітей, дітей які опинились в зоні конфлікту, дітей загиблих військовослужбовців тощо. У 2015-2016 роках у рамках програми реформування соціальної сфери України відбулося скорочення соціальних програм щодо підтримки дітей [3,с.38].

Але з 2017 року Україна розпочала вдосконалювати свою нормативно-правову базу, а саме у 2017 році прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», підписано Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб із їх числа», прийнято Постанову Верховної Ради України «Про рекомендації Парламентських слухань на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист»». У Кодексі України про адміністративні правопорушення закріплена відповідальність за вчинення булінгу (2018 р.). З 2019 року криміналізоване домашнє насильство [3,с.39].

В умовах конфліктної ситуації в Україні першочерговим є забезпечення і охорона прав і свобод дітей як найбільш вразливої групи населення.

Права дитини є найбільш охороною сферою, саме тому що права дитини найпростіше обмежити, і тому контроль і охорона повністю залежить від держави, адже дитина не здатна забезпечити непорушність своїх прав.

Отже, підсумовуючи права дитини як однієї із складових частин загальної характеристики прав людини, який становить правовий статус будь-якої фізичної особи. Права дитини являється комплексом прав і свобод, який відображає правовий статус дитини відповідно до особливостей її розвитку у суспільстві. Розвиток дітей це розвиток нашої країни. Діти являється майбутнім держави. Саме тому сфера захисту прав дитини визначена Президентом України на державному рівні як головним пріоритетом розвитку держави. Тому приймається як найбільше нормативно-правових актів, за для охорони наших дітей. Охороняючи дітей- охороняємо своє майбутнє.

Список використаної літератури:

1. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Бєлов Д.М., Данканич М.М. Права людини. – Ужгород, 2003.- 189 С. ПРАВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ГРОМАДЯН Права дитини.
2. Про охорону дитинства: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 30, с.142.
3. Міністерство внутрішніх справ України львівський державний університет внутрішніх справ «захист прав дітей у правоохоронній діяльності» Курс лекцій Львів 2019 2 УДК 351.741:343.211.3-053.2/6](042.4), с.182

ТЕРЕЩЕНКО В. В.,

*магістра Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Наша цивілізація станом на 1 серпня 2021 р. налічує 7 млрд 900 млн людей, з яких майже третина, а саме 2 млрд 500 млн, є дітьми. В українських сім'ях наразі зростає 8 млн дітей та підлітків.

Ідея про права дитини стала основою демократичної свідомості нації та фундаментом правового суспільства. Одним із основних завдань у формуванні стратегії розвитку нашої держави є захист дитини як особистості у період її морального та духовного становлення.

Уперше знайомство майбутнього громадянина держави із правами людини відбувається у сім'ї, яка є первинним та основним виховним середовищем

дитини, де формується система цінностей та норм поведінки, де дитина вчиться бути відповідальною особистістю та громадянином, а батьки виступають прикладом та вихователями правової культури [1, с. 26-27].

У преамбулі Декларації «Про права дитини» відзначається: «...приймаючи до уваги, що дитина, через її фізичну, розумову незрілість, має потребу в спеціальній охороні і турботі, включаючи належний правовий захист, як до, так і після народження». У Декларації прав дитини проголошуються соціальні і правові принципи захисту і благополуччя дітей на національному і міжнародному рівнях. Десять принципів Декларації являють собою вперше почату спробу виділити особливу роль глобальної проблеми прав дитини і привернути до неї увагу світової громадськості. Декларація 1959 р. послужила основою для підготовки Конвенції про права дитини.

В Конвенції про права дитини наголошується, що «дитиною – є будь-яка людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, стосовно даної дитини вона не досягає повноліття раніше».

«Права дитини» є поняттям із категорії прав людини, в основі яких лежать дві цінності – людська гідність і рівність. На думку Дж. Донеллі, термін «права людини» вказує і на їх природу, і на джерело – це права, які кожний має тільки тому, що він – людина. Їх мають усі люди, незалежно від будь-яких обов'язків. Права людини ґрунтуються на понятті гідного життя, яке є природним для людей. Якщо права визначені відповідно до базової теорії людської природи, упроваджуються та виконуються, то вони повинні допомогти у створенні очікуваного типу людини, яка буде варта такого життя.

З цього погляду під поняттям «права дитини» слід розуміти можливості мати і розпоряджатися матеріальними, культурними та іншими соціальними благами й цінностями, користуватися основними свободами у встановлених законом межах, що забезпечує дитині нормальне функціонування і розвиток.

Ідея захисту прав дитини розвивалася поступово протягом багатьох століть. Але активізувався цей процес тільки в ХІХ ст., коли розвинулася концепція захисту прав дітей. Права дитини набули міжнародного правового визнання завдяки англійці Енглантайн Джебб, яка створила фонд під назвою «Врятуйте дітей» з метою надання допомоги тисячам нужденних дітей [2, с. 215].

Весь комплекс міжнародних правових стандартів щодо правового захисту дітей охоплює міжнародний правозахисний документ, який ратифікували майже всі країни світу, - Конвенція про права дитини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. Це комплексна угода, яка зобов'язує держави, які її ратифікували, вжити заходів щодо забезпечення та захисту прав дітей. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини 27 лютого 1991 р.

Важливе значення щодо правового захисту прав дітей мають документи Ради Європи, які ратифіковані в Україні: Конвенція про захист прав і основоположних свобод, ратифікована в Україні 17 липня 1997 р.; Європейська конвенція про здійснення прав дітей, ратифікована в Україні 3 серпня 2006 р. Приєднанням до цих конвенцій та їх ратифікацією наша країна не тільки поклала

на себе зобов'язання щодо захисту дітей, але й визнала свою відповідальність перед світовим співтовариством щодо забезпечення на всій території України всіх положень цих документів, підтвердила свій курс на підтримку загальнолюдських цінностей та розбудову демократичної держави.

Основою забезпечення прав дитини в Україні є Конвенція ООН про права дитини. Права дитини, визнані цією Конвенцією, згідно з традиційною класифікацією прав людини, можуть бути об'єднані в п'ять груп:

- громадянські права (право на ім'я та національність – ст. 7; право на самобутність – ст. 8; право на життя – ст. 6; право на захист від фізичного насильства – ст. 19, 34 та ін.);

- політичні права (свобода думки – ст. 12; свобода висловлювання – ст. 13; свобода зібрань – ст. 15; свобода переконань і віросповідання – ст. 14; вільний доступ до інформації – ст. 17);

- економічні права (ст. 4 визначає, що держави-сторони повинні вживати всіх необхідних правових, адміністративних та інших заходів для реалізації в тому числі й економічних прав дітей; побіжно це право передбачено і в ст. 32, 36);

- соціальні права (право на освіту – ст. 4, 28, 29; право на охорону здоров'я – ст. 24; право на соціальне забезпечення – ст. 26);

- культурні права (право на відпочинок і дозвілля, залучення до гри та участі в культурному й мистецькому житті – ст. 31).

Права дитини також групують за трьома категоріями: забезпечення, захист та участь. Діти мають права на забезпечення медико-санітарною допомогою та освітою. Вони мають право на захист від певних дій, наприклад тортур, експлуатації, необґрунтованого позбавлення сімейної турботи тощо. Діти також мають право на участь у рішеннях, що стосуються їх життя, і на участь у житті громади.

Створення широких можливостей щодо захисту прав дітей передбачено ст. 3 Конвенції ООН про права дитини, яка проголошує, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, судами чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Саме це положення є ключовим у державно-управлінській діяльності стосовно дітей.

Основним гарантом прав дітей у нашій державі є Конституція України. У ст. 52 Основного закону зазначається: «діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним».

Головний законодавчий акт, який імплементує положення Конвенції про права дитини – це Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III.

Слід також зазначити, що Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III у частині другій статті 6 класифікує дітей за критерієм досягнення 14 років: малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років, а неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років.

Що стосується поняття «підліток» і «підлітковий», то ці поняття застосовуються у багатьох законодавчих актах України, однак визначення цих понять наразі містять лише підзаконні нормативно-правові акти. Так, Тимчасові стандарти, критерії та індикатори надання медичної допомоги підліткам та молоді в центрах медичної допомоги підліткам та молоді, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 2 червня 2009 р. № 382, містять таке визначення поняття «підлітки» - це особи у віці від 10- 18 років.

Серед загальнодержавних програм, концепцій і стратегій щодо захисту прав дітей і підлітків слід також назвати такі, як:

1. Національна програма «Діти України», затверджена Указом Президента України від 18 січня 1996 р. №63/96;
2. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 148;
3. Концепція ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів, схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. № 1545;
4. Національна стратегія профілактики соціального сирітства на період до 2020 року, затверджена Указом Президента України від 22 жовтня 2012 р. № 609/2012 тощо.

Таким чином, Не зважаючи на сучасні тенденції сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Саме вона має виступати основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту, засобом збереження і передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей наступним поколінням [3, с. 23].

Отже, на сьогоднішній день міжнародні договори, учасницею яких є Україна, дозволяють вирішувати питання, пов'язані із здійсненням батьківських прав і виконанням обов'язків як матеріального, так і нематеріального характеру, незалежно від громадянства і місця проживання батьків і дітей.

Слід зазначити, що в Україні основні підходи до осмислення й реалізації прав дітей, визначених міжнародним та вітчизняним законодавством, протягом останнього часу істотно змінилися. Це пов'язано з посиленням уваги з боку держави до інтересів дітей, удосконаленням механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства, розвитком інституцій соціально-правового захисту дітей та багатьма іншими факторами.

Список використаних джерел:

1. Корнякова Т. Захист прав дітей – пріоритетний напрям наглядової діяльності // Прокуратура. Людина. Держава.– 2005.– № 11.– С. 20–28.
2. Карпачова Н.І Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. До 20-річчя ратифікації Україною Конвенції ООН про права дитини. – К., 2010. – 230 с.

3. Оніщенко Н., Сунєгін С. Права дитини: піклування сім'ї, стурбованість суспільства, допомога держави, увага науковців. Віче. 2013, № 17. С. 22-24.

ТЕРЕЩЕНКО Л. В.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної Академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СВІТОВА ТА НАЦІОНАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПИТАНЬ ЩОДО ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА

Згідно Закону України «Про громадянство України» громадянство України – це правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках [2].

Громадянство для кожної людини є дуже важливим фактором. Громадянство визначає політичний і соціальний статуси, що тягне за собою матеріальне й духовне благополуччя. Громадянство надає можливість людині користуватися державними гарантіями прав і інтересів не тільки всередині країни, але і поза її межами.

Будь яка особа вступає у відносини з державою. Ці відносини стосуються як економічної так і політичної сфери. Якщо мова іде про особу, то це економічні відносини. Політичні відносини стосуються громадян країни, так як виникає політична приналежність конкретного індивіда до конкретної держави. Враховуючи вище викладене можна стверджувати про можливість фізичної особі бути суб'єктом державно-правових відносин які виникають лише в тих випадках коли особа набуває правовий статус громадянина країни.

Дана концепція розділяє особистість на людину і громадянина та відповідно наділяє особистість правами людини і громадянина і втілена майже у всіх Конституціях зарубіжних країн.

Питання подвійного громадянства в сучасний період є дуже актуальним. Враховуючи міграційні процеси, особливості країн (прості чи складні), форми держави, виникають питання стосовно правового взаємозв'язку громадян з даною країною.

Конституція України, стаття 4, передбачає єдине громадянство[1].

Множинне (подвійне) громадянство (біпатризм, поліпатризм) – це правове становище фізичної особи, яка одночасно перебуває у громадянстві двох чи більше країн.

У деяких країнах розрізняють громадянство особи, яке більше стосується участі у внутрішньому політичному житті країни та національність, яка стосується міжнародного статусу особи.

Подвійне громадянство – результат колізії законів про громадянство різних держав. Воно може виникнути, наприклад, при народженні дітей від батьків, що мають різне громадянство, при натуралізації та ін.

Законодавство України містить норми, що регулюють правовідносини подвійного (множинного) громадянства. Статтею 2 Закону України "Про громадянство України" передбачено: "Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України".

Разом з тим, добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, згідно ч.1 ст. 19 цього Закону, є підставою для припинення громадянства України. Проте не слід це розцінювати як заборону подвійного громадянства, оскільки втрата громадянства України відбувається не автоматично з набуттям громадянства іншої держави, а виключно з дня видачі Указу Президента України про припинення громадянства щодо певної особи. Таким чином, твердження про заборону подвійного громадянства в Україні є помилковим.

Не вважаються добровільним набуттям іншого громадянства такі випадки:

1. Одночасне набуття дитиною за народженням громадянства України та громадянства іншої держави чи держав;
2. Набуття дитиною, яка є громадянином України, громадянства своїх усиновителів унаслідок усиновлення її іноземцями;
3. Автоматичне набуття громадянином України іншого громадянства внаслідок одруження з іноземцем;
4. Автоматичне набуття громадянином України, який досяг повноліття, іншого громадянства внаслідок застосування законодавства про громадянство іноземної держави, якщо такий громадянин України не отримав документ, що підтверджує наявність у нього громадянства іншої держави.

Крім того пункт 1 частини першої статті 19 Закону України «Про громадянство України» не застосовується, якщо внаслідок виходу з громадянства України громадянин України стане особою без громадянства.

Сучасне міжнародне право не містить єдиної загальновизнаної регламентації питань щодо подвійного громадянства. А тому можна виділити наступні категорії таких договорів:

- про ліквідацію та запобігання самого подвійного громадянства,
- про ліквідацію наслідків подвійного громадянства (при наданні дипломатичного захисту, виникненні питання про обов'язкову військову службу осіб з подвійним громадянством),
- договори, які не забороняють множинне громадянство, але спрямовані на подолання його негативних наслідків
- договори, спрямовані на взаємне визнання права громадян на множинне (як правило, подвійне) громадянство та врегулювання питань, що при цьому виникають.

Якщо аналізувати законодавство з питання подвійного громадянства в країнах світу, то можна прийти до розуміння того, що держави по різному ставляться до подвійного громадянства. Як показує світова практика великі і

розвинені країни допускають подвійне громадянство, наприклад США, хоча законодавство не містить поняття «подвійне громадянство». Дозволено подвійне громадянство також у Греції та Туреччині. Деякі країни укладають угоду з іншими країнами про подвійне громадянство. Наприклад Чилі уклала угоду про подвійне громадянство з Іспанією.

Але є і держави, вийти з громадянства яких неможливо. Наприклад, згідно з цивільним кодексом Ірану, відмовитися від іранського громадянства практично неможливо. І його отримання в багатьох випадках не залежить від волі людини: будь-хто, у кого батько - іранський громадянин, автоматично теж вважається громадянином цієї країни. І не важливо, де народилася і де проживає ця людина - в Ірані чи за його межами [1].

Враховуючи вищевикладене можна зазначити, що для вирішення питання подвійного громадянства слід враховувати не тільки національне законодавство але норми і принципи міжнародного права, так як на норми і принципи, що регламентують питання подвійного громадянства впливають різні чинники такі як історичні, правові, культурні та інші.

Історія України свідчить про те, що на території України в різні часи і в сучасний час проживає багато національностей. Крім того міграційні процеси, що посилюються в останні роки, а саме виїзд працездатного населення з території України, в процесі чого відбувається припинення громадянства України, викликає необхідність переглянути норми та принципи національного права стосовно єдиного або подвійного громадянства враховуючи, що в українському суспільстві є запит на подвійне громадянство.

Список використаних джерел:

1. Конституція України 1996 року посилка на електронний сайт - zakon.rada.gov.ua
2. Закон України «Про громадянство України від 15 січня 2001 року посилка на електронний сайт - zakon.rada.gov.ua
3. Українці хочуть подвійне громадянство і паспорт ЄС: умови і переваги. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine>
4. Подвійне громадянство у світі: дозволено часто, але не завжди і не всім <https://www.dw.com/uk/podviine-hromadianstvo-v-sviti-dozvoleno>

УЛЯНЧЕНКО Ю.О.

ад'юнкт кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Одним із основних засад функціонування держави є верховенство права, законність та гуманність, повага до людини та її конституційних прав і свобод. Відтак, особливий науковий і практичний інтерес становить дослідження правових механізмів забезпечення прав і свобод у світі, в Україні тощо. В умовах

агресії Російської Федерації проти України на Донбасі, проведення Операції об'єднаних сил на сході України, окупації територій Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, зростання кількості правопорушень у сфері захисту прав і свобод громадян стає викликом забезпечення належного рівня правопорядку в Україні. Одним із шляхів його досягнення є комплексний аналіз правової природи, витоків формування, стану нормативно-правової бази та організаційно - правового забезпечення прав і свобод громадян, реформування органів правопорядку з урахуванням міжнародного досвіду.

На сьогодні актуальним питанням для світової спільноти є захист прав і свобод кожної людини. Без них неможливі ні людське співіснування, ні самореалізація людини. У світлі останніх подій сьогодення (Революція Гідності, АТО, ООС) зазначена проблема особливо гостро постає для України, держави, яка, незважаючи на суттєві перешкоди, рухається шляхом демократичних змін, становлення справжнього народовладдя. Визначальною рисою сучасного етапу розвитку України є реформування різних сфер соціального життя, насамперед у сфері правоохоронної діяльності. Удосконалення діяльності правоохоронних органів в умовах сучасних внутрішніх і зовнішніх викликів національній безпеці, приведення їх у відповідність до сучасних реалій суспільних відносин, стандартів розбудови демократичної правової держави і становлення громадянського суспільства є центральним елементом.

10 грудня 1948 р., Генеральною Асамблеєю ООН була ухвалена «Загальна декларація прав людини», в якій вперше у світовій історії були визначені головні права і свободи людини [1].

Права людини – це моральні права, які має кожна особа у світі просто лише завдяки тому, що він або вона є людиною. Вимагаючи дотримання наших прав людини, ми морально вимагаємо, зазвичай від уряду нашої країни, не робити чогось, тому що це є втручанням у мою особисту сферу, поспранням моєї особистої гідності. Ані інша людина, ані будь-який уряд не можуть позбавити нас наших прав і свобод.

Система конституційних прав людини і громадянина в Україні охоплює теоретично максимально всеосяжний спектр прав і свобод у виборі способів і засобів життєдіяльності кожної людини, що проживає чи перебуває в нашій країні. І це, безумовно, позитивне надбання нашого суспільства. Однак практична реалізація та захист цих прав і свобод майже щоразу наштовхуються на значні перепони і перешкоди, що мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер та є підґрунтям для невирішених проблем у цій сфері.

До проблем реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні в контексті верховенства права можна віднести:

низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства;

незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності;

низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності;

нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконалість функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті;

низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих й групових (кланових) інтересів;

відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади;

високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні;

відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством [2].

Саме верховенство права як універсальний феномен формування оптимальної збалансованості суспільних, особистісних і державних відносин надає можливість кожній людині зреалізувати в повному обсязі власні права і свободи [3; 4; 5]. В цьому контексті світове співтовариство накопичило достатній досвід втілення верховенства права в державах із розвинутими правовими системами та демократичними формами і методами державного устрою і правління. Треба адаптувати ці світові і національні правові цінності до реалій нашого суспільного і державного життя та проявити політичну, корпоративну та індивідуальну волю і стійкість у їх запровадженні, долучивши до цієї важкої та довготривалої роботи весь механізм державної влади і громадянського суспільства України.

Список використаних джерел:

1. Мартинов А. Ю. . Загальна декларація прав людини 1948 // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2020. — ISBN 944-02-3354-X.
2. Сущенко В. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні / Наукові записки НаУКМА. Том 129. Юридичні науки, 2006. – С. 28–32.
3. Дворкін Роналд. Серйозний погляд на права / Роналд Дворкін ; пер. з англ. А. Фролкін. – К. : Основи, 2001. – 519 с.
4. Козюбра М. І. Права людини і верховенство права / М. І. Козюбра // Право України. – 2010. – № 2. – С. 24–35.

5. Таманага Б. Верховенство права : історія, політика, теорія /Браян Таманага перекл. з англ. А. Іщенка. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 208 с.

ФІЛІПЕНКО І. В.

*курсантка Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Протягом всього існування людства залишається питання прав людини, можливість їх реалізації та захисту. Утвердження, забезпечення, реалізація прав людини є важливим показником, що вказує на демократичність та соціальність держави, а також на те, що така держава є правовою. Гарантії дотримання прав людини та їх захисту закріплені як в національних, так і в міжнародних нормативних актах.

Конституція України передбачає, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і напрями діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ст. 3).

Ст. 3 Конституції положенням, наголошуючи на тому, що «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Права і свободи людини і громадянина, що закріплені в чинній Конституції України, не є вичерпними, тобто в майбутньому система прав і свобод може бути розширена і вдосконалена. Проголошення на конституційному рівні захисту прав і свобод людини як вищої соціальної цінності означає кореспондуючий обов'язок держави утворювати спеціальні установи з охорони таких прав і свобод: суди, органи охорони громадського порядку, прокуратуру, інститут Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, визначити основи їхнього правового статусу в Конституції України, інших нормативно-правових актах. Гарантом прав і свобод людини і громадянина виступає Президент України (ст. 102), обов'язок вживати заходів щодо їх забезпечення покладений на Кабінет Міністрів України (п. 2 ст. 116). Правозахисна функція виступає головною в діяльності судової влади, а місцеві державні адміністрації на відповідній території зобов'язані забезпечувати законність і правопорядок, дотримання прав і свобод громадян (п. 2 ст. 119).

Слід зауважити, що за роки незалежності в нашій державі утворена досить задовільна законодавча база по правах людини і громадянина. Перш за все, як

відмічалось вище, у цих прав є чіткі конституційні гарантії, а також був прийнятий цілий ряд законодавчих актів, які безпосередньо стосуються цієї сфери. Серед законодавчих актів, що є найбільш важливими в зазначеній сфері, слід назвати такі: Закони України «Про громадянство в Україні» (нова редакція), «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини», «Про імміграцію», «Про біженців», «Про мови в Україні», «Про реабілітацію жертв політичних репресій», «Про приєднання України до Конвенції ООН про статус біженців і Протоколу про статус біженців» тощо [1].

Таким чином, кожний із вище перелічених законів відповідно сприяє забезпеченню соціальних стандартів і гарантій, є вимогам світового співтовариства щодо забезпечення захисту прав людини і громадянина.

До пріоритетних прав і свобод Конституція України віднесла й політичні права і свободи, які істотно збільшилися в кількості. Згідно з чинною Конституцією систему політичних прав і свобод громадянина в Україні складають: право на свободу об'єднання в політичні партії і громадські організації (ст. 36); право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування (ст. 39); право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40).

До системи основних економічних прав вперше було додано право приватної власності, тобто право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42); право користуватися об'єктами суспільної власності – державної, комунальної, власності народу (ст. ст. 13, 41). Істотні зміни зазнала і система соціальних прав, зокрема наряду з традиційними правами – правом на працю (ст. 43); на відпочинок (ст. 45); правом на соціальний захист (ст. 46); на житло (ст. 47); правом на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування (ст. 49) – до основних соціальних прав віднесено право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (ст. 44); право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48) тощо.

До культурних прав і свобод людини і громадянина належить право на освіту (ст. 53); свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54).

Таким чином, конституційні права і свободи – це встановлені Українською державою, закріплені в її Конституції та інших законодавчих актах певні можливості, які дозволяють кожному громадянину обирати відповідний вид

свої поведінки, користуватися політичними, соціально-економічними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах.

У зв'язку з тим, що держава не забезпечує достатньою мірою реалізацію прав і свобод громадян, зростає їхня недовіра до держави і посилюється відчуження від влади. Такий стан речей є причиною суспільної апатії, яка викликана байдужістю, безвідповідальністю відповідних владних структур. На забезпечення прав людини негативно впливає також жорстке протистояння політичних сил, які підривають стабільність суспільства, стабільність конституційного ладу, а низький рівень правової культури посадових осіб і громадян, падіння моральних цінностей – не є оптимальним фоном для забезпечення прав людини і громадянина.

Таким чином, нині реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. Він виступає важливішим завданням не тільки функціонування, а й існування української державності. Тому слід мати на увазі, що забезпечити дотримання прав людини в Україні можливо тільки за допомогою ефективного реформування системи влади та дотримання комплексного підходу до забезпечення прав людини як з боку держави, так і громадянського суспільства.

Підсумовуючи викладене, питання, пов'язані з проблематикою прав людини, у Конституції України займають важливе місце та мають найактуальніше значення, а їх практичне вирішення допоможе забезпечити відповідну практику, наповнити її демократичним змістом. Перспектива розвитку такої політики в нашому суспільстві й у нашій державі багато в чому буде визначати реальність нормативного застосування, реальність самої Конституції [8].

Верховна Рада України, як вищий законодавчий орган держави, здійснює захист прав і свобод людини і громадянина через законотворчу діяльність, через організацію спеціальних парламентських слухань, де обговорюються перспективні плани законодавчої діяльності по профільних проблемах, здійснення контрольних функцій за діяльністю правоохоронних органів і місцевих державних адміністрацій у сфері прав людини.

Слід відмітити, що поки права людини фактично мають більше декларативний, ніж реальний характер, переважно проголошені, аніж гарантовані. Важливою причиною наявних проблем у галузі реалізації прав і свобод є те, що юридичні норми, які стосуються прав і свобод особи, об'єктивно не відповідають фактичним соціальним можливостям, які вони опосередковують. Через економічні проблеми держава фактично не спроможна забезпечити і гарантувати всім громадянам більшість проголошених у Конституції соціальних і економічних прав і свобод.

Іншою, не менш важливою проблемою є недоліки в самому законодавстві: недостатньо розроблені юридичні механізми реалізації і захисту тих чи інших прав і свобод, між ними існують певні внутрішні суперечності. Наприклад, чинне законодавство України про місцеве самоврядування потребує суттєвого вдосконалення з метою забезпечення пріоритетності прав людини і громадянина

в організації і діяльності органів місцевого самоврядування; розширення кола суб'єктів права на участь у місцевому самоврядуванні; розбудови повноважень органів місцевого самоврядування у фінансово-бюджетній сфері, дійсної реалізації принципу формування державного бюджету «знизу», збільшення долі місцевих бюджетів у консолідованому загальнодержавному бюджеті з метою зміцнення матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування. Цьому сприятиме закріплення та розширення повноважень місцевого самоврядування у сфері розвитку і підтримки малого та середнього підприємництва, працевлаштування місцевих жителів. Потребує також вирішення й питання створення системи органів адміністративної юстиції для правового захисту місцевого самоврядування, прав і свобод людини і громадянина в сучасних умовах державотворення. Тільки вирішивши ці проблеми, ми наблизимося до побудови правової держави, в якій права і свободи особи дійсно виступають головним напрямом її функціонування.

Висновки. Таким чином, в основу Конституції України закладено принципово нову правову сукупність зовнішньої і внутрішньої державної політики України, що спрямована на утвердження й забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Необхідно вважати й те, що нині в Україні набуває поширення теорія визнання людської гідності, яка є інтегративною властивістю природи людини та виступає як один з інституційних джерел її основних прав. Держава має визнавати людину найвищою соціальною цінністю, легалізувати, охороняти, захищати її права і свободи, гарантувати їх реальне здійснення. Вона повинна створювати для неї всі необхідні умови для гідної праці, надавати соціальну допомогу тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел:

1. Удовенко Г. Забезпечення прав людини / Голос України. 2003.
2. Тодика Ю. Н. Конституційні основи формування правової культури: Райдер, 2001. – С. 43.
3. Погорілко В. Ф. Конституція України. Проблеми теорії і практики 2001.. – С. 141-158.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Ради України. – 1997– Ст. 263.
5. Человек: философ. словарь / под общ. ред. И. Т. Фролова. – М. : Наука, 2000. – С. 3-7.
6. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини / Ю. Шемшученко // Право України. – 2001. – № 8. – С. 13-16.
7. Чермних В. Права людини в Україні / Зубко // Нова політика. – 2001. С. 13.
8. Рабінович П. М. Моральна шкода та право на її компенсацію: загальнотеоретичний підхід . Право України. – 2002. – № 4. – С. 29.

ХОРОША Я. А.,

студент 2 курсу Навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧИЖОВ Д. А.

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Конституційні права, права і свободи людини і громадянина є основними елементами правового статусу особи. Вони забезпечують формування і забезпечення всебічного розвитку особи. Сприяє її задоволенню потреб та інтересів

ПОЗ давніх часів права людини становлять одну із довічних проблем існування і соціально-культурного проблем людства. На сьогоднішній день проблема прав людини є найважливішою у міждержавних відносинах.

В своєму підручнику О. О. Майданнику вдало підкреслює важливість різниці двох доволі схожих понять «Насамперед слід враховувати загальновизнаний факт про те, що поняття «права людини» і «права громадянина» близькі, але не тотожні. Вони не співпадають за своїм змістом та природою, оскільки є відображенням різних аспектів у правовому становищі особи» важливо не плутати ці значення адже це буде помилково [1, с.71].

Для початку визначимо поняття «прав людини». Поняття «права людини» акцентує свою увагу на невідчужуваності та непорушності, ці права нам даються з народження, «є основою правового статусу особи і до них належать права: на життя; на повагу до гідності» [2,с.67] вони мають природну сутність, найголовніше що вони існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави та є об'єктом міжнародно-правового регулювання. Також це поняття тлумачиться як «особистісні права» та має своє закріплення в Конституції України в статті 27-35 [3,с.8].

Що ж в собі становить зміст поняття «право громадянина». Загалом «право громадянина» включає в себе характеристики прав особи саме як громадянина певної держави. Перш за все це можливість брати участь в управлінні в управлінні суспільними і державними справами [4].

Поняття «свобод людини і громадянина» Давидова М. тлумачить так: «Поняття «свободи людини і громадянина» можна визначити як встановлена і гарантована законодавством сфера автономії людини і громадянина у взаємовідносинах з державною владою та іншими членами суспільства» Йде мова про таке як свобода волевиявлення, думки, переконань, совісті, захист

людини від втручання в її особистісне життя тощо [5,с.105]. Як зазначає О. Ф Скакун: «Правовий статус особистості відображає юридичне закріплення досягнутого суспільством обсягу свободи особистості». Правовий статус особистості - це для початку система яка складає в собі права і обов'язки, закріплених в Конституції та інших правових актах, документах що мають нормативний зміст. Обґрунтовується це тим що «Права і обов'язки-основний вихідний елемент права», а отже «правовий статус людини і громадянина може бути охарактеризований як система прав та обов'язків, законодавчо закріплюваних державою в конституціях та інших юридично-нормативних актах» [6].

Список використаних джерел:

1. Слінько Т.М., Летнянчин Л.І., Колісник В.П. та ін. Конституційне право України. Харків: Право, 2020. 592 с.
2. О. О. Майданник. Конституційне право України: навчальний посібник / О. О. Майданник. — Київ: Алерта, 2011. — с. 71 -72,80
3. Конституція України: станом на 3 вересня 2019 р.: відповідає офіційному тексту. Харків: Право, 2019
4. М.В. Ковалів, М.Т. Гаврильців, М.М. Бліхар КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК Львів – 2014 с.67
1. 5. Давидова М. Конституціоналізм як гарантія забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні / М. Давидова // Людина і політика. — 2001. — С. 105.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / О.Ф Скакун. — Харків : Консум, 2000 — 704 с.

ЦИРУЛІК А.Ю.,

магістр Навчально-наукового інституту №3, Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К.Я.,

доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВО НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ І ВІРОСПОВІДАННЯ

Зміст права на свободу світогляду і віросповідання визначається безпосередньо у ст. 35 Конституції України, де зазначено, що це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноосібно чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Свобода світогляду передбачає можливість мати право на власні погляди щодо природи, людини і суспільства та змінювати їх, сповідувати релігію або бути атеїстом, не бути примушеним з боку держави або інших

суб'єктів суспільних відносин до певного світогляду і ставлення до релігії, а також право виховувати дітей відповідно до своїх власних переконань та ставлення до релігії. Адже церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа - від церкви. Свобода віросповідання передбачає право кожного, хто сповідує певну релігію, відправляти релігійні культи й обряди, вести різноманітну релігійну діяльність. Однак при користуванні своїм правом на свободу світогляду та віросповідання людина повинна утримуватися від порушення прав інших людей, зазіхання на їхню свободу. Закон передбачає важливі принципи взаємодії держави та церкви. Держава з повагою ставиться до релігійних переконань своїх громадян. Так, віровчення деяких конфесій не дозволяє їхнім прибічникам брати до рук зброю або давати клятви. У цьому випадку, коли виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку може бути за клопотанням громадянина замінене альтернативною (невійськовою) службою. Інші релігії не дозволяють своїм вірним отримувати будь-які номери, у зв'язку з чим передбачено їхнє право відмовитися від отримання податкового ідентифікаційного коду. Крім того, держава гарантує таємницю сповіді — священнослужитель не може бути допитаний з приводу відомостей, які стали йому відомі на сповіді.

Дане право досить актуально для України, адже наш шлях – інтеграція в ЄС, який характеризується як вільний простір, де кожен має право на власний світогляд і віросповідання, за жодних обставин не може бути дискредитованим за ним. Так стаття 9 Європейської конвенції: «Свобода думки, совісті і релігії» у частині першій фактично повторює правові засади, проголошені у статті 18 Загальної декларації, а саме: «1. Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно». Водночас частина друга статті 9 зазначеного європейського нормативного акту доповнює постулати щодо свободи думки, совісті та релігії і вказує на виняткові випадки, коли така свобода може бути обмеженою. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб». Таким чином, уряди держав-членів Ради Європи, окрім утвердження в Європейській конвенції міжнародних нормативних прерогатив на свободу думки, совісті та релігії людини проголошених ООН, все ж вказують на можливість обмеження їхньої реалізації, якщо такі обмеження, перш за все, передбачені чинним законодавством демократичного суспільства та покликані захищати громадську безпеку, публічний порядок, здоров'я чи моральні засади, а також покликані захищати права та свободи інших членів суспільної ланки.

Розглядаючи питання забезпечення права громадян України на свободу світогляду і віросповідання, Уповноважений з прав людини виходить з того, що

в сучасному світі відбувається переосмислення і нове сприйняття базових людських цінностей, які є основою прав і свобод людини, її гідності та духовного суверенітету. До них належать і свобода думки, совісті та релігії. Свобода совісті перебуває в тісному взаємозв'язку з світоглядними основами буття людини і є природним невідчужуваним правом кожної людини на вільний, узгоджений з власною совістю вибір відповідних духовних цінностей і орієнтирів. Не випадково, що практична реалізація права на свободу світогляду та віросповідання в аспекті міжнародно-правових стандартів є важливим критерієм оцінки гуманістичної сутності держави, її демократичності.

Уповноважений з прав людини враховує також і те, що світова і європейська спільнота визнала за необхідне закріпити в міжнародних документах положення про свободу світогляду та віросповідання, передусім у Загальній декларації прав людини (ст. 18), Конвенції про захист прав і основних свобод людини (ст.9), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 18), а також у спеціальній Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на ґрунті релігії і переконань. Ці положення відображені в ст.35 Конституції України, де чітко визначено право кожного громадянина на свободу світогляду та віросповідання, що включає свободу кожного сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, здійснювати релігійну діяльність. Важливим є положення Конституції про те, що в Україні церква відокремлена від держави, а школа від церкви і що жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

23 квітня 1991 р. в Україні було прийнято базовий закон, що регулює усі правовідносини, пов'язані зі свободою совісті і діяльністю релігійних організацій. Це Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації", зміни і доповнення до якого вносилися законами 19 лютого і 23 квітня 1992 р., 5 травня і 23 грудня 1993 р., 22 грудня 1995 р., 17 грудня 1996 р., 17 грудня 1996 р.

Важливим законом, що регулює правовідносини віруючих і держави, є також вже зазначений Закон України "Про альтернативну (невійськову) службу", прийнятий 12 грудня 1991 р., із змінами і доповненнями прийнятий у новій редакції 18 лютого 1999 р. На думку експертів розвинутих країн світу, українське законодавство з питань свободи совісті та релігії в цілому є демократичним і відповідає міжнародним стандартам. Останніми роками воно значною мірою сприяло своєрідному відновленню релігійного життя в Україні, а отже, і практичній реалізації права її громадян на свободу світогляду та віросповідання. Про це свідчать дані соціологічних досліджень, зокрема опитування, проведеного Українським центром економічних і політичних досліджень.

Отже, згідно з цією нормою, кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором, не може бути порушено право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання. Ніхто не може встановлювати обов'язкових переконань і

світогляду. Не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином свого ставлення до релігії, до сповідання або відмови від сповідання релігії, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчання релігії. Здійснення свободи сповідувати релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, які необхідні для охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян, встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням України. Держава захищає права й законні інтереси релігійних організацій, сприяє встановленню відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами, які сповідують релігію або не сповідують її, між віруючими різних віросповідань та їхніми релігійними організаціями, бере до відома й поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать чинному законодавству. Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії. В підсумку можна сказати, що право на сповідання релігії надійно захищене, а захищає його наше законодавство та держава. Таку політику слід вважати правильною, адже в Україні досить багато національних меншинств, до світогляду яких необхідно ставитись з повагою, таке ставлення характеризує нашу країну як демократичну, сучасну, правову та європейську.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» редакція від 31.01.2019.
2. Паливода А.В. Книга Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» .
3. Онищук І.І. «Правовий статус свободи совісті та релігії в історико-правовому контексті східних церков візантійського обряду».
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права — Ратифікація від 19.10.1973

ЧАНТАЙ С. В.,

*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук*

ВПЛИВ COVID-19 НА ПРАВА ЖІНОК В УКРАЇНІ

Виклики, які стоять перед цілим світом та перед Україною зокрема через COVID19, пов'язані із захистом прав людини і забезпеченням гендерної рівності.

Наслідки пандемії мають непропорційний вплив на жінок та дівчат в Україні, зокрема що стосується сфери трудових, сімейних відносин та захисту від гендерно зумовленого насильства. Оскільки криза коронавірусу є глобальною і матиме довгостроковий вплив, передусім на становище жінок та дівчат в Україні, важливо дослідити, з якими викликами стикаються жінки, як криза вплинула на реалізацію і захист прав жінок та забезпечення гендерної рівності в Україні.

Пандемія COVID-19 швидко внесла свої корективи на ринку праці, внаслідок чого були прийняті і зміни до Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) та передбачена така форма організації праці, як дистанційна (надомна) робота [1]. Щонайменше третина працюючих жінок змогли і оцінити переваги роботи дистанційно, і стикнутися з проблемами і труднощами, вирішення яких вимагає спільних зусиль держави та роботодавців.

Увагу приділемо проблемі дистанційного режиму роботи. За відсутності гендерної політики в компанії призводить до збільшення навантаження на жінок. Адже жінки під час карантину через спалах COVID-19, окрім виконання своїх професійних обов'язків, виконували одночасно і домашню роботу (прибирали, готували тощо), а також допомагали з навчанням дітям, які теж вчилися дистанційно вдома. Неоплачувана домашня праця (яку наразі здебільшого виконують жінки) у випадку дистанційної роботи погіршує становище жінок, призводить до надмірного їх навантаження.

Для зменшення дискримінації жінок та забезпечення належних можливостей конкурувати з чоловіками нарівні у сфері трудових відносин потрібно проводити широкі інформаційні кампанії, які сприяли б подоланню наявних у суспільстві гендерних стереотипів та активному залученню чоловіків до розподілу домашніх обов'язків.

Під час карантину було зафіксовано численні звернення з приводу порушення трудових прав працівників, про що зазначали учасниці фокус-групових досліджень, серед яких адвокатки системи безоплатної правової допомоги, громадських організацій тощо.

У II кварталі 2020 року звернень від працівників про порушення законодавства про працю було отримано 8758 (за винятком Донецької області, яка не подала даних), із них 48,9% – від жінок (без Закарпатської області, яка не могла визначити стать заявників). Це можна пояснити тим, що пандемія є об'єктивним чинником зниження якості життя, а тому пов'язані з нею можливі зазіхання на трудові права сприймалися працівниками радше як вимушені негативні зміни в організації праці, а не порушення таких прав. Крім того, про новели трудового законодавства, запроваджені у зв'язку з карантинном, громадяни довідуються поступово, а тому не одразу ідентифікують їх порушення [2].

Карантинні обмеження викликали вимушені зміни в роботі підприємств, установ, організацій та підприємців, зокрема зупинення роботи та звільнення працівників. Згідно з даними Державного центру зайнятості, у період карантину жінки і чоловіки в однаковому співвідношенні отримували статус безробітних, проте чоловіків значно частіше працевлаштовували, ніж жінок.

Пандемія коронавірусу в Україні негативно вплинула на фінансову спроможність жінок забезпечувати себе необхідним рівнем якості життя, чимало сімей опинилося у скрутному економічному становищі. Спостерігаються труднощі, з якими стикнулися внутрішньо переміщені особи (надалі – ВПО). За різними даними, у різні періоди кількість жінок серед ВПО становила приблизно 60%. Водночас різні дослідження наголошують на більшій економічній вразливості жінок-ВПО порівняно з чоловіками, гіршому доступі до послуг та більшій кількості обов'язків. У 2019-му результати дослідження Міжнародної організації праці спільно з Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України й Міністерством соціальної політики України показали, що 79% всіх ВПО, які активно шукають роботу, – це жінки.

Жінки-підприємці більшою мірою зазнавали негативного впливу COVID-19, оскільки більше задіяні в тих господарських сферах діяльності, які найчастіше піддавалися карантинним обмеженням та заборонам.

Від початку запровадження карантину в інформаційному просторі розпочалися дискусії щодо збільшення кількості розлучень, викликаних неможливістю спільного проживання у замкненому просторі, особливо коли це стосується сімей, де має місце домашнє насильство.

Пандемія COVID-19 та запроваджені карантинні заходи негативно впливають на економічну систему країни та ринок праці. Відпустки за власний рахунок, які беруть працівники, звільнення за власним бажанням та скорочення посад чи ліквідація підприємств впливають і на виконання батьками своїх обов'язків щодо утримання дітей. У гіршому становищі у цій ситуації опиняються жінки, з якими, як правило, проживають діти після розірвання шлюбу. Адже якщо батько дітей не платитиме аліментів чи платитиме їх у значно меншому розмірі, на жінок покладається обов'язок повною мірою самостійно забезпечити дітям належні умови проживання, харчування тощо.

Під час пандемії захист постраждалих від домашнього насильства був одним із ключових питань у середовищі правозахисної спільноти та жіночих громадських організацій.

Згідно з даними «Керівних положень для Європи: Захист прав жінок і дівчат у період пандемії COVID-19 та її наслідків», «до початку пандемії повідомлялося, що кожна п'ята жінка в ЄС зазнавала певної форми фізичного та/або сексуального насильства з боку нинішнього або попереднього партнера. З початку пандемії притулки, екстрені служби довіри, організації та офіційні установи повідомляють про стрибок повідомлень про жінок та дівчат, яким загрожує насилля вдома. За останніми даними ВООЗ, екстрені дзвінки жінок, які зазнають погроз або насильства з боку їхнього партнера, зросли до 60% порівняно з минулим роком у багатьох європейських країнах. У деяких країнах влада вказує на зменшення кількості повідомлень про випадки домашнього насильства, що може вказувати на обмежені можливості повідомлення про насильство жінками, які проживають разом із кривдником» [3].

У дослідженні ООН Жінки «COVID-19 та надання основних послуг для тих, хто пережив насильство над жінками та дівчатами» звернуто увагу на те, що виникають труднощі у дівчат і жінок, аби повідомити про насильство правоохоронним органам чи відповідним службам довіри, у зв'язку з тим, що вони цілодобово проживають зі своїми кривдниками, відповідно не мають фізичної можливості навіть зателефонувати з цією метою. Заразом акти правоохоронних органів, спрямовані на захист постраждалих, не виконуються, сприяючи безкарності, тим часом насильство щодо жінок зростає [4].

Термінові заборонні приписи, що є заходом негайного реагування на випадки домашнього насильства у разі загрози життю та здоров'ю постраждалої особи, у період карантину виносилися лише у 23,8% випадків, тимчасом як у період з січня по березень 2020 року поліція виносила термінові заборонні приписи у 28,4% випадках.

Отже, у період до запровадження карантину працівники правоохоронних органів частіше (у 5% випадків більше) застосовували термінові заборонні приписи, спеціальні заходи захисту постраждалих від домашнього насильства, які можуть містити вимогу до кривдника покинути місце проживання / перебування постраждалої особи.

Це підтверджує твердження жіночих правозахисних організацій про відсутність ефективних заходів реагування з боку працівників поліції в період карантину. Зокрема, стверджується, що поліція не виносить термінових заборонних приписів, які містять вимогу залишити місце проживання / перебування постраждалої особи, мотивуючи карантин, самоізоляцією тощо, залишаючи, отже, постраждалу особу в небезпечній для її життя і здоров'я ситуації.

Своєю чергою адвокати не використовують такого механізму захисту потерпілих від домашнього насильства, як звернення до суду з клопотанням про видачу обмежувальних приписів, про що свідчить незначна кількість судових рішень про їх видачу.

Одним із зобов'язань, котрі поліція та суд можуть покласти на кривдника спеціальними заходами, – це заборона перебувати у місці проживання чи перебування постраждалої особи незалежно від майнових прав кривдника на майно. Але, як правило, частими є ситуації, коли кривдник – власник житла, цей факт породжує в поліції та суду сумніви щодо застосування спеціальних заходів, зокрема в період карантину, адже куди піде кривдник, якщо встановлено карантинні обмеження щодо пересування та контактування з людьми [5].

Окремі вразливі групи жінок (наприклад, жінки з інвалідністю, жінки з хронічними хворобами, з ВІЛ-інфекцією) не можуть отримати доступ до потрібних медичних послуг (наприклад, регулярних обстежень), а також до спеціальних товарів, продуктів харчування, наражаються на ризик переривання необхідної терапії тощо. Високий ризик погіршення стану здоров'я, особливо в жінок з інвалідністю, жінок з діагностованими хронічними захворюваннями, літніх жінок (65+) через неможливість потрапити на прийом профільних лікарів або пройти чергове медичне обстеження, у тому числі у зв'язку з обмеженням

транспортного сполучення. Декілька жінок з інвалідністю та жінки, які мають дітей з інвалідністю відзначали, що на період карантину припадає потреба підтвердження статусу, однак така можливість відсутня. Така ситуація може призвести до зупинки виплат, що є основою їхнього доходу. Ромські жінки, окрім посилення фінансової кризи, проблем з оформленням документів, стикнулися зі стигматизацією та дискримінацією у своїх громадах (їх не пускають до аптек і продовольчих магазинів) [6].

Структурні підрозділи, діяльність яких спрямована на забезпечення захисту населення в умовах пандемії COVID-19 на центральному рівні, а також окремо створені тимчасові комісії, комітети, робочі групи на рівні ОДА й ОТГ не завжди є гендерно збалансованими, що пов'язано зі структурою представництва жінок на рівні ухвалення рішень.

Переважно не налагоджено механізм взаємодії створених органів з жіночими та правозахисними громадськими організаціями, включно з представниками вразливих груп, а також не використано можливість створення та/ або співпраці з консультативно-дорадчими органами з гендерної політики.

Отже, проведений аналіз ще раз підтвердив важливість впровадження гендерного підходу в процесі розроблення стратегій і політик на державному та місцевому рівнях, зокрема стратегій реагування та виходу з кризової ситуації, спричиненої COViD-19, а також розроблення відповідних заходів щодо захисту найуразливіших категорій населення в період карантину та посткарантинний період.

Аби можна було подолати наслідки впливу пандемії на права людини та забезпечення гендерної рівності, важливо систематично здійснювати моніторинг та досліджувати стан дотримання прав жінок. Адже наслідки COVID-19 не є короточасними та будуть більш видимими після завершення пандемії.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971. № 322-VIII. Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. 1971. Остання редакція від 25.11.2021. Додаток до № 50, ст. 375.
2. Гендерний вимір пандемії COVID-19: Дослідження Проекту Гендерне бюджетування в Україні. 2020. 15 с. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Presentation_COVID.pdf (дата звернення 25.11.2021).
3. Захист прав жінок і дівчаток в умовах пандемії COVID-19 та її наслідків: Посібник для Європи / розроб. Amnesty International, Women's Link Worldwide та Міжнародною федерацією планованого батьківства.
4. COVID-19 and Essential Services Provision for Survivors of Violence Against Women and Girls. United Nations Women // UN Women Ending Violence Against Women (EVAW) COVID-19 Briefs. 21 June 2020. 11 pages. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e8db3f66-en.pdf?expires=1599402393&id=id&accname=guest&checksum=2AB24EC7DA40232AD3E4CAE7F908C3E0> (дата звернення 25.11.2021).

5. Вплив Covid-19 на права жінок в Україні: звіт підготовлено Асоціацією жінок-юристок України «Юрфем» у партнерстві із Офісом Урядової уповноваженої з питань гендерної політики та Міжфракційним депутатським об'єднанням «Рівні можливості». 2020. 51 с.
6. Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні: Дослідження ООН Жінки в Україні. 2020. 22 с.

ЮГАС О.,

*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

*доцент кафедри конституційного
права та прав людини
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук*

ПРАВО НА ВІЛЬНЕ ПЕРЕСУВАННЯ ГРОМАДЯН ДЕРЖАВ- ЧЛЕНІВ НА ТЕРИТОРІЮ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

На сучасному етапі існування Європейський Союз являє собою міжнародне об'єднання 27 держав європейського континенту, які тісно співпрацюють у політичній, економічній, соціальній та багатьох інших сферах існування держави. Таким чином, громадяни держав-учасниць ЄС можуть вільно пересуватись території Союзу, а також, вільно працювати у будь-якій державі-учасниці, адже дане питання врегульовано договорами між державами-учасницями.

Стаття 8 Договору про діяльність ЄС передбачає скасування між державами-членами будь-якої нерівності, у тому числі у вільному пересуванні осіб у межах ЄС. Подібно до вільного руху товарів свобода пересування осіб допускає винятки на підставі захисту публічного порядку та громадського здоров'я.

Норми Договору про діяльність ЄС, що стосуються вільного пересування осіб, є нормами прямої дії, причому вони можуть мати як вертикальну, так й горизонтальну пряму дію.

Норми Договору про діяльність ЄС щодо вільного пересування осіб на відміну від норм, що регулюють вільний рух товарів, стосуються лише деяких категорій осіб. По-перше, ці особи повинні мати громадянство ЄС, тобто громадянство будь-якої з держав-учасниць ЄС. А відтак, якщо громадянин України законно працює, наприклад, у Франції, це не означає, що він автоматично користується свободою вільного пересування працівників у межах ЄС, що поширюється на його колег – громадян Франції. Проте громадяни інших країн мають деякі права з вільного пересування в межах ЄС як члени родин громадян ЄС. Громадянин ЄС користується вільним пересуванням з метою

проживання на території іншої держави-учасниці та здійснення економічної діяльності на території ЄС як: працівник (ст. 45-48 Договору про діяльність ЄС); підприємець (ст. 49-54 Договору про діяльність ЄС); особа, яка надає чи отримує послуги (ст. 56-62 Договору про діяльність ЄС). [1; с. 179]

Таким чином, право ЄС забороняє дискримінацію осіб на підставі національності, але лише щодо громадян ЄС. Така дискримінація осіб може бути прямою чи непрямю. Пряма дискримінація – це неоднакове ставлення до громадян ЄС на підставі їх національності. З цієї заборони можуть встановлюватися винятки, але за умови, що вони відповідають вимогам, переліченим у ст. 45(3) Договору про діяльність ЄС. Непряма (прихована) дискримінація наявна в разі, коли норми національного законодавства, хоч і застосовуються незалежно від національності, фактично впливають більшою мірою на працівників, що мігрують у межах ЄС. Встановлення таких приписів дозволяється лише на підставі об'єктивної необхідності незалежно від національності працівників, та якщо це відповідає цілям, яких прагне досягти запроваджуюча держава-учасниця ЄС. Можливі також ситуації, коли недискримінаційні заходи (які не дискримінують осіб, що мігрують ні юридично, ні фактично) все ж перешкоджають доступу громадян ЄС до іншої, ніж держава їх походження, держави-учасниці ЄС. Якщо таким перешкодам немає об'єктивного виправдання, встановлення таких вимог також забороняється Договором про діяльність ЄС.

Принципи вільного пересування осіб в межах ЄС поширюються на:

1) регулювання вільного пересування працюючих (працівників і підприємців) і непрацюючих (студентів, пенсіонерів) – громадян ЄС за умови, що вони мають достатньо фінансових ресурсів для того, щоб не обтяжувати систему соціального забезпечення держави перебування;

2) свободу ділового заснування та свободу надання й одержання послуг громадянами ЄС.

Як було вказано вище, стаття 45 Договору про діяльність ЄС передбачає, що працівники мають право вільного пересування у межах ЄС, що включає заборону будь-якої дискримінації, яка ґрунтується на національності працівника, а також щодо працевлаштування, заробітної плати та інших умов праці й відносин з роботодавцем.

Свобода вільного пересування працівника включає (ст. 45 Договору про діяльність ЄС):

- 1) право приймати пропозиції щодо працевлаштування, оголошені;
- 2) будь-якій державі-учасниці ЄС;
- 3) право вільно пересуватися територією держав-членів з метою працевлаштування;
- 4) право перебувати в державі-учасниці з метою працевлаштування;
- 5) право залишатися в державі-учасниці після закінчення трудових відносин.

Право вільного пересування працівників, однак, може бути обмежено на підставі охорони публічного порядку, державної безпеки та громадського

здоров'я. Ці права з вільного пересування працівників не поширюються на відносини працевлаштування у так званій «державній службі».

Слід зазначити, що, хоча роль СПЕС у розвитку доктрини вільного пересування працівників є великою, все ж судову практику у цій сфері опрацьовано значно меншою мірою, ніж з вільного руху товарів. Принцип вільного пересування працівників більш врегульовано на «законодавчому» рівні, тому більше уваги треба приділити відповідним регламентам та директивам. [2, с. 85]

Отже, громадяни держав-учасниць Європейського Союзу мають право вільно пересуватись та працювати на території ЄС на підставі договорів. Обмеження права або дискримінація робітника недопустима, крім випадків передбачених договорами.

Список використаних джерел:

1. Основи права Європейського союзу: навч. посібник за заг. ред. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Наканорова О. В. Львів:2020.–218 с.
2. Тюріна О. В. Основи права Європейського Союзу : навч. Посіб. / О. В. Тюріна. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2012. – 100 с.

ЯКОВЕНКО М.В.

студентка Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини

Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМАТИКА УНІВЕРСАЛЬНОСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Потрібно зазначити, що в сучасній науці, присвяченій даній проблематиці, відсутній єдиний підхід щодо сутності та механізмів забезпечення універсальних прав людини в сучасних умовах. Такий плюралізм пояснюється різним змістом, який вкладають дослідники в саме поняття «універсальні права людини». Якщо відштовхуватись від латинського “universum”, що означає всю об’єктивну реальність у часі й просторі, то стосовно прав людини це буде означати їх всеохоплюючий характер і застосовування до кожної людини або соціуму, незалежно від їх національності, релігії, культурних традицій, ментальних особливостей тощо.

Як відомо, базовим міжнародним актом, який фіксує такі права, є Загальна декларація прав людини 1948 року. Для Європи – Європейська конвенція із захисту основоположних прав і свобод людини 1950 року, Хартія

фундаментальних прав Європейського Союзу 2004 року. Виходячи з цих міжнародних правових актів, до таких прав, насамперед, відносяться право на громадянство, право на справедливе правосуддя, право на участь в управлінні державою, право на працю і підприємництво, право на освіту, право на доступ до культурних надбань свого народу і всього людства тощо.

Потрібно відмітити, що універсалізм, будучи об'єктивним наслідком глобалізму, в частині прав людини об'єктивно і закономірно визначає основу загальних стандартів цих прав. Водночас, як видається, він вимагає не тільки визначення стандартів, а й універсальності механізмів їх забезпечення. Мало визначити універсальні стандарти – необхідно забезпечити універсальні механізми гарантій таких прав. Лише в такому випадку універсальні права будуть не формально-юридичною констатацією, а реальною правомочністю суб'єктів цих прав. Саме тому, в сучасній науковій літературі, присвяченій даній проблемі, діапазон думок розходиться від позитивного з плюсом, до негативного з мінусом. Одні вважають, що універсальні права є реальним фактом сучасності, інші ж, навпаки, – що ці права визначають лише загальну основу стандартів прав людини.

Якщо виходити з того, що на сьогодні далеко не всі члени світового співтовариства ратифікували базові міжнародно-правові акти, які визначають універсальні права людини, то логічним буде констатувати, що такі права не є універсальними в планетарному масштабі. Більше того, коли ми говоримо, що універсальне право – це не лише стандарт, а й механізм реалізації і гарантії його, то вочевидь постає питання: чи є на сьогодні транснаціональні механізми забезпечення й відповідальності за порушення універсальних прав? Думається, що відповідь на це питання є далеко неоднозначною. На користь такої думки свідчить хоча б той факт, що більшість країн, де домінуючою ідеологією є іслам, розглядає універсальні права, як нав'язування їм західних традицій права, посяганням на їхній суверенітет, не сприймаючи їх апріорі. З іншого боку, видається хибною, до певної міри, позиція окремих дослідників, які схильні бачити в універсальних правах людини спробу експансії планетарної цивілізації західними соціальними цінностями.

По-перше, соціальні цінності, закладені в універсальних правах людини, апробовані практикою вже багатовікового державно-правового розвитку і засвідчили свою соціальну привабливість.

По-друге, очевидним фактом є те, що значна частина соціуму, який проживає на інших територіях, зокрема там, де домінуючою ідеологією є іслам, емігрує в той самий західний світ, бажаючи сприйняти його цінності, закладені, в тому числі, в універсальних правах.

Ставлячи питання про механізми гарантій універсальних прав, закономірно постає і цілий ряд інших питань, зокрема: де межа відповідальності національних і наднаціональних інституцій у частині забезпечення і гарантій універсальних прав? Коли і за яких умов міжнародні інституції мають законне право вмішуватись в суверенне право країни в частині універсальних прав? Відомий політик Маргарет Тетчер у своїй книзі «Искусство управления государством»,

відповідаючи на одне з цих питань і спираючись на Хартію фундаментальних прав Європейського Союзу, вказує, що захоплюючись кожною статтею цього документа, не можна не помітити певну мету: «мета полягає в підпорядкуванні суверенних держав, демократичних процедур прийняття рішень і національного законодавства міжнародним інститутам і групам тиску». Можна по-різному ставитись до позиції відомого політика, але фактом є, що Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу є волею кожного члена Європейського Союзу і власне Європейського Союзу – це по-перше.

По-друге: одним з основних принципів права Європейського Союзу є принцип поваги основних прав людини в національному і міжнародному праві. Звідси слідує, що право втручатись наднаціональним інститутам Європейського Союзу надане їм суверенною волею кожного з його членів.

Відповідаючи на питання, де межа відповідальності національних і наднаціональних інституцій в частині забезпечення і гарантій універсальних прав можна стверджувати, що ця відповідальність є спільною за умови, якщо це є взаємною суверенною волею цих інституцій. Проблема універсалізації прав людини в сучасних умовах ставить на порядок денний ще ряд питань, і зокрема – наскільки ці права враховують особливості того чи іншого цивілізаційного середовища? Чи можна взагалі об'єднати часом різні за своїм культурним, етнічним та іншими критеріями цивілізаційні середовища певним гібридом універсальних прав? У науковій літературі, яка присвячена цій проблемі, чітко простежуються два підходи.

Перший з них полягає в тому, що людство навіть за умов сучасних масштабних глобалізаційних процесів, в силу локальної і регіональної цивілізаційної специфіки, все ще не готове до встановлення універсальних підходів щодо прав людини. Інший підхід зводиться до того, що глобалізація є очевидним домінантним фактором, який формує загальнолюдські інтереси і цінності, і що на цій основі об'єктивно постає потреба створити єдині для всього людства універсальні права.

Справді, якщо аналізувати історію формування правових культур, то очевидно є їхня багатополарність. До прикладу, правова культура Китаю розглядає позитивні права людини під кутом їх соціалізації. В той же час, західноєвропейська і американська правові культури бачать ці права з позицій індивідуалізації. Проте, як видається, за формально-юридичною специфікою є багато спільного. Ця спільність, насамперед, у тому, що всі вони покликані забезпечити соціальну гармонію, в основі якої взаємна відповідальність різних соціальних прошарків один перед одним – з одного боку, держави і суспільства – з іншого. Все це цілком вписується в позитивні права людини як з позиції їх соціалізації, так і з позиції їх індивідуалізації. В той же час не можна не бачити (це засвідчує сучасна державно-правова практика), що в сучасному глобалізованому світі мають місце крайньорадикальні внутрішні особливості правових культур, в яких національні, релігійні та інші компоненти є домінантними. Це проявляється в національних конфліктах. Прикладом може бути іудейсько-мусульманське протистояння. Тому, ігнорування цим фактором,

а тим паче нав'язування подібним регіонам універсальних прав, видається передчасним.

Приведений аналіз окремих аспектів проблеми універсалізації прав людини в сучасних умовах засвідчує, що ця проблема є надзвичайно актуальною як в теоретичній, так і практичній площинах.

Власне сама проблема універсальних прав є достатньо складною і багатогранною. Цим, зокрема, пояснюються і різні підходи до їх сутності та перспектив реалізації. Очевидним є те, що, з одного боку, процес універсалізації прав людини, як в частині нормативній, так і в частині інституційній, має місце.

Список використаних джерел:

1. Глухарева Л.И. Права человека в современном мире / Л.И.Глухарева. М.: Юрист, 2003. – 304 с.
2. Марченко М.Н. Государство и право в условиях глобализации / М.Н. Марченко. – М.: Проспект, 2011. – 399 с.
3. Тетчер М., Искусство управления государством. Стратегия для меняющегося мира / Пер. с англ. – 2-е изд. / М.Тетчер – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 503 с.